

dit in abdito vultus sui a conturbatione hominum. Et apte multi sunt thesauri, in quibus vasa electionis recondantur, sed una domus Domini in qua iidem sunt facti thesauri, quia et una est Ecclesia, in qua omnes continentur electi, quantumlibet meritis distent: et una est et non diversa patria illa cœlestis, quæ electis promittitur omnibus, quamvis, sicut stella a stella differt in claritate, ita et resurrectio mortuorum. Quod utrumque iudex ipse ac distributor præmiorum Dominus una sententia de-

A monstravit, cum ait: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Unam ergo domum Domini fecit Salomon, sed multos in ea thesauros ad recipienda vasa diversi generis, una tamen benedictione sanctificata paravit; quæ nimirum domus Patris non manufacta æterna est in cœlis, sed multæ in ea mansiones, *ad recipiendos omnes timentes se ac diligentes, quibus Dominus benedixit, pusillis cum majoribus.* Amen.

IN ESDRAM ET NEHEMIAM PROPHETAS

ALLEGORICA EXPOSITIO.

PRÆFATIO.

Eximius sacræ interpres ac doctor Scripturæ Hieronymus, cum libros ejusdem Scripturæ in epistola ad amicum breviter percurreret, et quæ in singulis continerentur, strictim contingeret; *Esdras, inquit, et Nehemias, adjutor videlicet et consolator a Domino in uno volumine narrantur, et instaurant templum, muros exstruunt civitatis, omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, et descriptio sacerdotum, Levitarum Israel, proselytorum, ac per singulas familias murum et turrium opera divisa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in modulla.* Quapropter, reve-

B rendissime antistes Acca, tuis diuenter obsecandis hortamentis, considerando eidem volumini operam dedi. Confidens vero adjutore et consolatore Domino ac Salvatore nostro Jesu Christo, quia donet nobis propitius, relecto cortice litteræ, altius aliud et sacratius in medulla sensus spiritualis invenire; quod videlicet ipsum Dominum, ac templum et civitatem ejus, quæ nos sumus, propheticis quidem figuris, sed manifesta ratione designet. In quo nimirum opere maximo nobis adjumento fuit præfatus Ecclesiæ magister Hieronymus in explanatione prophetarum, qui eadem quæ Esdras et Nehemias facta scribunt, ipsi sub figura Christi et Ecclesiæ fienda prædixerat.

LIBER PRIMUS.

Cunctis legentibus liquet domum sive templum Dei in Scripturis sanctis, et unumquemque electorum, et omnem simul Ecclesiam, hoc est universitatem justorum, solere appellari; pro eo quod in cordibus in se credentibus ac sperantibus, seque diligentibus, Deus inhabitare dignetur, juxta hoc quod ipse ait: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus (Joan. xiv).* Unde et Apostolus: *Templum, inquit, Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. iii).* Et in Epistola ad Hebræos: *Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus, tanquam famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant; Christus vero tanquam filius in domo sua, quæ domus sumus nos, si fiduciam et gloriam spei usque in finem firmam retineamus (Hebr. iii).* In cujus figuram domus sive templi spiritualis, Salomon rex fecit templum Domino in Jerusalem; nam Salomon ipse, qui interpretatur pacificus, apte figuram tenuit ejus de quo canit propheta: *Multiplabitur ejus imperium, et pacis non erit finis (Esa. ix).* De quo et Apostolus Ecclesiæ de gentibus scribens: *Et veniens, inquit, evangelizavit pacem vobis qui longe fuistis, et pacem eis qui prope, quoniam per ipsum habemus accessum*

C *ambo in uno Spiritu ad Patrem (Ephes. ii).* Quod vero idem templum septem annis ædificavit, octavo autem consummavit ac dedicavit, significat quod toto tempore sæculi hujus, quod septem diebus circuit, Ecclesiam Dominus collectis ad ædificium cœlestis fidelibus construit. Porro in vita futura, apparente gloria resurrectionis, ad integrum perficit, atque in gaudium vitæ immortalis in æterna claritatis visione sustollit. Quia enim ipse octava die, hoc est post septimam Sabbati, resurrexit a mortuis, recte octonario numero tempus etiam nostræ resurrectionis exprimitur. Quod autem ævo sequente quedam templi ædificia præ nimia vetustate dissolvi cœperunt, sed eadem mox instantia regum ac sacerdotum, qui illis fuere temporibus, instaurata, et in pristinum suscitata sunt statum, significat quotidianos fidelium ac levissimos erratus, de quibus Salomon: *Septies, inquit, cadit justus, et resurgit (Prov. xxiv);* qui quotidiana æque ipsorum solertia, donante Domino, per exempla vel exhortamenta præcedentium justorum, quasi per regum ac sacerdotum Dei corriguntur industriam; reges namque ac sacerdotes merito omnes in Ecclesia perfecti vocantur, cum sint membra regis ac sacerdotis summi. cum

saipos bene regere, cum sua corpora Domino ho-
 stiam viventem exhibere didicerint. Quod postmo-
 dum, crescentibus malis, ipsum templum idolorum
 sordibus profanatum, et ad ultimum a Chaldæis de-
 structam atque incensum est, significat graviores
 lapsus eorum qui per confessionem quidem rectæ
 fidei, ac sacramentum lavacri salutaris, sanctæ Ec-
 clesiæ membris adunati, sed denuo, fraude maligno-
 rum spirituum, a statu fidei dejecti ac vitiorum sunt
 flamma combusti. Quod diruto templo, ac destructa
 pariter urbe Jerusalem, cives ejus in Babyloniam
 transmigrati, sed post annos LXX acta de malis suis
 poenitentia, ad patriam sunt Domino miserante re-
 missi, ac rursus idem templum atque urbem sanctam
 grandi cum labore restaurarunt, figurate designat eos
 qui, decepti a diabolo, non solum fidei sinceritatem
 atque integritatem boni operis perdunt, verum etiam
 per acerbiter scelerum gentilibus ac publicanis
 assimilari videntur, juxta illud dominicum: *Si autem
 Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publi-
 canus* (Matth. xviii). Quorum tamen nonnulli per
 divinæ respectum gratiæ resipiscentes, ad Ecclesiam
 revertuntur, cum, illustratione sancti Spiritus com-
 puncti, præcepta divinæ legis, quæ reliquerant,
 denuo audire incipiunt et custodire. Septem namque
 sunt dona sancti Spiritus, quæ propheta Isaias ma-
 nifesta distinctione enumerat. Decem vero præceptis
 omnis divinæ legis summa comprehenditur. Et
 septem multiplica per decem, septuagenarium nume-
 rum perficiunt. Unde apta significatione, qui per
 opera perversa in Babyloniam fuerant captivati, post
 septuaginta annos liberantur, ac domum Dei et civi-
 tatem sanctam reedificant. Quia nonnunquam hi qui,
 per sua peccata a communione ac societate sanctæ
 Ecclesiæ separati, infidelium sorti ac numero copu-
 labantur, rursus per donum sancti Spiritus, studio
 bonæ operationis exercent, ac per hoc consortium
 fidelium, domus videlicet et civitatis Domini, de qua
 fuerant ejecti, recipiunt. Notandum enim quod unam
 eandemque poenitentiam ad Ecclesiam reversionem,
 et domus Domini reedificata post incendium, et
 civitas restaurata Jerusalem post destructionem,
 nec non et populus post captivitatem patriam remis-
 sus, et vasa sancta, quæ ablata erant, domum redu-
 cta, typice denuntiant. Verum quia de his omnibus
 propheta Esdras, quomodo sint facta, sufficienter
 explicat, licet de volumine ejus aliqua commemora-
 re, et, prout Dominus dederit, spirituali sensu ex-
 ponere, quo manifestius pateat qualiter his qui per
 negligentiam vel errorem perierant sit ad poeniten-
 tiam redeundum; quanta Dei gratia, quanto ipsorum
 conatu sit admissorum poscenda vel impetranda
 venia; quomodo iidem poenitentes, una cum eis qui
 super ad fidem venerant, unam eandemque Christi
 domum ædificent, ac pariter in futuro dedicationis
 illius solennia expectent.

CAPUT PRIMUM.

Cyrus initio regni sui solvit captivitatem populi Dei, redditisque vasis sanctis, Hierosolymam illum ascendere et templum reedificare præcepit.

In anno primo Cyri regis Persarum, etc. Narrant
 veteres historiam, quibus et propheta Danielis Scri-
 ptura concordat, Cyrum regem Persarum, juncto sibi
 socio Dario rege Medorum, Babyloniorum destruxisse
 imperium, occiso ultimo eorum rege Baltasar, et
 ipsa urbe diruta ac vastata. Qui videlicet Cyrus
 sciens a Deo Israel regnum sibi traditum, mox ut
 regnum illud, quod populum Israel captivarat, ac
 servitio premebat, superavit, dedit facultatem eidem
 populo patriam redeundi, ac domum Dei sui, quæ
 in ea erat incensa, reedificandi; eandemque liber-
 tatis sententiam non tantum verbo præsentibus inti-
 mavit, verum etiam eis qui longius per omnes regni
 sui provincias aberant, missis epistolis, mandavit,
 ipsum qui est Deus Israel, verum esse Dominum et
 Deum cæli, omniumque regnorum auctorem, publica
 voce est confessus. Quæ omnia sic futura propheta
 sancti et Jeremias aperte prædixerunt. Quorum Je-
 remias etiam numerum annorum quibus essent in
 Babylonia servituri, et quando in patriam revocandi,
 præcivit. Isaias autem etiam nomen regis Cyri, per
 quem a servitio liberandi, et in patriam revocandi,
 cujus permisso templum essent restauraturi, sine ulla
 prophetiæ locutionis ænigmatibus ostendit. Ait enim
 Jeremias: *Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel,*
omni transmigrationi quam transtuli de Jerusalem in
Babylonem: .Edificate domos, et habitate, etc. Hæc
dicit Dominus exercituum: Cum cæperint impleri in
Babylone LXX anni, visitabo vos, et suscitabo super vos
verbum meum bonum, et reducam vos ad locum istum.
(Jerem. xxv, xxix). Porro Isaias: Hæc dicit Dominus
Redemptor tuus, et Formator tuus ex utero: Ego sum
Dominus faciens omnia. Et paulo post: Qui dico pro-
fundo: Desolare, et flumina tua arefaciam. Qui dico
Cyro: Pastor meus es, et omnem voluntatem meam
complebis. Qui dico Jerusalem: .Ædificaberis, et tem-
plo i Fundaberis (Isa. xlv). Hæc dicit Dominus Chri-
sto meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam
ante faciem ejus gentes, et dorsa regum vertam, et
aperiam coram eo januas, et portæ non claudentur.
Ego ante te ibo, et gloriosos terræ humiliabo. Portas
æreas conteram, et vectes ferreos confringam. Et dabo
tibi thesauros absconditos, et arcana secretorum, ut
scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum Deus
Israël, propter servum meum Jacob, et Israël electum
meum. Et vocavi te in nomine tuo, assimilavi te, et
non cognovisti me. Ego Dñminus, et non est amplius,
extra me non est deus. Accinzi te, et non cognovisti
me (Isa. xlv). Ex qua Isaiæ prophetia credendum
 est, maxime Cyrum regem dilexisse filios Israel,
 eosque de captivitate exemptos domum remisisse, ac
 templum Domini reedificare jussisse, quod audierit
 prophetas eorum per Spiritum Dei de suo regno et
 Babyloniorum destructione fuisse prælocutos. Nam
 specialiter ipsum genus expugnationis, quo Babylonia

destrui cœpit, expresserant idem prophetæ; quorum A
 Isaias : *Qui dico, inquit, profundo: Desolare, et flumina tua arefaciam. Porro Jeremias: Murus Babylonis ille latissimus suffossione suffodietur, et portæ ejus excelsæ igni comburentur.* Narrant enim historię quia, diviso atque exinanito per plurimos rivos lumine Euphrate, qui per medium Babylonis influebat, per arefactum ac desolatum ejus profundum urbem hostis intraverit. Hæc de historia paucis dixerimus. At vero juxta mysticos sensus, Cyrus rex Dominum Salvatorem et nomine designat, et factis, quod non ex nostra conjectura, sed ex manifestissimis Isaiæ verbis dicimus, quibus ex persona Domini dicebat : *Assimilavi te, et non cognovisti me (Isa. xlv).* Assimilavit namque eum Deus filio suo, quamvis ipse Deum se assimilantem minime cognoverit; primum in eo quod Christum suum eum cognominare dignatus est; deinde quod eum Cyrum, qui interpretatur hæres, multo antequam nasceretur vocandum esse disposuit; hoc etenim vocabulum recte congruit illi cui dicit idem Deus Pater : *Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam (Psal. 11).* De quo et Apostolus : *Quem constituit hæredem universorum, per quem fecit et sæcula (Hebr. 1).* De quo etiam in carne apparente inimici persequentes dicebant : *Hic est hæres, venite, occidamus eum, et nostra erit hæreditas (Math. xxi; Marc. xii).* Sed et in eo Deus Pater, quod subject ante faciem Cyri gentes, et dorsa regum vertit, portas æreas contrivit, et vectes ferreos confregit, videlicet Babylonis, vel aliarum quas cepit civitates; quod dedit ei thesauros absconditos, et arcana secretorum, diversarum videlicet opes ignotas provinciarum assimilavit eum Domino et Salvatore nostro, qui prædicantibus per orbem apostolis, gentium sibi universarum colla subject, ipsos quoque rerum dominos, et sapientiæ sæcularis auctores suæ ditioni substravit; qui portas inferorum destruxit, ut ablatis inde electos suos ad libertatem patriæ cœlestis introduceret; qui errores contrivit gentium, et doctrinas humana ratione munitas per humilium ora subvertit, ut, eisdem correctis, lumen suæ fidei et veritatis aperiret, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi. Quos videlicet thesauros idem Dominus noster in natura Divinitatis æternaliter ex Patre habuit; sed in assumpta humanitate ex tempore accepit, illo nimirum, ex quo ipse esse homo cœpit. Assimilavit ergo Cyrum Dominus unigenito Filio suo, Deo et Domino nostro Jesu Christo, quia sicut ille, destructo Chaldæorum imperio, populum Dei liberavit, ac patriam remisit, templumque quod erat incensum in Jerosolymis, reedificari præcepit, et hoc ipsum edictum etiam per litteras manifestare curavit, ut implerentur verba Jeremiæ, quibus hoc futurum esse prædixit; ita Mediator Dei et hominum, destructo per orbem diaboli regno, electos suos, qui erant dispersi, ab ejus tyrannide revocatos, in suam congregat Ecclesiam. Quæ et in præsentem justificata ex fide, pacem habet ad Deum per ipsum, et ad visionem perpetuæ pacis festinat in futuro : Jerusalem

quippe visio pacis dicitur. Qui etiam templum, quod erat incensum, facit restaurari, cum illos qui insidiæ antiqui hostis fidem perdiderant ad salutem reducens, sua inhabitatione dignos efficit. Sed et Scripturas sanctas universum misit in mundum, quibus fidem sui nominis, ac spem salutis, cunctis qui ad regnum suum pertinent, hoc est electis omnibus, prædicaret. Quod ita futurum non Jeremias solus, sed communi sensu omnes prædixere prophetæ. Juxta hoc quod ipse discipulis ait : *Quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moyse, et prophetis, et psalmis de me (Luc. xxiv).* Suscitavit autem Dominus Spiritum Cyri regis Persarum, ut, agnita potestate ac providentia Dei Israel, faceret quæ de eo narrat Scriptura. Et Dominus ait in Evangelio Judæis : *Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, et a me ipso facio nihil; sed sicut docuit me Pater, hæc loquor (Joan. viii).* Quod vero in Scriptura sua dicit idem Cyrus : *Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli; bene quidem Deum Israel Dominum Deum cœli esse confessus est, quem etiam regna terræ omnia in potestate habere, et cuicumque vellet, dare posse cognovit.* Sed minus verum videtur sonare, quod sibi omnia regna terræ ab eo tradita dicit, nisi forte intelligendum est, quod eo tempore, quo hæc scripsit, nullum sui regni adversarium habuerit; vel certe victo, destructo, atque exhausto tam robusto tamque antiquo Chaldæorum imperio, nullum suo regno in toto orbe resistere posse crediderit. Veraciter autem hic sermo convenit majestati ejus, qui dixit : *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra (Math. xxviii).* Sequitur eadem Scriptura Cyri

Quis est in vobis de universo populo ejus, sit Deus illius cum eo, etc. Magna in his verbis fides regia, magna claret pietas. Fides quidem, quod populum Israel præ cæteris nationibus Dei esse populum intellexit. Pietas, quod, nullo prorsus excepto, omnes qui vellent liberos patriam redire permisit. Fides, quod eundem Dominum Deum et habitare in cœlis, et esse in Jerusalem, et cum singulis revertentium de Babylone in Jerusalem ascendere posse confessus est. Annon luce clarius est quod hunc non corporeum, et loco comprehensibilem, sed Spiritum, et ubique præsentem credidit? quem ita in Jerosolymis et in templo habere locum confessus est, ut simul eum regno cœli præsidere non dubitaret; ita in cœlis regnare credidit, ut nihilominus cum suis fidelibus esset in terra, eorumque et animos et manus ad ea quæ salutaria essent facienda dirigeret? Cæterum omnia Scripturæ hujus verba spirituales sensum redolent. Cui enim non facile pateat solus illos cum quibus Deus est de confusione peccatorum, ad virtutum opera, quasi de servitio Babylonicum, in Jerosolymam ad libertatem posse transire? *Quia sine ipso nihil possumus facere (Joan. xv).* Quis non videat recte in eadem sententia ascensionem esse nominatam? Quia nimirum omnes qui peccant, quique sæculi curis serviunt, in imo sunt. Qui vero

Deo placere desiderant, ad altiora necesse est mentem erigant, cœlestia suspirent, pompas mundi omnes atque illecebras æternorum amore transcendant. Jerusalem quoque esse in Judæa, hoc est in confessione memoratur, ut qui iper oblivionem Dei captivari a Chaldæis, qui interpretantur quasi dæmonia, hoc est, malignis spiritibus mancipari meruimus, per confessionem divinæ pietatis ad visionem liberæ pacis et lucis redeamus; ibique ædificemus domum Domino Deo Israel, hoc est in unitate catholicæ pacis, in confessione sive nostræ iniquitatis, seu divinæ miserationis et gratiæ. Præparemus corda nostra, in quibus Dominus ipse propitius inhabitare, atque sua præsentia illustrare dignetur. Sed et proximorum corda ad laudem sui Conditoris et opera pietatis accendere curemus. Utroque etenim modo domum Domino ædificamus, cum vel nosmetipsos in operibus justitiæ exercemus, vel eos quos valemus ad iter justitiæ et exemplis provocamus, et verbis. Sequuntur reliqua ejusdem Scripturæ Cyri regis:

Et omnes reliqui in cunctis locis, ubicunque habitant, adjuvent eum, etc. Notanda distinctio verborum, quia omnibus solutis ab injuria captivitatis, dedit facultatem rex ut quicumque vellet ad ædificandum templum Domino duce ascenderet. Non tamen omnes illuc ascendere jussit. Si qui enim essent de eodem populo Dei, quos plus aliis quibusque in locis libertate donata uti delectaret, hos ascendentes auxilio esse de suo quemque loco præcepit, data scilicet illis in necessitatem tam longi itineris pecunia sive pecoribus. Sed et alia illis dona eos dare et commendare desideravit, quæ illo pervenientes, in templum Domini pro memoria manentium offerre deberent. Omnes ergo de captivitate Babylonica liberati sunt. Omnes pietatis actibus sunt dediti; sed perfectiores ad ædificandum Domino templum ascenderant, cæteri eos qui ascenderant adjuvarunt. Quia etsi omnes electi de potestate tenebrarum eruti, ad libertatem pertinent gloriæ filiorum Dei, omnes ad societatem sanctæ civitatis, id est, Ecclesiæ, sed adnumerari lætantur; non tamen omnium, sed perfectorum solummodo est, in ædificationem ejusdem Ecclesiæ etiam aliis prædicando laborare. Unde tales præ cæteris fidelibus, duplici honore ab Apostolo digni esse censentur (1 Tim. v); sicut et angelus Danieli, *Qui docti fuerint, inquit, fulgebunt quasi splendor firmamenti; et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates* (Dan. xii). Qui nimirum eruditores multorum, quo magis suos adjuutores ad cœlestia quærenda ac diligenda instituunt, eo minus ipsi pro terrenis acquirendis sive possidendis curam gerunt, imo etiam sæpissime, quæcunque temporalia acquisiere, cuncta pro spe æternorum relinquunt. Unde necesse est eorum inopiæ, ut ad prædicandum subsistant, ditiorum, qui prædicare nequeunt, largitate subveniri, ut etiam ipsi divites prædicationis ejusdem possint esse con-

A sortes. Ex quorum persona dicit Gaio Joannes: *Pro nomine enim ejus profecti sunt, nihil accipientes a gentibus* (Joan. iii). Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, ut cooperatores simus veritatis. Quamobrem nunc dicitur, quod hi, qui ascendebant ad ædificandam domum Domini, adjuvari deberent largitione pecuniarum ab amicis suis ubicunque habitarent, id est, sive in Chaldæa, sive aliis in locis in quæ ob metum profugissent Chaldæorum: excepto, inquit, quod voluntarie offerunt templo Dei, quod est in Jerusalem; quia oportet eos qui temporalibus abundant divitiis, non solum ex his pauperibus Christi necessaria ministrare, verum etiam ipsos bona quæ possunt pro se libenter operari; quatenus horum merito velut oblationis spontanæ, et ipsi in templo Dei, quod est Ecclesia, partem mereantur habere. Hæc de scriptura regis Cyri paucis dixisse sufficiat. Neque aliquis ambiget, ejus verba spiritualibus redundare sacramentis: cum prædictum sit, quod Deus suscitaverit Spiritum ejus, ut hæc scribenda sive imperanda esse intelligeret; cum ad implenda prophetarum verba, hæc eum populis mandasse, ipse propheta Esdras admonuerit. Quomodo enim fieret, ut arcana cœlestia scribere non posset rex divino admonitus instinctu, qui Deum cognovisset, et confessus esse, verumque decorem domus ejus dilexisset atque instaurare probatur? cum præses perfidus, hostis et homicida Redemptoris nostri, maximum fidei veræ scripserit sacramentum, ut cruci ejus superposuerit: Hic est Jesus Nazarenus, rex Judæorum. In cujus intentione tituli, tam fixus perstiterit, ut nullatenus eum Judæis, licet multum poscentibus, posset corrumpere. Quem etiam certi nobis mysterii gratia, Hebraice, Græce et Latine conscripsit; quia nimirum omnis divina lex, quam habebant Hebræi, omnis sapientia mundana in qua gloriabantur Græci, omne regnum terrestre, in quo tunc maxime præeminebant Romani, Christum regem contestatur omnium sanctorum et constituentium Deum. Si ergo Deo infesti principis Scriptura tot et tantis est grava sacramentis, quanto magis amator ac factor divini cultus rex, et Domino inspiratus sive suscitatus, ut propheta dicit, ea quæ Domini sunt prædicare simul et scripto divulgare potuit arcana? Quem autem fructum edicta vel scripta ejus habuerint, sequens ex ordine Scripturæ sacræ textus ostendit.

Et surrexerunt principes patrum de Juda et Benjamin, etc. Cyrus quidem, transducta voce, et missis litteris in universo regno suo, permisit, imo præcepit de universo populo Israel, qui duodecim tribus constabat, eos cum quibus esset Deus, ascendere Jerusalem, ad ædificandum domum Domini. Nec tamen de omni populo, sed tantum de Juda et Benjamin, et tribu sacerdotali ac Levitica, ad quos ipsa Jerusalem prius ac templum Domini pertinebat, ascendere voluerunt. Nam cæteræ decem tribus jam olim fuerant sub rege Jeroboam a templo Domini et cultu pietatis alienatæ, atque ob meritum tantæ transgressionis a regibus Assyriorum captivatæ, et

ultra Medorum montes transmigratae, neque unquam omnes perhibentur patriam remissae. Porro duae tribus Juda et Benjamin, quae Hierosolymam et circumpositas Judae regiones tenebant, una cum sacerdotibus et Levitis, ad quos ministerium templi pertinebat, quamvis et ipsae peccata decem tribuum fuerint imitatae, non tamen unquam habitationem urbis Hierusalem, et templi caeremonias deserebant. Unde et ultimae sunt captae a Chaldaeis, et primae, regnantibus Persis, domum redire permissae; et merito, quia de tribu Juda ortus est Dominus noster, materque ejus Maria etiam de tribu Levi erat consanguinitatis jure sociata. Unde Elizabeth, uxor Zachariae sacerdotis, cognata ejus ab angelo nuncupatur (Luc. 1). Tribus quoque Benjamin bis sese religiosa fide conjunxerat, maxime quod ipsa civitas Jerusalem in ejus sorte fuerit, atque ideo collatae illis misericordiae meruit esse particeps. Pulchre autem dicitur: Quia principes patrum de praefatis tribubus surrexerint ut ascenderent ad aedificandum templum Domini. Principum namque et patrum, id est, magistrorum est opere et doctrina praedicatorum, ad aedificandam mentem errantium, in studio honi operis exhortando, increpando, corrigendo, certamen pii laboris assumere. Qui bene etiam surrexisse dicuntur, ut ascenderent in Jerusalem, quia quasi jacent animo debili atque inerti, qui vel suae vel fraternae salutis curam gerere detrectant. Surgunt vero audito regis edicto, imo suscitante spiritum ipsorum Domino, ut ad aedificandam domum Domini ascendunt, cum verbis sanctarum Scripturarum admoniti, et gratia sui Conditoris accensi, veternum negligentiae prioris discutunt; atque arrepto proposito instituti melioris, quotidianis laborum operum profectibus, velut quibusdam gradibus ascensionum, ad summa virtutum, quae sunt in aeternae pacis visione, tendere satagunt. In quibus videlicet gradibus primi sunt, ut quisque propriam vitam a vitiis bene vivendo compescat. Secundi, ut etiam proximos a suis erratibus sive negligentibus bene docendo convertat. Supremi, ut post bona opera et doctrinam gaudia perpetuae remunerationis exspectet. Quod autem eos qui ita ascenderunt ad aedificandum domum Domini, universi qui erant in circuitu, adjuvarunt in argento et auro, substantia et pecoribus; superius breviter, quomodo sit mystice accipiendum, disseruimus; praedicatorum videlicet inopiam, divitum credentium debere copia sustentari. Quod etiam ita recte potest accipi; quia manus aedificantium templum socii sui, qui aedificare nequeunt, datis adjuvent pecuniis; cum viri saeculares praedicatoribus sanctis liberos suos vel familiam Domino educandam committunt; ut quod per seipsos nequeunt, per eos qui perficere possunt, Domino munus suae devotionis offerant. Dant autem vasa argentea, cum viros eloquentia nitidos; dant aurea, cum naturali ingenio praecellosos; dant jumenta, cum aensu tardiores, sed ad portandum jugum leve ac suave onus Evangelii mansuetos; dant pecora, cum humiles

A spiritu ac nites, qui de substantiis suis, quasi de lacte sive lanis, pauperibus gratis dare soleant; dant etiam substantiam et suppellectilem variam, cum multifariis bonorum operum floribus insignes viros sive feminas parentes vel Domini sui sanctis doctoribus commendant, per quos Domino consecrentur, atque in aedificium domus ejus proficiant. Sunt enim plerique naturali dono casti, patientes, modesti, liberales, abstinentes, benigni, honores simul mundi ac delicias respuentes, amatores justitiae non minus quam sapientiae, et forte sicut Cornelius, orationibus atque eleemosynis instantes; de qualibus dicit Apostolus: *Quia legem non habentes, naturaliter ea quae legis sunt faciunt* (Rom. 11). Hi cum sanctis praedicatoribus in Christo renascendi, vel in fide amplius B confirmandi offeruntur, quasi suppellex varia, quae ad aedificandum domum Domini deferatur, principibus patrum tribuitur.

Rex quoque Cyrus protulit vasa templi Domini, etc. Nabuchodonosor tulit vasa Domini de Jerusalem, cum quilibet immundus spiritus fidelium aliquos de Ecclesia rapiens, gaudio internae pacis privat. Ponit autem ea in templo Dei sui, cum eos consortio jungit reprohorum, qui sunt templum et civitas diaboli, capitis videlicet omnium malorum et angelorum et hominum. Sed profert ea Cyrus rex, et annumerat principi Juda referenda in Jerusalem, cum Dominus noster, qui est haeres universorum, eos quos ad salutem praedestinavit aeternam, de potestate Satanae C cruit, et Ecclesiae sacerdotibus reconciliandos per patientiam offert; et bene annumerata esse dici vasa principi Juda; quia novit Dominus numerum electorum suorum, neque aliqua perit ex ovis eius confitentibus nomini ejus magno et terribili; Juda enim confessio interpretatur.

Et hic est numerus eorum: phialae aureae triginta, etc. Diversa vasorum species, diversas fidelium personas sive operationes designat. Denique in Apocalypsi legimus, quia *viginti quatuor seniores habebant phialas aureas plenas odoramentorum* (Apoc. v); et exponens Scriptura subdidit: *Quae sunt orationes sanctorum*. Phialae ergo, quae sunt vasa patula, lucida, simplicium corda designant, quae nihil in se subdole cogitationis celare norunt, sed ea quae animo tenent, pura solent lingua proferre. Unde recte talibus aromata, hoc est orationes Deo acceptabiles inesse referuntur. At contra impura reproborum pectora spongiis, quae caecis sunt tenebrosae aufractibus, merito comparantur. Unde et Judaei Domino crucifixo spongiam aceto plenam obtulerant (Matth. xxvii; Marc. xv; Joan. xix); ut tali ministerio figurarent, quia Conditori suo ad se in carne venienti, de corde subdolo cogitationes et verba acerba, ac praecul a meracissimo patrum suorum sapore degenerantia offerant. Cultri vero, quibus utebantur ad incidendos ac dividendos juxta rationem congruum artus victimarum, ut omnibus rite distinctis, pars in altari sacro igne consumeretur, pars in sacerdotum, pars in Levitarum, pars in offerentium usum

aderet; illos nimirum in Ecclesia demonstrant, qui A discretionis sunt gratia insignes, qui perfecte norunt discernere de sacrificio salutari, quod est Christus, quæ omnibus sint dicenda, quæ perfectioribus tantum, quæ humanæ cogitationis modum excedentia, Spiritus sancti sint igni tribuenda; item quia victimæ Dei sint omnes qui ei fideli obsequio mancipantur. Cultri quibus artus victimarum in frusta dividuntur, scribæ docti in regno cælorum sunt typice intelligendi; qui merita sensusque auditorum suorum solerter examinantes, bene dijudicare norunt, quem in quo gradu ministerii ecclesiastici promovere debeant. Scyphi, quæ sunt vascula potandi, illos figuratim expriment, qui ferventiore charitatis internæ solent flagrantia inebriari. Quod autem vasa quædam aurea, quædam argentea fuisse referuntur; aurea significant eos, qui majore sapientiæ spiritualis splendore rutilant; argentea illos, qui dicendi venustate nitidi, eloquentius ea quæ norunt exponere sciunt; quos ab invicem distinguens Apostolus, ait: *Alii datur per Spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eundem Spiritum (I Cor. xii)*. Quod autem numerus vasorum, et specialiter singulorum, et in summa generaliter omnium commemoratur, admonet nos, quia Dominus summam electorum suorum, non solum eorum qui in acceptæ fidei munditia perseverant, verum etiam eorum qui postquam deviare, resipiscendo ad fidem redeant, in libro æternæ memoriæ scriptam continet. In quorum figuram apte subjungitur:

Universa talit Sasabasar, etc. Quia nimirum nullus de his qui ad vitam prædestinati sunt, perire in perpetuum potest; sed omnes qui Domini sunt, quamvis tempore aliquo in Babylonem, id est, confusionem peccatorum, esse videantur abducti, divina provisione per societatem justorum quoquo modo ad pacem reducuntur Ecclesiæ. Porro vasa quæ exercitus Chaldæorum capta Jerusalem fregisse, et fracta in Babyloniam transtulisse perhibetur, illorum typum expriment, qui ita victore diabolo capiuntur, ut priusquam pœnitendo salventur, ab humanis rebus ablati perennem rapiantur ad pœnam.

CAPUT II.

Numerus eorum qui reversi sunt in Judæam ducibus Zorobabel et Jossue: simul et pecuniæ, quam principes patrum ad instaurandum templum obtulere summa describitur.

Hi sunt autem filii provinciarum, qui ascenderunt de captivitate, etc. Filios provinciæ Judææ dicit, non Babyloniarum. Ad hanc enim pertinebant non tantummodo illi qui de ea in Babyloniam transmigrati, sed etiam qui ex illorum stirpe in Babylonia fuerant nati. Qui etsi in Babylone corporaliter orti sunt, animo tamen toto Judæam et Jerosolymam suspirabant. Quorum figuram gerebat dux egregius ipsorum Zorobabel, qui nomine quidem ipse, quod sit ortus in Babylone demonstrat; sed intentione et actibus, quod sit civis Jerosolymitarum ostendit. Altero autem sensu filii sunt Ecclesiæ, filii patriæ cælestis,

non solum qui Ecclesiæ sacramentis jam sunt imbuti, verum etiam illi qui etsi foris, hoc est inter impios tempore aliquanto oberrantes, divina tamen electione ante sæcula præordinati ad vitam, divinæ sunt gratiæ mysteriis suo tempore consecrandi. De quibus apte subditur:

Et reversi sunt in Jerusalem et Juda, etc. Cum enim liberati de potestate Satanæ hi qui a fide aberraverunt, cum eis qui nuper fidem didicerant, in Jerusalem optatæ pacis, et in Judam devotæ confessionis sive laudationis redierint, mox suam quisque civitatem repetens ingreditur, id est, custodiam atque operationem virtutum, quam ipsi divina largitio secundum mensuram fidei largita est, devotus exsequitur. Et bene cum dixisset generaliter reversos eos esse in Jerusalem et Judam, continuo subjecit: *Unusquisque in civitatem suam*, quia nimirum sic in suis singuli civitatibus commorabantur, ut generaliter omnes ad Jerusalem et Judam pertinerent. Designat ergo Jerusalem, universalem sanctæ Ecclesiæ, quæ per orbem est, statum. Designant civitates ad eam pertinentes, singulas fidelium virtutes, in quibus quasi præsidio civitatum, a tentamentis atque incursibus malignorum spirituum muniuntur; possunt per civitates, in quibus commorabantur hi qui de captivitate in Jerusalem et Judam venerant, etiam diversæ per orbem Christi Ecclesiæ, ex quibus omnibus una catholica perficitur, accipi. In quibus quicumque conversantur, singuli se filios catholice Ecclesiæ, quasi cives Jerusalem prostentur. Utebantur autem ante alios ducibus Zorobabel et Jossue; quorum unus de regia, alter de sacerdotali prosapia genus duxisse, multis sacræ historiæ locis ostenditur; qui ambo unam eandemque Redemptoris nostri, veri videlicet regis, et summi sacerdotis personam designant. Ipse enim solus est, per quem venire ad salutem debeamus. Unde ait: *Nemo venit ad Patrem, nisi per me (Joan. xiv)*. Qui singulos electorum, sive per seipsum occulta inspiratione, seu aperta eruditione per sanctos prædicatores, de confusione vitæ præsentis ad visionem perpetuæ pacis, et confessionem divinæ laudis, quasi ad Jerusalem et Judam de Babylone colligit. Quæ nimirum visio pacis, quæque confessio gratiarum, ipso donante, D in præsentem quidem inchoatur, sed in futuro perficitur.

Numerus virorum populi Israel, filii Phares duo, etc. Post catalogum ducum, consequenter numerus populi; post recensitam populi summam, dicati Dei gradus in ordine sequuntur. Populum autem Israel, tribum Juda et Benjamin dicit, et quicumque de aliis tribubus Assyriorum quondam evaserant manes; sed cum his a Babyloniis comprehensi, nihilominus in captivitatem fuerant abducti. Denique notandum, quia in ipsa serie catalogi, magisque ubi idem catalogus in secunda parte libri, hoc est in verbis Nehemiæ repetitur, quindecim ferme civitatum vocabula inseruntur, quæ, ni fallor, omnis non nisi in Juda et Benjamin tribu inveniuntur. Unde verisimile est, populum Israel hoc loco de ipsi

maxime tribubus, una cum sacerdotibus et Levitis, A qui inter eos sortem habuerant, debere intelligi. Nathinnei autem, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, et janitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuere, qui nunc in Ecclesia subdiaconi vocantur, obediētes officiis Levitarum, et oblationes in templo suscipientes a populis. Porro filii servorum Salomonis dicebantur auctores templi, qui curam habebant ad sacra tecta reficienda, aut quæcumque fuissent vexata, per eos denuo de sacra pecunia restaurarentur. Quod autem de vasis supra diximus, idem nunc de populo dicendum; quod ideo Scriptura tam vigilanter distinxerit, quot de quaque generatione captivorum patriam soluti redierint; ut ex eo admoneamur, quanta certitudine Dominus summam electorum suorum in libro vitæ conscribat, et velut in albo cœli consignet, quot animas quique fidelium, vel prædicando, vel bonorum exempla operum monstrando ab errore converterint; pro quibus singulis certa mercede illos, qui converterant, remuneret.

Et hi qui ascendunt de Thelmela, etc. Hoc in loco etiam juxta litteram, gratia Dei, qua et in Veteri Testamento gentiles ad salutem recipiebantur, ostenditur. Dum exposito catalogo eorum quos veraciter ad populum Dei pertinere constabat, adjuncti sunt etiam aliqui ex eis, qui utrum ex Israel an ex proselytis essent, ignorabatur, eorumque simul inter filios Israel numerus exponitur. Qui etsi ob longam separationem patrum suorum a templo vel populo Dei, quomodo ad eum pertinerent, indicare nequiverant; tamen quia, data generali licentia, de captivitate ascenderant, et cum eis qui certum ex Israel semen duxerant, ad ædificandum Deo templum properabant, recipiebantur ab illis ut socii. Gaudebant namque eos ob amorem communis fidei et religionis habere velut fratres et notos, tametsi ob incertitudinem originis carnalis videbantur eos minus cognitos habuisse. Porro in sensu spirituali, inter poenitentes, qui liberati a captivitate vitiorum, ad ædificandam, vel in seipsis vel in aliis, domum Domini ascendunt. Sunt plerumque nonnulli gravioribus peccatis astricti, qui adeo ab omni actu pietatis et castitatis videntur alienati, ut nihil prorsus bonitatis ac religionis, quam a doctoribus sanctis acceperant, in eis remansisse videatur. De quibus quid aliud dicendum, quam non posse eos indicare, utrum ex Israel, id est, ex sancta Ecclesia fuerint generati credendo; quia nimirum tales peccando facti sunt, ac si in nullo unquam ad semen sanctum pertinuisent; qui tamen poenitendo nonnunquam adeo corriguntur, ac meliorem convertuntur ad vitam, ut numerus eorum inter veros Israelitas, in quibus dolus non est, merito conscribatur in cœlis (Joan. 1).

Et de filiis sacerdotum, filiis Thobia, etc. Eadem cautela filii transmigrationis erga sacerdotes agunt, qua et erga populum egisse referuntur. Curabant namque multum, ut sine confusione patresceret,

qui vere ad populum Israel vel ad sacerdotale genus pertinerent; qui autem suspecti, aut certa proselytorum, hoc est advenarum, essent stirpe procreati. Itaque sacerdotes suspectos ab altaris quidem officio, usquedum certius eorum origo claresceret, amoverunt; sed nihilominus in societate transmigrantium unanimes secum pace servabant. Juxta sensum vero mysticum, quæerunt filii sacerdotum, de captivitate Babylica ascendentes, scripturam genealogiæ suæ, et non inveniētes de sacerdotio ejiciuntur; cum ipsi altaris ministri tanta in scelera, tamve infanda dogmata decidunt, ut si poenitendo ad salutem redeant animæ, non tamen digni fieri possint, qui ad sacrum quem perdidere gradum promoveantur, ac docendi in Evangelio, sive sacramenta conficiendi officium repetant. Hi etenim quamvis inter fideles vitam exspectant æternam, non tamen scripturam gradus sui, quem repetere nequeunt, inter perfectos sacerdotes inveniunt.

Omnis multitudo quasi unus, etc. Nota gratiam primitivæ Ecclesiæ, in qua multitudinis credentium erat cor et anima una (Act. iv), etiam in hoc transmigratium cœtu reperiri: ita ut cum tantus esset exercitus, qui prope quinquaginta milium summam completeret, et hic diversi gradus et conditionis existens, nihilominus omnis multitudo ob eandem fidem et dilectionem, quasi unus case videretur homo, donante illo qui habitare facit unanimes in domo. Servi autem et ancillæ redeuntium de Babylone Jerusalem, illorum in Ecclesia typam tenent, qui profectu quidem vitæ emendatoris vitia superare, ac virtutum culmen ascendere satagunt; sed dum tamen ipsi sibi ad providendam viam vitæ regularis sufficiunt, sed eorum potius qui in Christo præcesserunt opus habent adhuc industria coerceri, atque ad tramitam desideratæ veritatis dirigi. Sequitur:

Et in ipsis cantores atque cantatrices ducenti (II Paral. xxv). Non solum in ordine Levitarum cantores cum janitoribus templi et Nathinneis, sed iidem quoque in ipso Dei populo junctis sibi cantatricibus reperti, ad restauranda domus Dei ædificia properant. Cantores autem juxta litteram appellat eos qui psalmos dulci modulamine resonabant; quod Levitas in templo Dei inter sacrificia quotidiana facere solitos, Verba dierum testantur. Sed hoc ipsum eo tempore etiam plurimos de plebe suis quemque in locis fecisse credibile est. Juxta vero mysticos sensus, cantores sunt in templo vel populo Dei, qui majore animi dulcedine et cœlestia mandata ipsi custodiunt, et hæc eadem suis auditoribus custodienda crebris exhortationibus commendant. Bene autem cantoribus etiam cantatrices junguntur, propter sexum videlicet femineum, in quo plurimæ reperiuntur personæ, quæ non solum vivendo, verum etiam prædicando, corda proximorum ad laudem sui Creatoris accendant, et quasi suavitate sanctæ vocis ædificantium templum Do

mihi adjuvent laborum. Quorum omnium ministerio A congruit et. titulus et textus psalmi cxv. Est enim titulus, *Quando domus Domini ædificabatur post captivitatem, canticum huic David.* Quod secundum litteram, restaurationem templi, de qua præsens liber scribit, sonare videtur. Sed anagogico, id est altiori sensu, ædificationem insinuat sanctæ Ecclesiæ, quæ sit de animabus a captivitate dæmoniaca salvas, atque ad agnitionem sui Creatoris revocatis; in qua videlicet ædificatione canticum laudis et confessionis, manu forti ac desiderabili, videlicet Domino Jesu Christo, electus quisque debet resonare; veraciter intelligens, quod absque gratia ipsius nihil possit boni facere. Cui videlicet titulo congruit et psalmus: *Cantate, inquit, Domino canticum novum, cantate Domino, omnis terra. Cantate Domino, et benedicite nomini ejus, benennuntiate de die in diem salutare ejus. Annuntiate inter gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus (Psal. xcvi), etc.* Primo ergo jubemur in ædificatione domus Domini, ipsi Domino cantare canticum novum, id est, amorem ejus et interno in corde retinere, et observantiam mandatorum ejus foras ostendere; et hoc non pauci, sed omnis terra facere, per quam Ecclesia sancta dilatata est. Deinde salutare ejus, videlicet Christum evangelizare (hoc est enim Latine benennuntiare) præcipimur: et hoc non paucis auditoribus, sed omnibus populis quibus Ecclesia constat toto orbe diffusa; non quia unus aliquis in omnibus possit gentibus evangelizare, sed omnes in omnibus suo quisque tempore vel loco possumus, singulique universis et debemus et possumus gaudium perpetuæ salutis optare, dicentes: *Laudate Dominum, omnes gentes, et collaudate eum, omnes populi. Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus (Psal. cxvi), etc.*

Equi eorum sexcenti triginta sex, etc. Mulus ex asino et equa gignitur, mula ex equo et asina. Inter homines ergo qui de captivitate ascenderunt, etiam animalia, quibus iter eorum adjuvabatur, pariter describuntur; eorumque, sicut et hominum numerus in libro prophetico designatur. Quia nimirum sunt multi in Ecclesia, vel sensu tardiores, vel etiam animo carnalès, qui tamen cum magistris spiritualibus submissa devotione obtemperant, atque ad portanda humiliter onera fraternæ necessitatis, dorsum mentis supponunt, et ipsi cum cæteris electis de confusione diabolicæ captivitatis erepti, ad supernæ civitatis mœnia tendunt. Quorum profecto numerus, sicut et perfectiorum, integer in memoria internæ te-tis æterna conservatur. Unde ex persona sanctæ universalis Ecclesiæ Deo dicitur: *Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur (Psal. cxxxviii).* Et in alio psalmo: *Homines et jumenta salvos facies, Domine; quemadmodum multiplicasti misericordias tuas, Deus (Psal. xxxv).* At mox de perfectioribus: *Filii autem hominum in protectione alarum tuarum sperabunt (Ibid.), etc.* Et de principibus patrum, cum ingrederentur tem-

plum Domini, etc. Magnæ indicium devotionis est, cum quis non debitas tantum oblationes, id est, Domini lege præceptas, sed insuper alia, quorum non præceptum, sed consilium accepit, donaria sua sponte divinæ majestatis obtutibus offert. Præceptum namque est: *Non homicidium facies, non adulterabis, non facies furtum, non falsum testimonium dices; honora patrem et matrem, et diliges proximum tuum sicut teipsum (Matth. xix).* Voluntaria vero oblatio: *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus.* Et quod Apostolus ait: *De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do (I Cor. vii).* Et de seipso: *Et Dominus ordinavit his qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere: ego autem nullo horum usus sum (I Cor. ix).* De quo et ad Thes.: *Neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore et fætigatione nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus; non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos (I Thes. iv).* Recte ergo principes patrum donaria ad construendum domum Dei sponte obtulisse referuntur; quia quo amplius quique cum continentia interdictionum etiam a licitis abstinere, eo efficacius Ecclesiam Dei ædificant; cum omnes qui exempla perfectionis eorum cognoverint, tanto magis in illicitis defluere ipsi formidant, quanto eos nec licitis per omnia uti considerant; sed potius dicere, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt (I Cor. vi).* Bene autem dicitur, quia secundum vires suas dederint in impensas operis. Hæc est namque mensura humanæ perfectionis, juxta vires quemque pro Domino laborare, ac statum sanctæ Ecclesiæ primo in sua recte conversatione, deinde et in proximorum correctione firmare. Et recte hi qui taliter in populo Dei conversantur, principes patrum vocantur; quia nimirum per suæ perfectionem vitæ ac doctrinæ, etiam illis qui per studium piæ sollicitudinis patres in Ecclesia vocari meruere, altius vivendo et generalia legis mandata transcendendo principantur. Dederunt autem ultro-neam oblationem, aurum, argentum, vestes sacerdotales. In auro sapientiæ claritatem, in argento nitorem eloquii, in vestibus sacerdotalibus opera justitiæ, vulgi mores multum transcendentia, et sacerdotalibus tantum ac Deo consecratis cordibus digna. *The aurum enim desiderabilis requiescit in ore sapientis; et eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum; et sacerdotes tui induantur justitia (Psal. xi, xvii, cxxxii).* Aurum ergo et argentum, et vestes sacerdotales, principes patrum secundum vires suas in impensas offerunt operum templi, cum viri sancti, quidquid sapientiæ, quidquid eloquentiæ, quidquid percipiunt actionis bonæ, totum hoc bene utendo in ædificationem conferunt fidelium Christi. Certum autem pondus auri et argenti, certus vestium numerus sacerdotalium in sacra historia continetur, ut juxta præcedentem expositionem numeri vasorum, hominum, et animalium, meminerimus Dominum omnes cogitatus nostros, sermones, et actus

posse semper, ac digna mercede remunerare. Inter hæc vero notandum est, quantum populo Dei injuria captivitatis ac longæ servitutis profuerit. Qui enim in paucissimo numero captivi sunt, hoc est animæ hominum, ut Jeremias scribit, quatuor millia sexcentæ, cæteris vel occisis vel timore hostium longe lateque dispersis, vel certe eorundem hostium miseratione in patria relictis, nunc inter hostes multiplicati, ad quinquaginta ferme millia in patriam viri redierunt. Qui nudati opibus, et æquali omnis servitio addicti transmigrati sunt, nunc non solum liberati, sed et auro et argento, vestibus, servis, substantia, et fumentis locupletati revertuntur. Et quia maxime ad rem pertinet, qui propter multitudinem deorum falsorum patriam perdiderant, ita ut eis increpante propheta diceretur, *Secundum numerum quippe civitatum tuarum erant dii tui, Juda (Jer. 11)*; nunc eandem patriam repetere, non tantum unius veri Dei fide gaudentes, verum etiam ipsam fidem una concordēs et animæ devotione colentes, atque ejus sese laudibus canendis, religiosa mente ac lingua subdentes; ita ut qui quondam ob diversitatem religionis diviso Israel et Juda nomine censebantur, nunc ob unitatem pietatis antiquo Israel vocabulo omnes appellarentur. Cultum namque pietatis, quem in terra sancta prophetis reclamationibus, atque exempla justitiæ demonstrantibus spreverunt, hunc in terra aliena hostibus idololatriæ servientibus ad animum vocarunt. Quid ergo in his intuendum? quid memoriæ commendandum? nisi quod eos, quos libertas et copia rerum omnium in patria negligentes reddidit, et cœlestium immemores mandatorum, ipsos servitus peregre et inopia ad obsequium sui Creatoris ac Liberatoris adduxit. Familiaris namque res est, humanum cor opibus ac libertate dissolvi, æraminis vero ac paupertate ad semetipsum recolligi. Quod ergo de uno populo semel factum est, hoc de omnibus post peccatum pœnitentibus quotidie solet actitari; dum hi qui per negligentiam in tentationes et laqueos inciderunt diaboli, per industriam pœnitentiæ divinitus adjuvi resurgunt; qui virtutum opibus ab hoste antiquo nudati, de Ecclesiæ societate recesserunt, plerumque ad communionem illius majoribus quam antea perdidērunt virtutibus exerciti redeunt; quia nimirum quo se gravius errasse meminērunt, eo ardentius bonis insudare operibus sagunt.

Habiterunt ergo sacerdotes et Levitæ de populo, etc. Universum Israel dicit, non decem tribus solummodo, quæ quondam Israel vocabantur, ad distinctionem duarum tribuum, quæ Juda vocabantur; sed omnes generaliter qui ex captivitate ascenderant, sive ex Juda et Benjamin, seu de aliis tribubus originem ducentes. Nam decem tribubus in Assyrios transmigratis, et Samaritis in terra eorum substitutis, quicunque remanserant, dereliquerunt ac frugerunt omnia simulacra, et integro ex corde Domini servire, atque in templum hostias suas offerre cœperunt; ut Verba dierum manifeste probant, ubi

scriptum est: *Abstulit ergo Josias cunctas abominaciones de universis regionibus filiorum Israel, et fecit omnes qui residui erant in Israel servire Domino Deo suo, cunctis diebus ejus non recesserunt a Domino Deo patrum suorum.* Et paulo superius sub eodem rege, cum de instauranda domo Domini ageretur: *Acceptaque, inquit, pecunia quæ illata fuerat in domum Domini, et quam congregaverant Levitæ et janitores de Manasse et Ephraim, et universis reliquiis Israel, ab omni quoque Juda et Benjamin, et habitatoribus Jerusalem, tradiderunt in manibus eorum qui præerant operariis in domo Domini. Hi ergo qui residui cum tribu Juda et Benjamin, quibus sociati fuerant, simul captivati in Babyloniā, ac simul sunt in patriam remissi, suasque singuli civitates, quas vacuas cum agris ac villulis ingressi reperiunt. Non enim eas, cum ipsi in Babylonia servirent, sicut nec duarum tribuum terras quisquam colonus intrarat, dicente Scriptura: *Si quis evaserat gladium, ductus in Babylonem, servivit regi et filii ejus, donec imperaret rex Persarum, et compleretur sermo Domini ex ore Jeremiæ, et celebraret terra sabbata sua. Cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum, usquedum complerentur LXX anni (II Par. xxxvi).* Completo itaque hoc longissimo sabbato, recepit terra Judæa cum reliquis Israel habitatores suos. Porro major pars decem tribuum, quæ transmigrata erat ab Assyriis ultra Medorum montes, nunquam domum rediit; quæ nec si rediret, suas poterat civitates ingredi, quippe Samaritæ quas possidere. De quibus hodie Judæi multum Jndaice et infideliter sibi promittunt, quod veniente ac regnante Christo suo, hi etiam cum cæteris suæ gentis hominibus sint in Judæam reversuri, atque in toto orbe regnaturi; non intelligentes dicta prophetarum, qui regnum et divitias Jerusalem civitatis Dei, non uni genti Judææ carnaliter, sed omnibus in Christo gentibus spiritualiter, quod nunc per orbem agitur, promiserint. Hæc de superficie litteræ paucis sint dicta. Spirituali autem sensu, sacerdotes, Levitæ, cantores, janitores et Nathinæi in urbibus suis, universusque Israel in civitatibus suis habitant, revertentes de Babylone; cum et ministri altaris sancti, ac doctores, et ipsa Dei plebs in suis singulis gradibus Deo fideliter serviunt; sive qui eodem gradu aliquando vitis sordidato vel perduto, per pœnitentiam correcti sunt; seu qui nuper de regno diaboli ad Ecclesiam venientes, bonum sibi gradum bene ministrando acquisierunt. Suas etenim civitates introierunt Levitæ, vel filii Israel; non solum illi qui easdem civitates quondam captivati amiserant, verum etiam hi qui de captivorum stirpe progeniti, ad ipsas se civitates ex paterna successione pertinere didicerunt. Sic et in sensu spirituali civitatem suam, de qua transmigratus est a Chaldæis, Levita recipit, quando diaconus aliquis sanctæ Ecclesiæ virtutum perfectionis, quam a diabolo seductus perdidit, Domino donante, redintegrat. Verbi gratia, qui per ebriositatem, vel concupiscentiam, vel superbiam ad gradum quem acceperat, factus est indignus. et*

denuo per continentiam, parcimoniam, humilitatem, et cætera vitæ correctioris insignia, ad eundem dignior redit. Rursus Levita in Babylone natus, civitatem suam in terram Judæam veniens ingreditur, quando quis regeneratus in Christo, reatum primæ prævaricationis exiit, ac bene institutus in Ecclesia, semel acceptum diaconatus gradum, regulari moderamine custodit. Nam et ille sicut per gratiam sui Redemptoris, quasi de Chaldæa servitute liberatus est, ita etiam per executionem honorum operum, in quibus prædecessores ejusdem gradus conversati sunt, velut ad mœnia propriæ civitatis ascendit. Quicumque vero filiorum Israel ita captivi abducti sunt, ut nunquam patriam reversi, aliis potius suas civitates ac fundos possidendos relinquereant; illorum utique designant erratus, qui sic peccando ab Ecclesia discedunt, ut nunquam penitendo respiciant; sed aliis potius qui digni sunt, promissa sibi præmia percipienda relinquunt; quorum unum, imo universalitati penitentiam suadens, dicit in Apocalypsi Dominus: *Memor esto itaque unde excideris, et age penitentiam, et prima opera tua fac. Sin autem, venio tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi penitentiam egeris (Apoc. ii)*. Qui rursus alteri in fide perstanti, ne caderet, suggerens: *Ecce, inquit, venio cito; tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam (Apoc. iii)*.

CAPUT III.

Congregatur populus in Jerusalem mense septimo, et altari ædificato faciunt Scænopegia, cæterasque exinde solemnitates Domini.

Janque venerat mensis septimus, et erant filii Israel in civitatibus suis, etc. Septimus mensis, qui apud nos Octobris appellatur, totus erat præ cæteris mensibus legali observatione sollemnis; in quo etiam dedicatio templi celebrata est. Congruerat ergo devotioni fidelium, qui de captivitate ascenderant, ut cum primo suas civitates singuli cum pecudibus, et pecunia quam attulerant, intrassent, atque in his mansiones sibi suisque congruas providissent, mox omnes pariter in Hierusalem confluerent, ibique altare ad offerenda Deo holocausta construerent; et hoc eo tempore anni, quo olim templum ipsum cum altari et omnibus vasis ejus consecratam est, quo ad diem consecrationis ejusdem annuatim venire consueverant. Altiore autem sensu, mensis septimus gratiam Spiritus sancti, quæ in Isaia propheta, et in Apocalypsi sancti Joannis septiformis describitur, insinuat. In quo videlicet mense post captivitatem de civitatibus nostris, in Jerusalem convenimus, cum post ablutas sordes, erroresque vitiorum, post inchoata præsidia operum bonorum, majore ejusdem Spiritus gratia illuminamur, sicque in amore superæ pacis, quæ in vera unitate continetur, accendimur: Jerusalem quippe visio pacis dicitur. Et bene dicitur, quod omnis Israel quasi vir unus septimo mense in Jerusalem congregatus sit; hoc etenim quotidie in spiritali Israel agitur, cum per gratiam sancti Spiritus omnes per orbem electi, una eademque fide

A Deum colunt, una et non dispari dilectione ad gaudia perpetuæ pacis et fidelitatis anhelant; atque hæc in quantum valent, etiam in præsentem alterutrum sese diligendo ac sufferendo imitantur. Bene autem subditur:

Et surrexit Josue filius Josedech, etc. Utebatur enim ad opus divini cultus magister Josue et Zorobabel, qui ambo, ut supra diximus, unam eandemque Domini et Salvatoris nostri figuram complent. Josue videlicet propter sacerdotium, Zorobabel propter regnum; quia ille de sacerdotali, hic de regia stirpe descendit. Dominus autem noster verus est rex Israel, id est, omnium Dominum videntium; verus et pontifex secundum ordinem Melchisedech. Pontifex scilicet, quia nos per hostiam corporis sui lavat a peccatis nostris, qui etiam post passionem et ascensionem suam ad dexteram Patris interpellat pro nobis (Rom. viii). Rex, quia et in præsentem ad bellum nos spirituale accingit, atque ut vincamus, adjuvat, et vincens in futuro regnum perenne tribuit. Non solum autem Josue ac Zorobabel, sed et fratres eorum cum eis in ædificationem plebi præfuerunt; illi nimirum fratres, de quibus idem rex et sacerdos noster, post gloriam suæ resurrectionis mulieribus se querentibus apparet ait: *Ite nuntiate fratribus meis (Matth. xxviii)*. Qui videlicet fratres, id est, altiores quique in Ecclesia, et suo Redemptori familiariter adherentes, domum ejus cum illo ædificant, cum corda fidelium verbis et exemplis suis, ipso auxiliante, confirmant. Et bene fratres Josue sacerdotes appellat. Cunctæ namque Ecclesiæ dicit apostolus Petrus: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium (I Petr. ii)*. De cuncta item Ecclesia, dicit in Apocalypsi Joannes: *Beatus et sanctus qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes Dei et Christi (Apoc. xi)*. Cum enim electi quique membra sint summi sacerdotis, qui cum exhibent membra sua hostiam viventem, cum spiritum suum contritum Deo sacrificium reddunt, recte et ipsi cum merito fraternitatis et sacerdotii nomine censentur. Magna autem provisione religionis, filii transmigrationis primo omnium altare Dei ædificaverunt, ut quia templum Dei necdum erat fundatum, haberent tamen ubi holocaustomata et hostias offerendo, devotionem mentis suæ ostenderent. Quod et nos hodie spiritualiter facimus in Ecclesia, cum auto omnia in corde nostro fidem dompicæ incarnationis et passionis collocamus, cum hanc nostris auditoribus ante alia suscipiendam, atque intimo corde radicandam tradimus, juxta illud Apostoli, quod rudibus in Christo adhuc Corinthiis loquitur, dicens: *Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum (I Cor. ii)*. In quo videlicet altari holocaustomata nostra, hoc est cogitationes et opera perfecta, offerre debemus; quia nimirum ita solummodo vota actionum nostrarum Deo Patri posunt esse placabilia, si sacramentis nostri Redemptoris participemus, si virtute Spiritus ipsius quasi

igne sacrosancti altaris incendimur; holocaustum namque totum incensum dicitur, quo nomine illa sacrificia vel hostias vocabant, ex quibus nil in humanas usus cedere, sed totum Deo dari, et sacro igne consumi præceptum erat. Quibus mystice illorum vita fidelium exprimebatur, qui nihil proprium querentes, omne quod vivunt, in famulatum interni arbitri impendant. Qui non solum voluptates animæ sive corporis sui pro Domino calcare, sed et ipsam animam pro illo ponere gaudent, qui possunt dicere cum apostolis: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te; quid ergo eris nobis (Matth. xix)?* De quibus et ipse respondens: Et omnis, inquit, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit. Hoc autem holocaustum vitæ continentioris et sacratoris in altari Dei Israel offerendum est, quia non nisi per fidem Redemptoris nostri, bona nostra opera, ut diximus; Deo Patri esse possunt accepta. Nam Diogenes, et similes ejus stultæ philosophiæ sequaces, cum propria reliquissent, et nudam in sæculo ac pauperem vitam gererent, Dominum non sequebantur. Holocaustum quidem facere videbantur, sed hoc in altari Dei Israel non fecerunt; quoniam a suis quidem se voluptatibus alienos reddiderunt, sed Christum Jesum apud Patrem advocatum habere nescierunt. De quo altari bene subditur:

Collocaverunt autem altare super bases suas, etc. Bases quippe altaria sunt corda electorum, ad suscipienda dominicæ fidei sacramenta, præceptis magistrorum præcedentium, quasi fabrorum ferramentis præparata. Et bene unum altare, sed plures sunt quæ hoc portent bases; quia unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus (Ephes. iv), sed multa sunt corda fidelium, quæ una veritatis regula instituta, quasi æqualem collecta in sinum, communi devotione cælestium onus portant sacramentorum. Alioquin quisque minus instructis, et necdum vitia pristina deserere curantibus, fidei sacramenta committit, quasi altare Domini in terram sine basibus ponit, quia terrenis adhuc mentibus quæ sunt cælestia tradit. Congruit autem huic loco quod in Evangelio Dominus ait: *Neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub medio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt (Matth. v).* Sicut altare Dominus recte vocatur, quia nos ab iniquitatibus nostris emundat, quia nos ab iniquitatibus nostris suscipiens Patri commendat; sic etiam lucerna potest non inconvenienter appellari, quia in testa assumptæ humanitatis lumen imposuit æternæ divinitatis. Supponuntur autem bases altari, supponitur lucernæ candelabrum, cum fideses quique sua corda sive corpora ad exercendum operando quod credunt, humili intentione submitunt. Bene autem, cum diceretur *collocasse eos altare super bases suas*, adjunctum est, *deterrentibus eos per circuitum populis terrarum*; quia cum inceptis fidelium Deo devotis, mox aderit contradictio nefandorum

vel spirituum vel hominum, qui opus bonum ne perficiatur, impedire contendunt. Unde bene tales populi terrarum vocantur, ad distinctionem eorum videlicet qui dicunt: *Nostra autem conversatio in cælis est (Philip. iii).* Sed quamvis populi terrarum deterreant, necesse est cives supernæ civitatis cæptis virtutum operibus insistant. Nam sequitur: *Et obtulerunt super illud holocaustum Domino mane et vespere.* Offerimus namque holocaustum Domino super altare ipsius, cum stabilita in corde nostro fidei ejus iutegra devotione, bonis actibus operam damus. Et hoc mane ac vespere facimus, cum nos pro certo meminerimus, et initia salutiferæ intentionis ab illo accepisse, et non nisi per auxilium gratiæ ejus, ea quæ inchoavimus bona posse perficere, ideoque illi vota gratiarum in omnibus, cum ardente desiderio piæ conversationis referimus. Item mane holocaustum facimus, cum pro lumine accepto spiritualis scientiæ, Conditori nostro vicem bene vivendi rependimus. Vespere holocaustum facimus, cum pro requie sempiterna, quam nos in illo post bona opera accepturos speramus, incensabili studio flagramus. Potest et juxta litteram recte accipi, mane nos et vespere holocaustum Domino offerre, cum ita divinæ majestatis obtutibus placere omni tempore curamus, ut diluculo surgentes, non prius ad agenda humanæ fragilitatis necessaria procedamus, quam igne divinæ charitatis inflammati, devotis nos orationibus Domino commendemus, juxta eum qui dixit: *Et mane oratio mea præveniet te.* Similiter completis diei operibus, non ante demus somnum oculis nostris, aut palpebris nostris dormitionem, quam locum Domino in nobis solertiore orationum instantia consecremus, juxta hoc quod idem dicit propheta: *Dirigitur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum (Psal. cxl).*

Feceruntque solemnitatem tabernaculorum, etc. Solemnitas tabernaculorum, quæ in Evangelio Græce Seropegia, id est, fixio tabernaculorum nuncupatur, festivitas erat septem dierum, incipiens a quinto decimo die mensis septimi, in quibus præcepit Dominus omnem populum facere sibi tabernacula de frondibus ac ramis ligni pulcherrimi, et egredientes de domibus suis, manere in iisdem tabernaculis septem diebus, quotidie decreta divinæ legis scrutantes, et holocausta Domino offerentes in igne. Hoc autem totum facere sunt jussi in memoriam temporis, quo egressi quondam de Ægypto, in tabernaculis morabantur in solitudine, prædicante legem Moysæ, et crebrius in divina sibi apparente præsentia, expectans longo tempore, quando terram repromissionis intrare liceret, ne unquam eis tanti gratia beneficii mente excideret. Venientes ergo qui de Babylone ascenderant in Jerusalem, cum essent magna devotione ad facienda omnia Domini mandata accessi, hanc solemnitatem quinto decimo die septimi mensis collecti celebrare curabant, diebus singulis quidem septimanæ ea quæ erant lege præcepta gerentes. Quæ nos omnia pari devotione spiritualiter agere

coovenit. Egressi enim sumus et nos per sanguinem agni de Ægyptia servitute, ut veniremus ad terram repromissionis, cum in sacramenta dominicæ passionis baptizati, jugum grave prævaricationis abjecimas, quatenus in libertatem gloriæ filiorum Dei adoptati, hæredes regni cœlestis esse possimus. Manebamus namque in tabernaculis et tentoriis, per desertum longo tempore iter agentes, donec veniremus ad patriam, cum in baptismo renuntiantes non solum Satanae quasi regi Ægypti, id est, tenebrarum, sed et omnibus pompis atque operibus hujus sæculi, velut peregrinos nos in hoc mundo ac viatores, altius esse promisimus. Cujus in memoriam spei et promissionis, septimo mense debemus in tabernaculis manere, hoc est illustrante nos gratia Spiritus sancti, quæ septiformis describitur, tota mente hunc mundum velut extraneum urgentemque deserere, ac fixa intentione ad immarcescibilia paradisi gaudia properare; et hoc nos septem diebus, hoc est toto tempore vitæ præsentis, quæ totidem diebus circumagitur, indesinenter facere oportet, singulisque diebus hujus hebdomadis holocaustum facere debemus et opus diei in die suo; holocaustum videlicet, hoc est oblationem totam incensam, in his quæ ad divinum servitium proprie pertinent, ut sunt orationes et jejunia. Opus vero diei in die suo, in illis quæ ad obsequium fraternæ dilectionis attinent; ut est esurienti panem, potum sitienti, argenti vestem, hospitium peregrino, infirmo visitationem, sepulturam mortuo, erranti doctrinam, dolenti solatium ministrare. Et bene cum diceret eos holocaustum diebus singulis secundum præceptum legis, et opus diei in die suo facere, interposuit, Per ordinem; quia nimirum quidquid in obsequiis sive divini seu fraterni amoris inordinate geritur, meritum suæ perfectionis amittit. *Honor enim regis judicium diligit (Psal. xcvi)*; nam quæcumque in honorem summi regis devota agimus, certe necesse est discretionem judicii, quando vel quantum sint agenda distinguamus; ne si rectum opus nostrum minus ordinate agimus, normam ejus rectitudinis depravemus. Hæc nobis solemnitas tabernaculorum, hoc est Scenopægiæ mystice celebranda, Paulus insinuabat, cum inter prædicandum scenofactoriæ arti vacabat (*Act. xxviii*). Faciebat enim scenomata, id est, tabernacula, ut et seipsum incolam esse mundi, ac peregrinum doceret, et eos quos erudiebat, peregrinandum in hac vita, in futuro autem patriam expectandam sperandamque institueret. Tabernaculis namque peregrinantes vel iter agentes uti solemus; quod in hac vita sanctos agere testatur idem Apostolus, cum ait: *Dum sumus in hoc corpore, peregrinamur a Domino (II Cor. v)*. Et ad Hebræos: *Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus (Hebr. xiii)*. Quoniam vero voluit ut hi qui mentem perfecte a mundo alienant, ac se cives ejus quæ sursum est patriæ fideliter constituentur, mox universis in se virtutibus introitum pendent, recte subjungitur:

A *Et post hæc holocaustum iuge, etc.* Holocaustum iuge dicit, quod mane offerebatur et vespere. Kalendas autem vocal initia mensium, id est, ortum lunæ nascentis; a quo semper Hebræi menses incipiebant, ut pote nullos menses, exceptis lunaribus, habentes. Unde pro Kalendis Græci melius neomenias, hoc est novilunia, nuncupant. Si autem mense, propter dies triginta, quibus implentur, plenitudinem designant operum lucis, quando in fide sanctæ Trinitatis decalogi præcepta perficimus; quid exordia mensium in quibus luna, ut denno nobis lucere queat, nuper a sole dicitur accendi, nisi initia designat uniuscujusque bonæ operationis, quæ donante gratia Conditoris nostri, quasi Solis justitiæ præsentia percipimus? Ob cujus significantiam divinæ illustrationis, siue qua nihil boni vel inchoare vel perficere valeamus, Dominus omnes Kalendas, hoc est, exordia mensium celebrari, et victimarum cæremonias observari præcepit. Unde est illud Psalmistæ: *Canite in initio mensis tuba, in die insigni solemnitatis vestræ (Psal. lxxx)*. Quod est aperte dicere: *Gaudete, justi, in Domino et verbo doctrinæ proximis insonante; mox ut vos ad faciendum opus bonum ab illo esse respectos consideratis in luce insigni internæ inspirationis; ejus per quem vos a cupiditate mundi hujus avocari, ac divinis rebus altius vacare concedet. Bene ergo dicitur quod, peracta festivitate tabernaculorum, filii transmigrationis faciebant holocaustum iuge, tam in Kalendis quam in universis solemnitatibus Domini, quæ erant consecratæ, et in omnibus in quibus ultro offerebatur munus Deo. Quia postquam animus semel huic mundo perfecte abrenuntiaverit, oportet ut totum se obsequio divinæ voluntatis, quod holocaustum designare diximus, jugiter impendant; et hoc faciat tam inchoatione ejusque bonæ actionis, quam in earum quas Dominus præcepit devota executione virtutum, nec non et in eis quibus pia mens exceptis generalibus mandatis sponte Domino famulari lætatur. De quibus ipse Dominus non præcipiens, sed consilium tribuens: *Si vis, inquit, perfectus esse, vade, vende quæ habes (Matth. xix)*. Et cum de uxore non ducenda disputaret; non imperando sed suadendo ait: *Qui potest capere, capiat (Ibid.)*. Sed et Paulus de his quæ in spontaneum munus Domino obtulerat, gloriabatur dicens: *Nunquid non habemus potestatem manducandi et bibendi? nunquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi? (I Cor. ix)*? et cætera, ejusdem loci.*

A *primo die mensis septimi cœperunt holocaustum, etc.* Superius dictum est, septimum mensem, septiformem gratiæ spiritualis illustrationem designare. Unde bene nunc dicitur: Quoniam a primo die mensis septimi cœperunt offerre holocaustum Domino, quia nimirum ab ipso exordio divinæ inspirationis, necesse est humana conscientia immutetur, ac neglectis infimis delectationibus, in ea quæ Domini sunt, sola cogitanda inardescat. A die primo mensis septimi, hoc est a prima illustratione

gratiæ celestis, offerebant holocausta virtutum Domino, qui superveniente in igneis linguis Spiritu sancto, mox velut ab eo quod fuerant immutati, novis jam intimi amoris facibus ardere, et omnium linguis gentium magnalia Dei prædicare cœperunt; atque adeo sunt hoc holocausto dediti, imo ipsi holocaustum factum, ut facilius occidi ab eis, qui contraria sapiebant, quam a sua intentione possent revocari. Unde merito idem mensis septimus apud Hebræos novus annus vocatur; suo nobis nomine indicans, quia per donum sanctus Spiritus fidelibus datur, ut mandatum novum mutæ dilectionis implere, et canticum novum supernæ laudis in ædificatione domus Domini valeant resonare. De cujus videlicet mensis observatione Dominus ita mystice præcepit: *Mense septimo, prima die mensis erit vobis sabbatum memoriale, clangentibus tubis, et vocabitur sanctum; omne opus servile non facietis in eo, et offeretis holocaustum Domino (Levit. xxiii)*. Sabbatum quippe memoriale, id est, requies erit prima mensis hujus die, cum mens accensa divinitus, a temporalibus sese illecebris abstinuerit, et in contemplanda Dei voluntate contenderit. Clangunt tubis sacerdotes, cum fideles eam quam cœperint flagrantiam internæ suavitatis, etiam proximis prædicare satagunt. Omne opus servile non sit in tali sabbato, cum ab omni delectatione et contagio peccati, quantum in hac vita potest, mens se placendo Deo immunem servaverit; servile namque opus peccatum est. Quia *qui facit peccatum servus est peccati (Joan. viii)*. Atque ideo recte holocaustum Domino in eodem sabbato offertur, quia nimirum ille veraciter a servitio peccati liber redditur, cujus totum cor igne amoris incenditur. Notandum autem, juxta litteram, quod septimo mense congregatus esse populus in Jerusalem, ibidemque congregatis omnibus Josue et Zorababel cum fratribus suis altare ædificasse, atque a primo die ejusdem mensis septimi holocaustum Domino obtulisse referuntur. Unde colligitur, hoc altare multum citato opere de lapidibus impolitis compositum, et non sicut olim de ligno fabricatum, atque æreis esse laminis coopertum. Neque enim aliter, tametsi plurima fabricantium turba instante, potuit una eademque die, qua cœptum est perfici atque ad offerendum in eo holocaustum præparari. Nam et in libro Machabæorum de lapidibus factum probatur, ubi ab ethnicis profanatum, et post annos sex a Juda Machabæo renovandum fuisse memoratur (*I Mach. iv*). Et acceperunt, inquit, lapides integros secundum legem, et ædificaverunt altare novum secundum illud quod fuit prius. Notandum quoque, quod initium quintæ ætatis mundi, sicut et quatuor præcedentium, oblati Domino holocaustis consecratur. In prima namque ætate beatus protomartyr Abel, primo omnium electorum, de primogenitis ovium suarum, et de adipibus earum, Deo holocausta obtulit, ingressumque sæculi nascentis, et primo hostiis pecorum, et ad extremum proprio cruore dicitur. Secundæ exortum ætatis Noë, oblati Deo

A holocaustis de cunctis quæ arca continuerat animabus mundis consecravit. Tertiæ ætatem Melchisedec sacerdos Dei summi, et Abraham patriarcha, hic pane et vino, ille proprio filio Deo oblato, sacramentum, cujus ipsum quoque principium, id est, acceptum, eum venisset in terram repromissionis, facto ibi altari, et invocato ejus nomine, consecravit. Quartam ætatem rex David Domino consecravit, ædificato altari in area Areuna Jebusæi, et oblati Deo holocaustis, quibus iram ejus, quam in populo numerando contraxerat, placaret (*II Reg. xxiv*). In quo loco et quondam Abraham filium obtulisse perhibetur; et deinde ædificato a Salomone templo altare holocaustorum constat esse locatum. Quintæ nunc ætatis exordium Josue filius Josedech sacerdos magnus, et Zorobabel filius Salathiel, ædificato in eodem loco altari, et oblati Deo holocaustis, mox ut discusso jugo longæ captivitatis, Hierosolymam redire, dedicarunt; ac deinde holocausto jugi quotidie Dominum sibi placare curabant. Quæ cuncta in figuram præcesserunt ejus qui in sexta ætate venturus in carne, et hostia ejusdem suæ carnis ac sanguinis totum orbem erat redempturus. Ædificato igitur altari, et oblati Deo holocaustis, sequitur Scriptura dicens:

Porro templum Dei fundatum necdum erat. Fundatio templi Dei, illorum hoc in loco typice figuram tenet, qui nuper ad fidem conversi, locum mansionemque Domino in suo corde et corpore præparant, dicente Apostolo: An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est (I Cor. vi)? Et iterum: Per fidem habitare Christum in cordibus vestris (I Cor. vi). Qui ergo de captivitate liberati Hierosolymam venerant, ædificare quidem templum disposuerunt, quod etiam postmodum opere patrarunt; sed primum ædificato altari, seipsos quotidianis holocaustomatibus Domino commendabant, ut sic purgatiore ad ædificandum templum mereretur accedere. Sic autem et in spirituali ædificatione, sic omnimodo necesse est, ut quisquis alios docere decreverit, prius seipsum doceat; qui proximus ad timorem vel amorem Dei instituere intendit, primo seipsum instantius Deo serviendo dignum doctoris officio reddat, ne audiat ab Apostolo: *Qui ergo docet alium, seipsum non docet? qui prædicat non furandum, furaris (Rom. ii)? Unde et ipse de se Apostolus: Castigo, inquit, corpus meum, et servituti subjicio: ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar (I Cor. ix)*. Quapropter apte filii transmigrationis, non ulla alia victimas, vel sacrificia, quam holocausta, hoc est totas incensas oblationes, Deo obtulisse reperiantur: quia totum se, necesse est, bene vivendo, et a licitis etiam continendo, suo Creatori mancipet, quisque male vivens cupit ab illicitis actibus docendo compescere, ut et merito bonæ actionis supernum copiosius in prædicando obtineat auxilium, et exemplo ejusdem boni operis suos auditores ad ea quæ docet efficacius sequenda provocet. Potest etiam ita mystice interpretari, quod, ædificato al-

tari, holocausta offerant Deo, sed necdum templum aedificant hi qui nuper ad Dominum conversi, mox fide ejus agnita, tanto diligendo illum toto ex corde inardescunt, ut jam inter perfectos adnumerari valeant, etiamsi necdum bona quæ cupiunt, operandi ac perficiendi tempus sive facultatem accipiant. Hujusmodi holocaustum beatus Abraham Domino, etsi nondum constructo templo, obtulit, cum perfectus jam fide exstitit et priusquam opera fidei exsequeretur, dicepte Scriptura: *Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam (Gen. xix)*. Cum ergo fidei perfectæ operis quoque boni plenitudinem addidit, offerens Isaac filium suum super altare, quasi etiam templo constructo, perfectiora Deo obtulit holocausta; quia nimirum singuli actus sive gressus piæ devotionis, velut ordines sunt lapidum politorum, quibus nostro in corde dilectam Deo domum habitationemque construimus. Quomodo autem filii transmigratoris post altare constructum, post oblata Deo holocausta, ad aedificandum templum pervenerint, subsequenter ostenditur.

Dederunt autem pecunias latomis et cæmentariis, etc. Latomi sunt lapidum cæsores. Unde scriptum est in libro Paralipomenon: *Et præcepit David ut congregarentur omnes proselyti de terra Israel, constituit ex his latomos ad cædendos lapides (II Par. xxxii)*. Cæmentarii sunt, qui cæmenta ad conglutinandos lapides ex gypso vel calce faciunt. Unde alla translatio pro latomis et cæmentariis, cæsores lapidum et fabros habet. Notanda ergo pia populi solertia, quia in nullo suis opibus parcentes, ex his quæ sibi necessaria erant, et ex quibus ipsi vivebant, vel materias ad aedificationem templi emebant, vel operarios conducebant. Joppe autem est civitas Palæstinæ maritima, xl fere millibus passuum ab Hierosolymis distans. Porro Sidon et Tyrus urbes fuere Phœnicis nobilissimæ, Libanum montem habentes in vicino. Unde illorum auxilia comparantes filii transmigratoris, rogaverunt sibi ligna cedrina de Libano cædi, et hæc ratibus per mare in Joppen usque deferri, unde rursum per terram possent Hierosolymam ad opus templi perferri, quod eodem ordine constat in prima templi constructione fuisse factitatum. Propter quod sibi Salomon regali potentia, ab amico rege Hiram, absque nullo labore quæque voluit accipiebat. Hic autem exsules post multa annorum curricula patriam repedantes, quia potentiam regni non habuere, cuncta pretio quæ opus desideratum posebat, obtinebant. Spirituali autem sensu latomi sunt in constructione domus Dei, qui corda proximorum docendo, vel increpando instituunt; quos dum firmo gradu inter participes ejusdem gratiæ consistere docent, quasi quadrando circumpositis lapidibus aptant. Quocunque enim verteris quadratum, stabit. Et electorum mens dum inter universa mundi, sive adversa, seu prospera permanserit immota, quasi quadratam sibi inesse figuram virtutis invictæ demonstrant. In qua significatione etiam arca Noe de lignis quadratis facta esse describitur (*Gen. vi*). Nam eandem Ecce-

slam, quam templum de lapide factum significat, etiam arca de lignis compacta figuravit. Eandem et tabernaculum de tabulis et cortinis compositum demonstravit (*Exod. xxxvi*). Cæmentarii vero sunt in domo Domini iidem sancti prædicatores, qui dum eos quos bonis operibus instituunt copula charitatis ad invicem nectunt, quasi quadratos politosque lapides, ne ordinem suæ compositionis deserant, cæmenti infusione conjungunt, dicentes: *Estote prudentes et vigilantes in orationibus, ante omnia mutuum in vobismetipsis charitatem habentes continuam (I Petr. iv)*. Et apostolus Paulus habenda nobis præcipiens viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, et cætera hujusmodi, velut lapides, videlicet ædificii cælestis, continuo subjecit: *Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis (Coloss. iii)*. Sed et Sidonii Tyriique, qui cædebant ligna cedrina de Libano ad structuram templi, eosdem sanctos prædicatores figurate denuntiant, qui homines quondam in gloria sæculi hujus sublimes ac nitidos, securi sermonis Dei de statu priscae conversationis dejiciunt, ut salubriter prostratos, et velut ab humore corruptivo ingeniti sensus excoctos, ab omni vitiorum tortitudine corrigant, atque in ornatum sive munimentum sanctæ Ecclesiæ sublimiter erigant. De quo typice dicitur in psalmo qui inscribitur, *In consummatione tabernaculi: Vox Domini confringentis cedros (Psal. xxviii)*. Vox quippe Domini confringit cedros, ut consummetur tabernaculum, cum superna inspiratione corda superborum humiliantur, ut, his quoque correctis, sanctæ Ecclesiæ numerus perficiatur. Unde bene Sidonii venatores, Tyrii coangustiati interpretantur. Venatores quippe sunt sancti prædicatores, cum vagos atque erraticos malorum sensus retibus fidei Christo subjiciendos capiunt, ipso dicente: *Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum (Matth. iv)*. Iidem sunt et coangustiati, quia pressuram habent in mundo; tametsi confidentes, quia Dominus vicerit mundum (*Joan. xvi*). Latomi ergo et cæmentarii, lapides et cæmentum præparantes; Sidonii et Tyrii, cedros de Libano ad opus templi deferentes, sanctos prædicatores insinuant, qui mentes auditorum suorum ad societatem Ecclesiæ erudiendo instituunt. Dant autem principes patrum, Josue videlicet et Zorobabel, ac fratres eorum, pecunias eisdem latomis et cæmentariis, quo eos promptiores ad operandum reddant, cum evangelizantibus verbum, hi qui tempore, merito, eruditione præcessere doctores, Christo auctore vel exempla virtutum sanarum proponunt, vel divinatorum apicum paginas largiuntur, quorum exhortationibus vel promissis confortati, minus in labore cælesti lassescant. Dant et Sidoniis Tyriisque cibum, potum, et oleum, ut deferant ligna cedrina de Libano ad mare Joppen, cum eisdem doctoribus, ut ad prædicandum idonei esse valeant, spiritualia charismata, in quibus maxima est charitas, æmulanda commendant (*II Cor. xii*). Vel certe cum Dominus noster, quem ver Josue si

múl et Zorobabel designari docuimus, eisdem verbi sui ministris spiritualia dona partitur; quibus intus illustrati, fortiores efficiantur ad debellandam prædicando superbiorum jactantiam, ac sapientiam stultam. Neque opus habet doceri, quomodo cibus, potus, et oleum internam mentis nostræ refectionem significet, qui bene dicit illud Psalmistæ Domino canentis: *Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me. Impinguasti in oleo caput meum, et poculum tuum inebrians quam præclarum est (Psalm. xxi).* Dantur ergo pecuniæ latomis et cæmentariis, datur lignorum cætoribus cibus, potus, et oleum, ut ad ædificandum domum Domini materias prepararent, cum prædicatoribus veritatis divinitus virtutum cõpia confertur, quibus adjuti ad corrigenda pravorum corda, ac perceptioni supernorum bonorum aptanda sufficient. Deferunt vero ligna excisa in mare, non in illo demergenda, sed per illud Joppen, quæ interpretatur pulchritudo, perferenda; cum iidem doctores auditoribus suis ad fidem vocatis, tentationes mundi sibi occurrentes, sed fide superandas pronuntiant, ita ut primo sive vitiorum, seu pravorum hominum, feri sint fluctus tolerandi, et sic ad pulcherrima virtutum mœnia portumque perveniendum. Possumus et ita intelligere, ligna ad ædificium templi futura per mare ad Joppen deferri, ut primum quidem abrenuntiemus diabolo, qui dictus est a propheta draco, rex omnium quæ sunt in aquis, hoc est impiorum; quorum conversatio non est in cœlis, sed in maris est perturbationibus sæculi fluctuantis. Abrenuntiemus omnibus pompis atque operibus ejus, ac deinde ad pulchritudinem perveniamus fidei, qua sanctam Trinitatem, unum et verum Deum, qua dispensationem dominicæ incarnationis, qua unitatem sanctæ Ecclesiæ, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem confitemur. Unde recte in hac civitate Petrus Thabitam, devotam Deo feminam, a morte suscitavit (*Acta ix*); quia nimirum in hujus perfectione fidei, et generaliter omnis Ecclesia per baptismum a morte suscitatur peccatorum; et cum post baptismum denuo mortem peccati incurrimus, per eandem necesse est fidem poenitendo reviviscamus, ac per reconciliationem sacerdotum Ecclesiæ rursus fidelium cõtu reddamur.

CAPUT IV.

Anno secundo adventus eorum fundatur domus Domini, sed a populo terræ ne perficiatur impeditur.

In anno autem secundo adventus eorum, etc. Ad templum Dei eos venisse dicit, non quia templum factum invenerunt, quippe cum prædictum sit illud, necdum fuisse fundatum; sed ad templum Dei dictum est, ad locum templum Dei, ad opus quod templum reedificare incipiebant. Fallunturque moderni Judæi, qui dicere solent nunquam parietes templi, sed tantummodo tectum a Chaldæis fuisse subversum; cum manifeste scribat Esdras, filios transmigrationis templum a fundamentis fecisse. Cum autem supra dicatur, quod septimo mense venerunt in Jerusalem; hic vero addatur, quod

A anno secundo adventus eorum, mense secundo, opus templi inchoaverint; patet profecto, quod in septem mensibus lapides, cæmentum, ligna, et cætera opera necessaria præparaverint; octavo autem incipiente mense operi optato jam instare cœperint. Sex enim erant menses anni primi, et septimus sequentis; quod in magno utique mysterio gestum quisque doctus facillime inveniet. Septem quippe ad sabbatum pertinent, in quo die Dominus vel condito mundo requievit ab omnibus operibus suis, vel redempto per passionem suam mundo requievit in sepulcro. Octo ad primam sabbati, in qua ipse resurrexit a mortuis. Septem ad spem nostri post mortem sabbatismi. Octo respiciunt ad gaudium nostræ post resurrectionem perpetuæ beatitudinis. Quia ergo omnis electorum operatio, B qui sunt templum et domus Dei, per gratiam sancti Spiritus et incipit, et perficitur, omni respectu et intentione futuræ quietis et immortalitatis peragitur; recte scrutatores templi a septimo mense oblati Deo holocaustis, sumptus ad ædificandum præparare incipiunt, atque in septem mensibus præparatis, octavo opus ipsum aggrediuntur. Neque alius omnino in præparatione tantæ operis reperitur numerus, quam qui ille vel gratiam sancti Spiritus septiformem, qua adjuvamur operantes vel requiem animarum, aut resurrectionem corporum, quam bene sperantes operamus, figurate denuntiat. Quid autem tempus significet quadraginta et sex annorum, quibus ædificatum est templum, ut etiam Evangelii scriptura testatur, suo loco exponitur. Magna autem C totius populi illius devotio, et nobis quoque solerter imitanda ostenditur, cum non solum majores nato, Zorobabel videlicet et Josue, et reliqui sacerdotes æ Levitæ, sed et omnes qui venerant de captivitate in Jerusalem a majore usque ad minorem, statuerunt Levitas, qui urgerent opus Domini. Gaudebant namque se de captivitate Babylonica Hierosolymam fuisse reversos; et quantum superbæ civitatis idola ac flagitia quæ evaserant, horrebant, tantum sacratæ Domino civitatis, ad quæm pervenire meruerant, decorem videre cupiebant. Quantum sana idolorum, quibus diutius interfuerant, abominabantur; tantum templum sui Conditoris, quod dirutum esse dolebant, et a quo diutius captivi exsulaverunt, ocius restaurari volebant. Eodem namque ordine etiam nunc non solum D episcopi ac presbyteri, et plebem fidelium, domum videlicet Dei, debent ædificare docendo, et doctores illi qui opus verbi sanctissimum diligenter impleant, consulendo præponere. Sed et ipse populus de captivitate vitorem, ad visionem veræ pacis vocatus, ministerium sibi verbi necesse est ab his qui dicere norunt, exigit. Qui videlicet ministri sermonis, id est Levitæ, a viginti annis et supra constituti esse narrantur; quia nimirum tales sunt ad prædicandum Dei verbum populo præferendi, qui decalogum legis, non solum executione operis in exemplum suis auditoribus ostendant, sed et puritate atque integritate cordis in conspectu sui Conditoris intemerata custodiant. Nec dubitandum est ibi statum Ecclesiæ

prosperum sumere profectam, ubi et præsules suum gradum rite custodientes, populo magistros veritatis, a quibus erudiantur, regulariter ordinant, et ipse populus datos sibi magistros, ne a dicendo cessent, diligenter audiendo, ac dictis eorum obtemperando compellant. Sed heu, prohi dolor! iuvat nostrorum recordiam temporum, majoresque simul et minores lædit, hos a prædicando verbum, illos ab audiendo, utrosque a faciendo præpediens, quod minus sollicitè pensamus, vel quanta acerbitas dæmoniacæ captivitatibus, de qua eruti sumus; vel quanta sit solemnitas, ad quam vocati sumus, supernæ Jerusalem matris omnium nostrum, cujus in præsentî Ecclesia jam pignus accepimus. Verum intueamur eximia Patrum opera, quo amplius de nostræ actionis pusillitate confundamur. Sequitur :

Stetitque Josue et filii ejus, etc. Josue hoc loco non filium Josedec sacerdotem magnam dicit, sed unum de Levitis, de quibus prædictum erat, quod constituti fuerint a viginti annis et supra ad urgendum opus Domini; de quibus fuit et Cedmiel, et filii llenadad, qui pariter in junceto sibi eidem operi, cum filiis et fratribus suis curam adhibuisse narratur; denique supra in catalogo populi Israel, hi post sacerdotas, primi Levitarum nominati commemorantur. *Levitæ, inquit, filii Josue, et Cedmiel filiorum Odevise LXIIV (Esdræ II)*. Unde ex utroque loco colligitur, principes eos et patriarchas fuisse Levitarum temporis illius. Ubi bene filii Juda in medio Levitarum interponuntur, qui simul instaurando templo Domini curam impenderint; et hi propter eundem pietatis consensum quasi unus stetisse commemorantur. Hic namque est ille, de quo prædiximus, nobis semper imitandus ordo virtutis, ut Ecclesiam sanctam, et dicati Deo gradus omnes, et communis populi totius devotio pro suo quisque modo ædificet. Notandumque, et crebrius rememorandum, quantum boni populo malum captivitatibus contulerit; de qua eruti tanta omnes intentione, quanta nunquam antea celestibus obsequiis operam dare probantur. Sed et hodie multis qui in pace Ecclesie negligenter vixerant, subito errasse, et in flagitia aliqua cecidisse profuit, dum post casum poenitendo erecti, vigilantius Domino servire cœperunt; et qui pigri ad desideria in innocentia stare videbantur, per accidentem sibi ruinam admoniti sunt solertius erga sui custodiam contra omnes antiqui hostis insidias accingi; ita ut qui nec propriam vitam curando offenderant, postmodum etiam fraternæ salutis cum sua erectione curam gerant. Omnis igitur populus revertentium de Babylone in Jerusalem, curam templi restaurandi, sed maxime Levitæ, et filii Juda habuere, videlicet propter sacerdotalem simul et regiam sanctæ Ecclesie dignitatem. Regalis enim præcipue et sacerdotalis tribus templum ædificent; quia omnes nimirum, qui corda fidelium vel docendo vel bene vivendo instituunt, ad corpus æterni regis ac sacerdotis, hoc est Domini et Salvatoris nostri, pertinent. Unde et ipsi auctores operis de utraque tribu, Jesus videlicet de

sacerdotali, Zorobabel vero de regia, originem duxere.

Fundato igitur a cæmentariis templo Domini, etc. Magna omnium personarum devotio ostenditur, cum fundato templo Domini, et sacerdotes, et Levitæ, et populus omnis, juxta suum quique gradum misericordiam Domini laudabant. Sacerdotes quidem sanctis ornati vestibus, prout stante adhuc templo consueverant, tubis personantes, et cor populi ad suavitatem supernæ laudis accendentes: Levitæ autem in cymbalis bene sonantibus hymnos Domino concinentes; populus vero clamore communi affectum sui cordis in laudando Dominum ostendens. Laudabant autem Dominum Levitæ per manus David, sive in organis, quæ ipse fecit; sive psalmos, quos ipse instituit, concinentes, sive quia David in collo-

positione arcæ principem fecit ad constituendum Domino Asaph et fratres ejus, ut Verba dierum testantur, de quo rursus dicitur: *Quia filii ejus sub manu ipsius erant, prophetantes juxta regem (I Par. VI)*. Merito et hoc in loco, cum filii Asaph laudarent et confiterentur Domino, per manus David, hoc est juxta dispositionem ejus hoc fecisse intelligendi sunt. Juxta mysticum vero sensum, fundato a cæmentariis templo Domini, stant sacerdotes in ornatu suo cum tubis, cum conversis ab errore peccatoribus, et fundata in corde illorum fide ac dilectione Christi, congaudent omnes qui audiunt Ecclesiarum magistri; æque ipsos solertius operibus bonis ornantes, tubis doctrinæ salutaris insonant, quatenus et exemplo virtutum, et hortamento sermonum adjuvent homines

cepta eorum qui vel nuper ipsi poenitendo ad gratiam Christi convenire, vel nuper alios ad gratiam Christi docendo convertere. Stant et Levitæ, ut laudent Deum in cymbalis, cum etiam secundi ordinis ministri ad informationem neophytarum piis actibus suo Conditori deseruiunt, et hoc in mutua dulcedine charitatis. Cymbala namque, quæ se invicem tangunt ut resonent, aptissime opera charitatis exprimunt, quibus alterutrum se sancti ad laudem sui excitant auctoris. Laudant etiam illum per manus David regis Israel, cum ipsius Domini et Salvatoris ea quæ per carnem gessit opera diligenter considerare, et in quantum sufficiunt imitari satagunt.

Plurimi etiam de sacerdotibus et Levitis, etc. Qui viderant templum prius fundatum, et hoc templum coram oculis suis, partim fletus, partim gaudii voces emittebant. Gaudii quidem, quia templum Domini, quod destructum fuerat, jam restaurari cœpisset. Fletus vero, quia dolebant, cernentes quantum paries cœptus illius temporis a magnificentissima quondam Salomonis potentia, qua prius templum fundatum est, distaret. Lætabantur multum, quia soluti a captivitate, templum reædificandi facultatem acceperant. Sed flebant voce magna, quia prius templum ob sua scelera noverant esse dirutum, cujus nec magnitudinem ipsi, nec decorem ullatenus æquiparare valebant. Nam quia propheta dicebat: *Magna erit gloria domus Domini istius novissimæ, plus quam primæ (Agg. II)*

quia majoris, non ad magnitudinem vel ornatum domus, sed ad rem ipsam pertinet; quia majoris miraculi, et evidentioris erat divinæ virtutis, quod paucae captivorum reliquæ inimicis etiam resistentibus tantum opus perficere valuerunt, quam quod rex opulentissimus, nullum omnino habens adversarium, imo potentissimum ac ditissimum Tyri regem habens adiutorem, hoc cum artificibus doctissimis, prout voluit, fecit. Item major erit gloria domus illius novissimæ quam primæ; quia in priore domo cultores Veteris Testamenti, legis et prophetarum scripta populis prædicabant. In secunda autem Christus et apostoli gratiam Novi Testamenti, ac regni cœlestis evangelizabant introitum. Sed et in reedificatione templi spiritualis fletus et lætitia simul principibus nascitur. Gaudent namque doctores sancti in salute pœnitentium; lugent, quia unquam pœnitenda commiserint, et non semper in Auctoris sui voluntate perseveraverint. Exsultant ipsi de sua salute qui per pœnitentiam a morte animæ surrexerunt; lugent se unquam peccando vitam animæ perdidisse. Lætantur et neophyti gratia sui Redemptoris se esse collectos; dolent se cum toto genere humano in primo parente perisse, et quasi corrupto ab hostibus templo Dei, statu videlicet corporis et animæ immortalis, in Babylonem, id est, confusionem præsentis exsiliis se fuisse transmigratos. Verum quia, crescentibus bonorum profectibus, crescit pariter invidia malorum, neque unquam inter augmenta piorum deerunt tentamenta pravorum, qui vel bonum fide ostentando, vel aperte malum ingerendo, sanctos lædere conentur, recte subjungitur:

I Esdr. iv.) *Audierunt autem hostes Judæ et Benjamin, etc.* Nota est historia; quia hostes Judæ et Benjamin Samaritas dicit, quos captivitatis decem tribubus rex Assyriorum de diversis gentium populis in civitates eorum et terras transtulit. Qui postmodum accepta Dei lege, et hanc ex parte servabant, et nihilominus eisdem quibus antea simulacris serviebant. Illi ergo, quia veros Dei cultores abominabantur, polliciti sunt eis auxilium operis, ut in societatem recepti possent inferre dispendium. Facile autem cuivis patet quia tales populi falsos fratres, hoc est hæreticos et malos catholicos figuraliter expriment. Qui hostes sunt Judæ, hoc est confessionis et laudis, quam Ecclesia Domino in præsentis per fidem rectam et opera fide digna offert. Hostes quoque Benjamin, hoc est filii dexteræ, dum eos qui se audiunt, a sorte segregant populi fidelis, qui ad dexteram Judicis in futuro benedictionem est et regnum percepturus æternum. Tales ergo dicunt ad Zorobabel et principes patrum, *Ædificemus vobiscum*, quia ita ut vos querimus Deum vestrum, cum affectant hæretici auctoritatem sibi prædicandi æque inter catholicos tribui, promittentes se unam eandemque cum eis rectæ fidei et operationis tenere ac diligere castitatem, quatenus accepta potestate docendi in medio boni seminis, a quo apostolus Paulus cognovum accepit, ut spermologos, id est, semin-

A verbis diceretur, zizaniam doctrinæ occultæ interserant. Sic fecere quidam in Nicæno concilio, qui recte fidei inter catholicos Patres non catholica mente subscripserunt; ut quo fidelibus familiarius essent admixti, eo recipiendæ perfidiam, Arrianæ liberius locum struerent. Sic Pelagius in concilio Palestino hæresim suam, qua gratiam Dei acerrimè impugnabat, confessione et scripto non ex animo anathematizavit, ne ipse a catholicis sacerdotibus anathematizatus, locum docendi in Ecclesia, ac suum errorem seminandi facultatem amitteret. *Ecce inquit, nos immolavimus victimas ex diebus Assorhadden regis Assur, qui adduxit nos huc. Immolastis victimas, sed immundas; quia non renuntiastis idolis. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ autem conventio Christi ad Belsial (II Cor. vi)?* Intrastis namque terram filiorum Israel, non a Josue introducti, non Jerosolymorum imperio subditi, sed a rege perfido, ab hoste populi Dei, in terram ejus adducti, non ut in hac Domino, sed eidem regi adversario serviat. Sic etenim hæretici, sic falsi catholici, cum pacem Ecclesiæ, vel vivendæ perversæ, vel etiam docendæ imitant, ab Jerosolymorum sunt regno prorsus extranei, et ad gentium magis, quorum peccata non deserunt, sortem perditam pertinent; imo, ut apertius dicam, tales non Domino Jesu, sed diabolo dace, cujus figuram Assorhadden rex Assur tenuit, sanctæ Ecclesiæ suæ introeunt. Quo enim nisi diabolo instigante agitur, cum quis sacramenta Ecclesiæ percipit, non ut per hæc ipse Deo consecratur salvandus, sed ut consecratus Deo alios ex familiaritate corrumpat, acrius indammandus? Sic fecit Simon ille Magus (Act. viii), qui baptismum in Ecclesia, non ob suæ studium salvationis, sed ut res Ecclesiæ certius ex vicinitate dignosceret, accepit; quod exitu ipso perdocuit, cum Ecclesiam, quæ in persona sancti fratris sequitur, in persona aperti hostis acerbissime turbavit. Sequitur:

Non est vobis, et nobis, ut ædificemus domum Dei nostro, etc. Non est hæreticorum ædificare domum Domini, quæ est Ecclesia, a qua ipsi probanter esse alieni; sed eorum solummodo qui Christo vero regi ac sacerdoti ad hærentes, principes patrum vocari meruerunt, ob curam videlicet piam, quam habent erga eos qui Deum videre desiderant, quod interpretatur Israel.

Factum est igitur, ut populus terræ impediret, etc. Recte populum terræ dicit eos, qui operarios veritatis turbabant, atque opus Ecclesiæ tentabant impedire. Populum autem Juda, id est, confidentem, et glorificantem eum qui integra mente Domino Deo suo ædificare, hoc est ejus voluntatem faciendam, gloriam querendam, omnium quos posset animos atque ora convertere querebat. Quoties autem hæretici non solum in civitatibus singulis, verum et in provinciis integris vel perversè docendo, vel etiam hostiliter sæviendo, dogma veræ confessionis impedierint, utinam nesciremus. Nam ut de magistro gentium sileamus, qui biennio vincus in Cæsarea ob perse-

sationem Judæorum (*Act. xiiii*), ab officio ædificandæ A
 domus Dei linguam compercutit; ecce sequentium
 hæreticorum insidiis, beatus Athanasius pluribus
 annis patria profugus, Ambrosius in sua civitate
 obsessus, Hilarius in exsilium relegatus, Eusebius
 martyrium passus; plures in Africa episcopi linguis
 abscisis, a sua provincia ejecti, alii atque alii diversis
 pœnis vexati vel interempti, domum Dei, quam ædi-
 ficaverant, populis terræ, hoc est hominibus sua
 quærentibus, non quæ sunt Jesu Christi, profanandam
 demisere; donec tempore divinitus proviso, denuo
 sapientibus architectis reædificandæ post captivitatem
 ejusdem domus copia suppeteret; id est, donec ca-
 tholicis Patribus restaurandæ, post deprehensas ac
 superatas hæreses, Ecclesiæ facultas daretur.

Conduxerunt autem adversum eos consiliatores, etc. B
 Notanda distinctio verborum; quia consiliarios qui-
 dem, dicit, dato pretio conduxerunt adversum instau-
 ratores templi, ut destrueretur consilium eorum; non
 tamen destructum dicit consilium eorum esse, aut
 quod opere cessarent, priusquam scripta ad Artaxerxen
 epistola accusationis, ipso jubente prohibue-
 runt eos, ut Scriptura dicit, *In brachio et robore*. Ibi
 enim sequitur: *Tunc intermissum est opus domus Dei*
in Hierusalem, et non fiebat usque ad annum secundum
Darii regis Persarum (I Esdr. iv). Unde colligitur,
 quia toto quidem tempore Cyri operi cepto, quamvis
 tegnius justo, instabant; illo autem mortuo, non
 consiliis pravis impediti, sed aperta sunt impugna-
 tione ab operando repulsi. Non enim audebant hostes,
 vivente adhuc Cyro, qui opus illud jusserat fieri, C
 aperte oblectando, quamvis occulte suggerendo vel
 consillando, edictis illius contraire. In promptu est
 autem allegoricus sensus: quia Ecclesiam hæretici,
 prout temporis opportunitas ariserit, nunc consiliis
 malignorum dogmatum, nunc acerbiorum gladium
 pugna insequuntur, et aliquando etiam suffragio
 gentilium principum eam vexare non metuunt. Im-
 pediunt enim manus populi Judæ, cum Ecclesiam in
 membris suis infirmioribus ab operibus piæ profes-
 sionis retardant. Destruere nituntur consilium ope-
 randi, cum etiam animos eorum ab intentione ipsa
 bonæ actionis revocare satagunt. Accusant eos ad
 reges, cum principum quoque terrenorum contra
 Ecclesiam præsidia conquirunt. Quod quantum no-
 ceat fidei, tempore Arianae perfidiæ luce clarius in-
 notuit.

CAPUT V.

*Samaritæ scribunt epistolas accusationis regibus Per-
 sarum, et edicto regalium litterarum prohibent opus
 templi.*

*In anno autem regni Assueri . . . scripserunt accu-
 sationem, etc.* Artaxerxen hunc, qui epistolam accu-
 sationis a Samaritis suscipiens, vetuit Hierusalem
 ac templum construi, Josephus (*Antiq. xi, 2, 3*)
 putat esse Cambysen filium Cyri, qui post patrem
 triginta annis imperio functum ipse octo annis re-
 gnavit; et post eum Magi, uno anno regnantes, Da-
 rium filium Hystaspis regni habuere successorem.

PATROL. XCI.

Cujus secundo anno, templum quo ædificari permisit,
 dixit per Zachariam prophetam angelus, pro populo
 interveniens: *Domine exercituum, usquequo tu non
 misereberis Hierusalem et urbium Juda, quibus iratus
 es? Iste septuagesimus annus est (Zach. i)*. Assuerus
 autem, cui pariter epistola accusationis missa dicitur,
 ideo fortasse an aliquid rescripserit, aut responderit,
 tacetur, quia vel eodem quo regnare cepit anno
 decedens, Artaxerxi potius apicem regnandi, et hæc
 curandi reliquit; vel contemporaneus quidem erat
 Artaxerxi, sed quasi minoris potentia illum magis
 hæc tractare ac decernere permisit.

Hoc est exemplar epistolæ, etc. Artaxerxes, cui
 suadetur, et qui suasus præcepit ne Hierusalem
 ædificaretur, figuram tenet vel alicujus gentilium
 principum, Ecclesiæ utique inimici et persecutoris;
 vel ipsius antiqui hostis omnium bonorum, adver-
 sarii que Judæis qui accusabant apud regem viros
 ecclesiasticos: Samaritani, qui accusabant, hæreti-
 cos, ut semper, designant. Unde congrua sibi voce
 Hierusalem civitatem rebellem ac pessimam nun-
 cupant. Talem namque hæretici catholicam, quam
 impugnant, unitatem judicant. Re autem vera rebellis
 est, et muros parietesque rectæ fidei lapidibus testi-
 moniorum cœlestium adversus tela impugnantium
 errorum componit, de quibus Esaias dicit: *Et occu-
 pabit salus muros nostros, et portas tuas laudatio*
(Esa. lx). Sed non est pessima dicenda, nisi ab illis
 solummodo, qui ab optima sunt sententia prorsus
 aversi. Inter quæ notandum quod ex eo tempore
 populus Dei Judæorum cepit nomine censi, eo
 quod ex tribu Juda maxime fuerint hi qui primo de
 captivitate ascendentes, Hierosolymæ urbis mœnia,
 et opus templi restaurarunt, evacuatamque habitatore
 provinciam, denuo superatis hostibus, qui proxima
 tenebant loca, possederunt.

Nunc igitur notum sit regi, etc. Deo gratia, quia
 verum de civitate Domini, quæ est Ecclesia, hostes
 ipsius civitatis confitentur; quia si ædificata post
 captivitatem fuerit, et muri illius civitatis de lapidi-
 bus vivis, hoc est animabus sanctis, contra mundi
 hujus superbiam erecti, tributum nefandæ servitutis
 cives illius, hoc est electorum populi, ultra malignis
 spiritibus peccando non dæbunt. Quinimo principibus
 potestatis aeris hujus, ædificatio pietatis nocebit,
 dum quotidie per lacerum regenerationis regno
 diaboli auferuntur plures ex his, qui in servitium
 regni illius ob reatum primæ transgressionis fuerant
 generati; qui agente gratia Dei per Jesum Christum
 Dominum nostrum, amplius hosti indebitum, sed
 suo Conditori jam justum vectigal debitæ servitutis
 tribuunt, annuosque redditus primitiarum ac deci-
 marum suarum, quæ per inchoationem ac perfectio-
 nem bonorum operum sunt, illi a quo acceperunt
 largitori donorum, et bene vivendo, et gratias agendo
 referunt.

*Nos ergo memores salis quod in palatio comedimus,
 etc.* Sal in palatio comedunt Samaritani, cum hæ-
 retici sapore mundanæ philosophiæ, cum suavitate

rhetoricæ, cum versutia dialecticæ artis instituunt. A Qui etiam læsiones regis perfici videre nefas ducunt, cum sufferre nequeunt, si qui regnum diaboli pia fide vel actione impugnare conantur, et timent bella concitari in Ecclesia, ne a propugnatoribus illius hæreses et fallaciæ ipsorum una cum gentilium dogmatibus debellantur, duce nimirum illo qui ait: *Non veni pacem mittere, sed gladium* (Matth. x). Et iterum: *Ignem veni mittere in terram; et quid volo, nisi ut ardeat* (Luc. xii)? Gladium videlicet sui verbi, quo adversarios sternat; et ignem charitatis, quo suorum corda accendens, omnia contrariæ sectæ arma et scuta comburat.

Nuntiamus nos regi, quoniam si civitas illa ædificata fuerit, etc. Fluvium dicit Euphratem, intra quem Syria est. Qui merito rivum sancti baptismatis insinuat, vel quia unus de quatuor fluminibus est, quæ de uno paradisi fonte orientia totum orbem irrigant; in figuram nimirum quatuor evangelistarum, qui ab uno fonte vitæ, id est, Domino Salvatore inspirati, consona voce gentibus cunctis lavacrum salutis prædicant; vel quia Euphrates frugifer interpretatur; quod vocabulum aptissime congruit illi sacramento, quo orbis ablutus et sanctificatus, fructum animarum tricennum, sexagenum, et centenum Deo dignere consuevit. Quærit ergo rex Persarum, qui interpretantur tentantes, possessionem trans fluvium, cum antiquus hostis, excitalis tentationum incursibus, Ecclesiæ fines irrumpere, et eos etiam qui sacro sunt fonte redempti, sibi subjugare conatur. Juvant eum Samaritæ, cum impugnantes Ecclesiam hæretici, pro regno diaboli militant, et quasi dolentes dicuntur: Quoniam si civitas illa ædificata fuerit, et muri ipsius instaurati, per fidem utique rectam, et opera religiosa justorum, ille

trans fluvium, id est, in cordibus eorum qui jam Deo renati sunt per baptismum, possessionem locumque habere non possit. Intelliguntur etiam hi qui fidem rectam non intelligunt, quod unam eandemque mentem lux simul et tenebræ, iniquitas et justitia, Christus et Belial, possidere nequeant.

Verbum misit rex ad Rehum Beelteem et Samai scribam, etc. Patet litteræ sensus, patet et allegoriæ; quia rex profanus, antiquus videlicet adversarius, libentissime favet votis eorum qui Ecclesiam persequuntur, et eam ædificari prohibent. Habitant autem bostes Hierosolymorum in Samaria, quæ interpretatur custos; non quia præcepta fidei et veritatis ulla ratione possint custodire, qui visioni veræ pacis obstinata mente probantur contraire, sed quia ipsi custodiam penes se virtutum manere jactant, quando adversus mœnia pacis per hæresim pugnant.

Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est, etc. Patet autem ordo historiciæ, quod hostes populi Dei primo opus sanctum persequendo impediabant, deinde consilium recte intentionis eorum consiliis nequam dissipare tentabant, nec adhuc tamen eos ex toto ab opere domus Domini retrahere valebant, priusquam regali auxilio fulti, auctoritate illis publica obsisterent. Quorum notanda in accusando fraudulentia, quod eos qui domum Dei ædificabant, civitatem contra regnum Persarum ædificare querebantur; et præcipiente rege ne civitas ædificaretur, ipsi mox accepta regalium litterarum auctoritate, ne templum ædificaretur, noxia virtute restiterunt; cum neque ipsi aliquid de constructione templi, sed tantummodo civitatis accusassent, neque rex aliud quam civitatem prohibuisset construui.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT VI.

Ad exhortationem Aggæi et Zachariæ prophetarum, Zorobabel et Josue templum Dei ædificant; et Thathannai, dux regionis trans flumen, quid de his fieri debeat a Dariis requirit.

(I Esdr. v.) *Prophetaverunt autem Aggæus propheta, et Zacharias*, etc. Hæc in libris eorundem prophetarum plenius scripta sunt; quibus videlicet verbis ipsi vel sociordiam redarguerint eorum qui negligentiores erga opus templi exstiterant, vel promisso Dei auxilio eos ad operandum accenderint; qua item devotione ad exhortationem illorum Zorobabel ad Josue, seu populus omnis sese ad opus ædificandæ domus Domini accinxerint. Et quidem Aggæus propheta ita incipit: *In anno secundo Darii regis, in uno die mensis sexti, factum est verbum Domini in manu Aggæi prophete dicens: Dic ad Zorobabel filium Salathiel, et ad Jesum filium Josedec sacerdotem magnum, dicens: Hæc ait Dominus exercituum,*

dicens: Populus iste dicit, Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ. Et factum est verbum Domini in manu Aggæi prophete dicens: Nunquid tempus vobis est, ut habitetis in domibus laqueatis, et domus ista deserta (Aggæi 1)? Et paulo post: Et suscitavit Dominus spiritum Zorobabel filii Salathiel ducis Juda, et spiritum Jesu filii Josedec sacerdotis magni, et spiritum reliquorum de omni populo; et ingressi sunt, et faciebant opus in domo Domini exercituum Dei sui, in die recessima et quarta mensis, in sexto mense, in anno secundo Darii regis (Ibid.). Et in sequentibus, quod supra posuimus: Magna erit gloria domus istius novissime plus quam primæ, dicit Dominus exercituum (Aggæi 2). Item Zacharias ita incipit: In mense octavo, in anno secundo Darii, factum est verbum Domini ad Zachariam, filium Barachie filium Addo, prophetam (Zach. 1). Ex quo titulo clarius apparet, quomodo eundem prophetam Ezras filium Addo nominet, videlicet quod nepos illius fuerit. Ipse autem Addo propheta

fuisse nobilis intelligendus est, cujus Zacharias cum esset eximius In prophetis, jure filius diceretur. Inter quæ notandum, quanti spiritus isti prophetæ fuerint, ut adversum tanti regis edictum et Samaritanos, gentesque cunctas per circuitum ædificationem templi impediētes, juberent templum extruī. Zorobabel quoque et Jesus, et populus qui cum eis erat, non minoris fidei probantur exstitisse, ut prophetas magis audirent jubentes, quam prohibentis regis imperium. Verum quia sæpius in hoc volumine de Zorobabel et Josue, sive Jesu (anum enim est nomen), diximus, quomodo Dominum Salvatorem, regem ac sacerdotem summum et genere designarent et actione, commodum videtur ipsa etiam nomina eorum, quomodo illam significant, exponere. Zorobabel ergo dicitur hortus in Babylone, sive magister Babylonis; Salathiel petitiō mea Deus; Jesus sive Josue, salvator; Josedec, Dominus justus. Et quidem aperte, sicut et filius Nun Dominum Christum Jesum sonat. Unde uterque populum in terram repromissionis, ille de longo incolatu eremi, hic de longiore servitio captivitatis introduxit, in figuram veri Jesu, qui electos suos ab omnibus malis eruens, ad premissa superni regni gaudia inducit, qui est filius Josedec, id est, Domini justī, de quo canitur in psalmo: *Dominus justus concidet cerices peccatorum, confundantur et reveantur omnes qui oderunt Sion (Psal. cxxviii)*. Zorobabel, quod hortus in Babylone vocatur, juxta historiam ad ipsum respicit; quia ibi natus est, cum esset de stirpe David, qui est natus in Bethlehem. Juxta vero allegoriam, ad Dominum pertinet; qui ut modum a confusione errorum erueret, in Babylone, id est, in confusione hujus mundi ad tempus oriri et conversari dignatus est. Qui etiam magister Babylonis vocatur, non quod ea quæ Babylonis, id est, hujus mundi sunt doceat; sed quod eos quos Babyloniorum jugo pressos invenit, ad gratiam libertatis erudiat, atque eruditos ad moenia patriæ cœlestis perducatur. Cujus pater est Salathiel, id est, petitiō mea Deus, qui ipse dicit in psalmo: *Pete a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam (Psal. ii)*. Sed et unusquisque fidelium Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi invocans cum non aliud ab illo quam ipsum Deum quærit, potest recte Salathiel, id est, petitiō mea Deus nominari, juxta illud Psalmistæ: *Quid enim mihi restat in cælo, et a te quid volui super terram (Psal. lxxii)?* et cætera, usque dum ait: *Mibi autem adherere Deo bonum est*. Petitiō ergo nostra Deus est, cum ipsum solum ab ipso quærimus, ut æterna ipsius mereamur visione perfrui.

In ipso tempore venit ad eos Thathannai, etc. Patet litteræ sensus, quia confortati verbis prophetarum optimates Judæorum, non valebant hostium insectationibus a sancto opere præpediri, a quo quiescentibus adhuc prophetis præ timore hostium cessaverant. Quod eodem nunc ordine in sancta Ecclesia geritur, dum hi qui malignorum vel hominum vel spirituum insidiis retardati, tepidiores erga

A opus bonum aliquandiu permanserant, repente verbis sive doctorum fidelium seu divinarum Scripturarum correcti, in tantum bonis studiis fervere incipiunt, ut nullis tentationum valeant machinis vinci, aque proposito suæ intentionis revocari. Quæritur autem merito quomodo dictum sit, *Ad quod respondimus eis*; quasi et ipse qui scripsit, tunc præsens adfuerit, cum Ezras hunc librum scripsisse dicatur, qui non his temporibus Hierosolymæ fuisse, sed longo post tempore, regnante Artaxerxe, illo venisse reperitur. Aut ergo vere ibi fuit tempore illo quo templum ædificabatur, et factio templo rediit Babyloniam, ut plures de filiis Israel reduceret ad Hierosalem; aut certe etiam si adhuc ibi non erat, cum ædificaretur templum, se tamen illis jungit qui ædificabant, quia quasi suum esset omne quod erga fratres suos agebatur, vel quod ipsi agebant, æstimabat. Sic et Apostolus ob concordiam fraternitatis, se quodammodo consociat eis qui in fine sæculi futuri sunt sanctis: *Nos, inquit, qui vivimus, qui residui sumus, in adventu Domini nostri non præveniemus eos qui dormierunt (I Thess. iv)*.

B *Placuitque ut res ad Darium referretur, etc.*, usque ad finem epistolæ. Multum dissimilis est hæc epistola, quam Thathannai scribit Dario, illi epistolæ quam Rehum et Samsai scripserunt Artaxerxi. Illa namque accusatione Hierosolymitarum, hæc laude non solum gentis, sed et Dei omnipotentis plena est. Denique ita incipit: *Dario regi pax omnis. Notum sit regi, isse nos ad Judæam provinciam, ad domum Dei magni, quæ ædificatur lapide imposito, et ligna ponuntur in partibus, opusque illud diligenter extruitur, et crescit in manibus eorum. Interrogavimus ergo senes illos, et ita diximus eis: Quis dedit vobis potestatem ut donum hanc ædificaretis?* etc. In quibus verbis hoc quoque notandum, quomodo dictum sit, lapide imposito domum Dei ædificatam; cum constet tantum opus non nisi de politis lapidibus potuisse fieri. Sed lapide imposito intelligendum est lapide novo, quem ipsi quidem impositum repererant, sed pollicendo aptum ædificio domus Domini fecerunt: nam etsi veterum lapidum, qui, sicut Jeremias plangens ostendit (*Thren. iv*), dispersi erant in capite omnium platearum, aliqui remanserunt; nulli tamen dubium, quin novi essent lapides poliendi, ex quibus opus templi possit impleri. Cujus nimirum rei in promptu est mysterium, cum viderimus Ecclesiam Dei ædificari, non solum de his qui penitentiam respiscunt ad vitam sanctitatis, quam olim peccando perdidierant; verum etiam de illis qui nuper ad fidem vocati; institutione magistrorum quasi norma opificum compositi, atque in ædificium domus Domini congruo sibi sunt ordinæ locati. Quamvis et ita recte possit accipi, quod de veteribus ac novis lapidibus, de jamcudum politis, ac diutius impolitis templum sit ædificatum; cum de utroque populo, Judæorum scilicet et gentili, una Christi Ecclesia colligitur; uno, qui jamcudum cognitione atque observantia legis Dei velut politus exstiterat; altero, qui idololatriæ mancipatus,

nulla spiritualium architectorum industria, nullo pietatis cultu deformitatem agrestis ac terrenæ mentis exuerat. Quodque sequitur in eadem epistola: *Et ligna ponantur in parietibus*. Ligna quæ ad monumentum vel ornatum erant parietum templi apposita, eandem sanctorum vitam in ornatum sanctæ Ecclesiæ, quam et lapides signant, juxta quod supra docuimus. Quorum videlicet lignorum meminit propheta in psalmo, in quo domus Domini ædificatur post captivitatem: *Tunc exsultabunt omnia ligna silvarum ante faciem Domini quia venit, quoniam venit judicare terram* (Psal. xcvi). Exsultant quippe corda superborum quondam, quoniam de monte impio paternæ traditionis excidi, atque in ædificationem domus Domini meruere transferri. *Exsultant autem ante faciem Domini, quoniam venit judicare terram*; cujus distractionem iudicii salubriter timendo prævenerunt, et cujus adventum quondam peccatores poterant timere, jam nunc correcti et justificati, ocius hunc ad se desiderant. Illa ergo epistola insidiosis, hæc amicalibus est scripta litteris; et merito, quia illa a Samaritis hostibus ubique Judæorum; hæc autem missa est a duce regionis, qui erat transflumen, hoc est inferioris Syriæ ac Phœnicis, et a sociis ejus, qui nullas contra Judæos inimicitias habuere domesticas, sed tantum regis, a quo potestatem ducatus acceperunt, voluntatem scire et exsequi curabant. Unde recte Samaritæ, qui primam scribentes epistolam, animos regis adversus structores templi accenderunt, hæreticis comparantur, qui Ecclesiam sæpe in tantum fœda peste commaculant, ut etiam gentilibus exosam reddant, eorumque furorem adversus illam excitent. Porro dux iste Syriæ, qui regem de opere domus Dei non accusando instigat, sed consulendo interrogat, eorum recte imaginem exprimit, qui adhuc in gentilitate positi, fidem et opera mirantur Ecclesiæ; nec se credituros abnegant, si hanc veram esse ac justam divinitatis culturam intelligere possint. Denique audiens a senibus Judæorum, cum rationem suæ ædificationis redderent: Nos sumus servi Dei cœli et terræ, et ædificamus templum, quod erat exstructum ante hos annos multos, quodque rex Israel magnus ædificaverat et extruxerat. Postquam autem ad iracundiam provocaverunt patres nostri Deum cœli, et tradidit eos in manu Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldæi, domum quoque hanc destruxit; et cætera, quæ de renovatione ejusdem templi, quæ per Cyrum præcepta est, responderunt; nil ultra cum suis consiliariis contradicere, neque ædificantes volebat impedire; verum simplici animo perquirebat, utrumnam Cyrus templum ædificari jussisset, et utrum ipse Darius hoc ædificari vellet. Agnita autem voluntate utriusque regis, sive ædificatione templi diligenter, et ipse cum suis, ut totus opus perliceretur, auxilium ferre curavit, ut in sequentibus scriptum est. Quæ cuncta menti et actioni conveniunt eorum, qui in gentili prius vita constituti, conversationem sanctæ Ecclesiæ repente vitam obstupescere, deinde rationem ejusdem reli-

gionis audire ac discere student; atque ad ultimum agnito, quod hæc a Deo cœli et terræ, qui est solus Deus verus, originem sumpserit, et ipsi ejus sacramentis credentes communicare, ejusque ædificium juvare lætantur. Verum Darius rex, accepta ducis et consiliatorum ejus epistola, quid egerit videamus.

CAPUT VII.

Darius, recensitis Cyri litteris, templum ædificari præcepit, quod sexto regni ejus anno completur.

(I Esdræ vi.) *Tunc Darius rex præcepit, etc.* Josephus (Antiq. xi, 3) nomen loci in quo hæc Cyri litteræ sunt inventæ, ita posuit: Et inventus est in Ecbatanis constructa turris, in regione Mediæ codex. Porro alia translatio sic habet: In Ecbatana, in ædificio-tutissimo regionis Medorum. Unde verisimile videtur, quod nomen Medena, non aliud quam Mediam significet. Quod autem sequitur:

Et ut ponant fundamenta supportantia, etc., non est nobis exponendum; quia neque in priore templi ædificatione, neque in posteriore aliquid harum mensurarum vel hujusmodi operis invenitur. Unde colligitur hoc Cyrus de suo sensu protulisse, et mensuram sive ordinem operis, ut sibi congruum videbatur, annotasse; siquidem templum, ut Verba dierum narrant, in mensura prima, hoc est intra muros interiores, habebat sexaginta cubitos longitudinis, viginti cubitos latitudinis. Porro altitudinis, ut Regum historia scribit, usque ad cœnacula cubitos triginta; deinde alios triginta cubitos usque ad cœnaculum superius, quousque altitudo porticum ascendebat, ut Josephus testatur (Antiq. viii, 3); deinde alios sexaginta usque ad summum tecti; id est, simul centum viginti cubitos, ut Verba dierum docent. Quomodo autem dicit ordines ponendos de lapidibus impositis tres, et sic ordines de lignis novis, cum templum omne fuerit interius cedro vestitum? nisi forte Persarum erat moris ita templa facere opere variato, ut terni ordines lapidum essent per parietes, et quartus de lignis fabrefactus: et hoc quoque in templo Hierosolymorum eodem modo fieri debere putavit. An forte de atrio sacerdotum intelligendum est eum dixisse, quod circa templum in gyro factum, tres ordines habebat lapidum politorum, et quartam lignorum cedri, erantque astantibus ad pectus usque altum; aut certe domus Domini, quæ erat ante faciem templi, de qua Scriptura, cum palatium regis Salomonis fabricaretur, ita commemorat: *Fecit et atrium majus rotundum trium ordinum de lapidibus sectis, et unius ordinis de dolatu cedro, necnon et in atrio domus Domini interiori, et in porticu domus* (III Reg. vii).

Sed et vasa templi aurea et argentea, etc. Quod dicit posita tunc fuisse vasa in templo Dei, significat templum Babyloniorum, in quo ea Nabuchodonosor posuerat, ut apertius supra legitur, de quo hæc Cyrus auferri, ac Hierosolymam jusserat referri. Illicque litteræ Cyri regis, quæ in Ecbatanis fuerant inventæ; quibus repente novo atque insolito more ex persona et auctoritate Darii regis additum est:

Nunc ergo Thathkanni dux regionis, etc. Talis est

ergo consequentia textus, quasi si Darius ipse legis-
set Cyri litteras, easdemque perfectas statim sua au-
ctoritate confirmaret, ita ut omnes adversarios eorum
compscens, templum Dei, prout illis legebatur, in
loco suo ædificare juberet, cultoresque illius ipse
in omnibus devotissima mente ad serviendum illius
voluntate juvaret. Designet ergo Artaxerxes, qui su-
pra domum vel civitatem Dei ædificari vetuit, illos
dominos, qui constructioni sanctæ Ecclesiæ mortis
persecutionibus contradixerunt; Inter quarum per-
turbationes eadem Ecclesia maxime martyrum victo-
ria floruit. Designet Darius piam illorum reum devo-
tionem, qui agnita voluntate Christianæ fidei, non
solum non resistere, sed et suis eandem adjuvare
curabant. Equibus multi interdictis priorum perse-
cutionibus, se quoque ipsos cum subjectis sibi popu-
lis ejusdem fidei sacramentis consecrari voluerunt;
quorum personæ convenit apte, quod verbis Darii
regis subsequenter adjungitur:

Sed et a me præceptum est, etc. Quis etenim ex-
plicare valeat, quantum Ecclesia liberalitate dono-
rum regalium, vel adjuta sit, vel etiam locupletata
per orbem? Quamvis etiam juxta allegoriam possit
accipi, quod de arca regis sumptus in opus templi
tribuuntur, cum etiam ex familia principum sæcula-
rium aliqui ad fidem Christi, faventibus ipsis prin-
cipibus, conveniunt; qui velut in arca erant regis, dum
regalium essent arcanorum conscii. Sed dantur pres-
byteris, hoc est senioribus Judæorum, in sumptus
operis templi, dum his qui in Christi confessione
præcesserunt magistris erudiendi, atque Ecclesiæ
membris adjuvandi committuntur; qualis fuit Cassio-
dorus quondam senator, repente Ecclesiæ doctor; qui
dum in expositione Psalmorum, quam egregiam
fecit, diligenter intuitus est quid Ambrosius, quid
Hilarius, quid Augustinus, quid Cyrillus, quid Joa-
nes, quod cæteri fratres dixerunt, edoctum se pro-
cul dubio a senioribus Judæorum, id est, constiten-
tium et laudantium, probavit. Cui simile est illud
quod sequitur:

Quod si necesse fuerit, et vitulos, etc. Quis namque
nesciat vitulos, agnos et hædos, quæ sunt munda ani-
malia, frumentum quoque, sal, vinum et oleum,
quæque per legem Deo offeriebantur, sæpius in Scri-
pturis sanctis in significatione honorum hominum,
sive operum perfectorum, seu charismatum spiritua-
lium solere intelligi? Quæ cuncta nunc, jubente
rege, in holocaustum Deo cœli offeruntur, cum fa-
ventibus mundi hujus potestatibus res sanctæ Ec-
clesiæ crescunt, subditique eis populi undique in
unum eandemque fidem veritatis Christo conse-
crandi aggregantur, et quidquid boni naturalis quis-
que divinitus audierit, quidquid a viris Ecclesiarum
salubre didicerit, totum hoc in obsequium divini
cultus impendit. De quibus apte dicitur, quod se-
cundum ritum sacerdotum qui sunt in Hierusalem,
dari deberent; quia nimirum ita solum accepta sunt
Domino vota offerentium, si secundum catholicæ
pæcis ritum offerantur. Nam quæcumque vel pagana

A superstitione vel contentione hæretica sunt bona
permixta, hæc bona æstuari nullatenus debent.
Offerunt autem ea sacerdotes iidem pro vita regis
et filiorum ejus, juxta illud Apostoli: *Obsecro igitur primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam et tranquillam vitam agamus (I Tim. ii).*

A me ergo positum est decretum, etc. Patet litterarum
sensus: quia gravissima voluit poena perire eum, si
quis decretum suæ religionis mutare tentasset; da-
mna videlicet, et omnium quæ habere possit, et
animæ suæ, quam etiam confixus in ligno, cum tor-
mento diutini cruciatus, amitteret. Sed et spiritua-
lis patet intellectus, quia opera nostra lignis omnia
comparantur: bona quidem fructiferis, prava autem
sterilibus atque incendio dignis. Tolliturque lignum
de domo illius, qui holocaustis Domini contradicere
nisus est; et erigitur, atque in eo ipse configitur,
cum opera eorum qui paci sanctæ universalis Ec-
clesiæ repugnant, omnibus manifeste quam sint inuti-
lia, quam perversa, pateant; et ipsi in eisdem
operibus non gaudium sibi vitæ, sed mortis potius
laqueum conquisisse probantur. Domus quoque ta-
lium publicatur, id est publico censui perscribitur,
cum corpora etiam eorum in quibus diutius in hac
vita manserunt, ad resurrectionem perpetuo puni-
enda tormento sævissimis exactoribus, hoc est
spiritibus in potestatem traduntur. Bene autem ac
fideliter Darius decretum suum auxilio divinæ po-
tentiae confirmari desiderat, dum repente deprecandi
subjungit, dicens: Deus autem qui habitare fecit no-
men suum ibi dissipet omnia regna, et populum qui
extenderit manum suam, ut repugnet et dissipet
domum Dei illam, quæ est in Hierusalem.

Ego Darius statui decretum, etc. Et ipse ergo sicut
homo temporaliter regno præditus, pro pace domus Dei,
publica lege omnia quæ potest facit, contradicentes
in quantum potest confringit: et Deum, quia æternam
atque omnipotentem habet virtutem, hoc idem veraci-
ter perficere rogat, piaque devotione desiderat, ut
et nomen ejus in domo sua perpetuo maneat; et qui-
cunque hanc impugnare præsumpserint, ipsi in
æternum regno et vita priventur. Quod eodem ordine
nunc quoque in sancta Ecclesia geritur, cum terrenæ
potestates ad fidem conversæ, pro statu ejusdem
Ecclesiæ publica edicta proponunt, et hanc Domino
adjuvante, atque inimicos omnes sub pedibus ejus
ponent, placidam semper habere quietem cupiunt,
ac pacem.

*Igitur Thathannai dux regionis trans flumen, et
Starbuzannai... sic diligenter exsecuti sunt, etc.* E
nunc quoque confluentibus ad fidem populis, et ali-
quando etiam ex his qui foris sunt, paci illius faventibus,
seniores Judæorum, hoc est illi qui sede ma-
gisterii sunt digni, Ecclesiam suam quotidie vel
verbo vel exemplo ædificant ac prosperantur; quia
etsi aliquandiu antiquus hostis impugnet, invenit

tamen sermo Dei aliquos, in quibus vincat, ac fugatis A adversariis muros veritatis exstruat.

Et prosperabatur juxta prophetiam, etc. Prædixerant enim iidem prophetae, quia si ædificando templo insisterent, mox donante Domino, et opus ipsum complerent, et bonis quoque omnibus pro mercede devotionis largius abundarent. E quibus est illud Zachariæ: *Manus Zorobabel fundaverunt domum istam, et manus ejus perficient eam; et scietis, quia Dominus exercituum misit me ad vos (Zach. iv)*. Hoc est, cum videritis templum ab ipso Zorobabel, a quo est fundatum, esse perfectum, tunc intelligetis missum a Domino, et quæ locutus sum, ipso mandante, dixisse. Item Aggæus: *A die, inquit, vigesimo et quarto noni mensis, a die qua fundamenta jacta sunt templi Domini, ponite super cor vestrum: Nunquid jam semen in germine est? et adhuc vinea et ficus et malogranatum, et lignum olivæ non floruit ex die ista (Aggæi ii)?* Quod veraciter fuisse prædictum, ipse exitus rerum docuit. Sed et omnes prophetae, imo omnes sacræ auctores Scripturæ prospera structoribus sanctæ Ecclesiæ, id est, doctoribus pollicentur, si non ipsi adversitatibus fatigati, a labore sancto quiescant. Aderit namque divinum auxilium, quo cœpta domus Domini in auditorum corde credendo ac bene vivendo compleatur. Adveniet architectis eisdem benedictio frugum vineæ, fici, malogranati, et olivæ, id est, abundantia copiosior spirituum charismatum, quæ absque ulla dubietate tanto nobis largius a Domino præstabitur, quanto diligentius habitaculum gloriæ illius, sive in nobisipsis, seu in proximorum cordibus exstruere sategerimus. Neque aliquis hoc quod ait Aggæus, sub Dario rege templi esse jacta fundamenta, contrarium æstimet huic sacræ quam exponimus historię in qua scriptum est: *Secundo anno regis Cyri fundatum esse a cæmentariis templum, multum gaudente et collaudante Deum populo (I Esdr. iii)*. Namque tunc ipsius templi fundatio descripta est, id est, domus sanctæ interioris, cujus mensuras specialiter et Regum et Paralipomenon historia refert. Nunc autem cum ædificatione domus ipsius etiam porticum et gazophylaciorum, quæ ipsam domum undique versum in gyro ambiebant, ædificia fundata narrantur, quorum in libro Paralipomenon ita sit mentio: *Fecit etiam atrium sacerdotum, et basilicam grandem, et ostia in basilica, quæ texit ære (I Par. iv)*. In qua basilica templo circumposita, et populus ad orandum consistere, et custodes ac janitores templi per vices suas die noctuque solebant excubare, sicut ibidem liber Paralipomenon abundantissime docet. Hæc aliquando generaliter domus cum ipso templo adnumeratur; ut in Evangelio, ubi docente in templo Domino mulierem in adulterio deprehensam adduxere Pharisei et Scribæ (Joan. viii), quam nullatenus nisi in porticus templi aliquas introducere potuerunt; aliquando separatim, sub nomine gazophylaciorum, sive exedrarum, sive porticum, sive atriorum. Unde est illud Psalmistæ: *Qui statis in domo Domini, in atrii domus Dei nostri.*

Et ædificaverunt et construxerunt, etc. Artaxerxes dicit illum qui post Darium regnavit, cujus tempore Ezras de Babylone Hierosolymam ascendit. Queritur autem quomodo dicatur, jubente non solum Cyro et Dario, sed et Artaxerxe, domum Dei esse constructam; cum continuo subjungitur, eam regnante adhuc Dario fuisse completam ac dedicatam. Nisi forte credendum est etiam Artaxerxen, misso Hierosolymam plurimo auri et argenti pondere, jussisse, ut si quid minus in ædificatione, vel in ornatu templi, sive vasorum ejus esset completum, ex ipsa quam miserat et donaverat pecunia perficeretur. Nam et Ezra illuc properante scriptum est, quod idem rex cum principibus et consiliariis suis plurimum auri et argenti, et vasorum pretiosorum, miserit ad templum. Ubi inter alia positum est in exemplari regis epistolæ: *Sed et cætera quibus opus fuerit in domo Dei tui, quantumcumque necesse est ut expendas, dabis de thesauro et de fisco regia (I Esdr. vii)*. Mensis autem Adar, cujus die tertia domus Domini completa est, ipse est qui apud nos Martius vocatur, quem Scriptura duodecimum annum juxta cursum lunæ solet appellare. Nec vacat a mysterio, quod domus Domini, quæ septimo mense in ædificio altaris cœpta est, duodecimo est mense perfecta. Cœpta est enim initio septimi mensis; quia omne quod facimus bonum, præveniente nos gratia Spiritus sancti, incipimus, et hac comitante ad perfectionem tendimus. Completa est autem duodecimo mense, ob significantiam perfectionis, quæ hoc numero continetur, maxime propter summam apostolorum, in quorum fide ac doctrina Ecclesia perficitur. Item duodenarius numerus ideo perfectionem rectæ fidei et operationis designat, quia sive tria per quatuor, seu quatuor per tria multiples, duodecim consummabis. Triam autem ad fidem merito propter confessionem sanctæ Trinitatis referuntur; quatuor ad opus bonum, propter totidem virtutes excellentiores, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, et justitiam; quarum liber Sapientiæ, in laudibus ipsius sapientiæ ita meminit, dicens: *Sobrietatem enim et prudentiam docet, et justitiam et virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominis (Sap. vii)*. Recte ergo domus Domini septimo mense inchoata, et duodecimo est perfecta ac dedicata; quia mens electorum gratia Spiritus sancti illustratur, ut ad perfectionem bonæ operationis perveniat cum fide sanctæ et individua Trinitatis, sicque lætabunda dedicationem beatæ retributionis expectat. Et quoniam hæc ipsa retributio futuræ nostræ solemnitatis in tempore universalis resurrectionis, et in visione ejusdem in quam nunc credimus Trinitatis perficitur, recte domus Domini non solum duodecimo mense, sed et tertia ejus die completa esse memoratur; quia enim Dominus tertia die resurrexit a mortuis, recte nostra resurrectio triduo potest numero designari, de qua dicit propheta: *Quia ipse cecidit, et sanabit nos; percutiet, et curabit nos; vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos (Ose. vi)*. Cœpta est ædifi-

catio templi primo anno Cyri regis, et sexto Darii anno consummata; qui sunt anni juxta fidem Chronicorum XL. Si quidem Cyrus regnavit annis triginta, post quem Cambyzes filius ejus annos octo, qui in hoc volumine, ut Josephus autumat, Artaxerxes vocatur; post quem Magi qui illum interfecerunt, anno uno, post quos Darius usque ad consummationem ac dedicationem templi, annis sex; qui sunt, ut diximus, anni quadraginta quinque. Quæritur autem quomodo, dicente Domino Judæis sub figura templi de passione ac resurrectione sua: *Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud*; responderunt ipsi: *Quadraginta et sex annis ædificatum est templum hoc, et tu tribus diebus excitabis illud* (Joan. 11)? cum non amplius quam quinque et sexaginta anni repæriantur a primo Cyri usque ad sextum Darii regis annum. Sed si in Historia Josephi legamus, in qua post consummationem ac dedicationem templi, tres adhuc annos addit, in quibus peribolos, id est, circumposita templo munitionum constructio, et quædam alia quæ remanserant perfecta sint; videbimus quia recte in ædificatione templi quadraginta et sex annorum potuerit summa computari, in quibus eminentiora ejus ædificia fuere cuncta completa. Verum nos hoc Evangelii capitulo admoniti, debemus animo retinere, quia templum, quod a Salomone ædificatum, a Zorobabel et Jesu reædificatum est, multiplicem habet figuram. Nam et unamquamque animam designat electam, quæ propter inhabitantem in se Christum, Christi domus ac templum ejus recte vocatur; et Ecclesiam totam, hoc est congregationem omnium electorum, et angelorum et hominum; et ipsum Domini corpus, quod ex virgine natum, ac sine peccato in mundo conversatum, ab impiis morte solutum, sed ab ipso est die tertia resuscitatum ad vitam. Cujus figuræ specialiter aptatur illud, quod templum quadraginta sex annis ædificatum esse dicitur. Narrant namque physiologi, quod hoc numero corpus humanum in utero a tempore conceptionis, usque ad perfecta membrorum lineamenta crescendo perveniat. Et decebat omnimode, ut domus quæ dominici figuram corporis erat habitura, eo annorum numero conderetur in Hierusalem, quo dierum numero ipsum Domini corpus in utero virginis sacrosancto erat creandum, quæ videlicet virgo veracissime Hierusalem, id est, civitas Regis magni, et visio pacis est cognominanda, illius nimirum de qua dictum est: *Ipsa est pax nostra, qui fecit utraque unum* (Ephes. 11). Sicut etiam illud quod de eodem templo scriptum est: *Ostium autem lateris medii in parte erat domus dextræ, et per cochleam ascendebant in superius cœnaculum, et a superiore in tertium* (III Reg. vi); specialiter dominici corporis figuram prætulit, de quo scriptum est: *Sed unus militum lancea latus ejus aperuit, et continuo exiit sanguis et aqua* (Joan. xix). Ostium quippe lateris medii in parte erat domus dextra, hoc est ab orientali angulo lateris meridiani in terra incipiens, et per interiora ejusdem lateris oculo itinere paulatim ad altiora cœnaculo-

rum perducens; quia Dominus et Salvator noster Januam nobis salutis in dextro latere sui corporis voluit aperire, per cujus sacramenta abluti ac sanctificati, altiore regni cœlestis aula in possimus intrare. Ascendimus namque per ostium lateris medii in superius cœnaculum, quando per aquam baptismatis, et poculum dominici calicis consecrati, ab hac terrestri conversatione ad cœlestem animarum vitam pervenimus. A superiore quoque in tertium penetramus cœnaculum, cum beatitudinem animarum etiam corporum immortalium perceptione cumulamus.

CAPUT VIII.

Dedicant domum Dei filii transmigrationis, et sollemnitatem Paschæ celebrant.

B *Fecerunt autem filii Israel, sacerdotes et Levitæ, etc.* Merito gaudent filii transmigrationis, quod ipsi et jugum captivitatis abjicere, et domum Dei, quæ destructa erat, merentur construere, offeruntque quasi devoti Deo famuli plurimas in dedicationem domus ejus hostias; offerunt etiam quasi fraternitatis amatores pro peccato totius Israel, hoc est non eorum tantummodo qui præsentibus adesse potuerant, verum etiam illorum qui vel in Babylone, vel in aliis adhuc provinciis positi, extra terram repromissionis inter hostes degebant; rogantes eis quoque Deum fieri propitium, et eos vel inter hostes a malis custodire, vel ab hostibus erutos optatam revocare ad patriam. Verum quia reædificatio domus post captivitatem illorum, ut sæpe dictum est, correctionem designat, qui a via veritatis, quam paululum inchoaverant, peccando aberraverunt; apte restauratum hujusmodi templum dedicatur a sacerdotibus et Levitis, et reliquis filiorum transmigrationis in gaudio; quia correctis his qui peccaverunt, multum sit gaudium in cœlo coram angelis Dei (Luc. xv). Fit et magistris qui pro errantium salute laboraverunt; sit et omnibus qui a Babylone, id est, confusione peccatorum ad virtutum arcem, terram utique repromissionis mente et opere transmigraverunt. Et sacerdotes ergo et Levitæ, et omnis populus in dedicatione restauratæ domus Domini gaudent, quia omnes necesse est ordines sanctæ Ecclesiæ, reconciliatis per poenitentiam his qui peccaverunt, congaudeant. Offerunt in hanc dedicationem hostias, cum per errantium conversationem vota gratiarum Deo referunt, cum multi conspecta eorum vita Deo devota, et ipsi se ad majorum virtutum opera accingunt, nolentes eis sequiores in operibus bonis existere, quibus innocentiores minus peccando permanserant. Quod etiam de eis qui nuper ad fidem, ad sacramenta Christi suscipienda perveniunt, æque potest accipi, quod multi sæpe illorum qui in fide præcesserunt, ferventiora novitiorum studia æmulentur, et eorum in bono perficiant exemplis. Non solum autem sacerdotes, Levitæ et populus hostias in dedicationem domus Domini, quam renovaverant, sed etiam pro peccato totius Israel offerebant; quia nimirum sic oportet eorum qui nobiscum ad-

sunt bonis favere, sic illorum bona imitando, nostra facere, ut etiam pro statu totius quæ per orbem est Ecclesiæ, solerti cura Dominum precemur juxta ipsum dominicæ orationis exemplum; in qua sibi nemo specialiter panem quotidianum dari, vel peccata dimitti, vel se specialiter a tentatione et malo liberari, sed potius pro omnibus qui eundem habent Patrem in cælis, orare jubetur. Item ædificato templo dedicatio sequitur, cum impleta in fine sæculi summa electorum pervenerit ad gratiam celestium præmiorum. In quam dedicationem offeruntur hostiæ Deo multum acceptabiles; illæ nimirum de quibus eadem domus Dei, id est sancta Ecclesia, post captivitatem longam ærumnæ mortalis, reædificata per gloriam immortalitatis suo Conditori ac Redemptori canit, dicens: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis (Psal. cxv)*. Et quoniam eadem hostia laudis offerenda est Deo, non solum ob collata virtutum dona, verum etiam ob expurgatas atque ablatas sordes vitiorum: recte post oblatos in dedicationem templi vitulos, arietes, et agnos, hirci quoque pro peccato totius Israel mactati esse perhibentur; gratia namque Dei, quæ virtutum beneficia confert, ipsa nequitiam scelerum auferit. Neque ullum Pelagius in domo Dei habet locum, qui se suosque persuadebat libertate proprii arbitrii, vel liberari a malis, vel confirmari posse in bonis. Offeruntur autem in hac vita hirci pro peccato, cum electi supernæ pietatis supplicant ut liberentur a peccatis. Offeruntur et in futura, cum iidem gratias ei referunt, quod ipso concedente sint liberati a peccatis; ideoque *miseri cordias Domini in æternum cantabunt (Psal. c)*; quia nunquam se miseros fuisse ac per donum ipsius beatos esse factos obliviscuntur.

Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis, etc. Ordo posebat devotionis, ut post ædificatam ac dedicatam domum Domini, mox sacerdotes ac Levitæ, qui in ea ministrarent, ordinarentur; ne sine causa domus erecta fulgeret, si deessent qui iutus Deo servirent. Quod sæpius inculcandum eis qui monasteria magnifico opere construentes, nequaquam in his statuunt doctores, qui ad opera Dei, populum Dei cohortentur, sed suis potius inibi voluptatibus ac desideriis serviant. Quod autem dicit sacerdotes in ordinibus suis, et Levitas in vicibus suis constitutos, vices hebdomadarum significat; in quibus cætus omnis utriusque gradus, per viginti quatuor partes erat distributus, ita ut unusquisque ordo vicem suæ hebdomadis per octonos dies, videlicet a sabbato usque ad sabbatum in templo ministraret; et deinde viginti tres hebdomadas templi liber officii, curam propriæ domus ageret, ut Verba dierum narrant. Nam et in circuitu interioris sacrarii jam fecerunt porticus templi, in quarum januis per vices observabant Levitæ, sicut et ibi legitur. Quod vero dicitur, Sicut scriptum est in libro Moyse; non ad vices Levitarum, sed ad opera Dei pertinet. Moyses namque scripsit quid sacerdotes, quid

Levitæ in domo Dei operari deberent; vices vero Levitarum, et ordines sacerdotum per viginti quatuor sortes, de quibus diximus, non Moyses, sed David rex cum prophetis, sacerdotibus, et Levitis illius temporis descripsit. Et nunc quoque ædificata ac dedicata Christi Ecclesia, per regenerationem novorum ad fidem populorum statui deest sacerdotes ac Levitas in ordinibus et vicibus suis, super opera Dei; et non solum sacramentis fidei initiantur populi, sed exemplis atque eruditione præcedentium in Christo iustorum ad agenda ea quæ Dei sunt, instituantur; et hoc non pro captu humani ingenii, sed sicut scriptum est in libro Moyse, Cui consonat illud dominicum: *Euntes ergo docete omnes gentes. baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis (Matth. xxviii)*. Non ergo nostros auditores nostræ propria, sed ea quæ legis et Evangelii sunt mandata, docere debemus, si ad præmia quæ Dominus promisit, una cum eisdem auditoribus pervenire curamus.

Fecerunt autem filii transmigrationis pascha, etc. Quid pertinuit ad historiam de celebratione paschæ post ædificatam domum Domini referre? cum jamdudum esset promissum, quod a die primo adventus sui in Hierusalem, in cunctis solemnitatibus Domini legitimas hostias atque holocausta offerrent; nisi forte propterea de pascha facto specialiter referre voluit, ut admoneret lectorem, quia filii transmigrationis ædificationem templi eadem qua cœperant mentis devotione compleverint. Ibi namque prædictum est, *quia congregatus est populus quasi vir unus in Hierusalem, et surrexit Josue filius Josedec, et fratres ejus sacerdotes, et Zorobabel filius Salathiel, et fratres ejus, et ædificaverunt altare Dei Israel, ut offerrent in eo holocaustum (1 Esdr. iii)*. Et nunc dedicato templo, instante jam anno quadragesimo sexto, eadem pietas religionis omnium mentibus inesse memoratur, dum dicitur purificatos fuisse sacerdotes et Levitas quasi unum, omnes mundos ad immolandum pascha. Quæ enim major in hac vita potest esse perfectio, quam mundæ unitas multitudinis? Multa namque sacerdotum, multa Levitarum millia erant, qui tamen omnes purificati et mundi fuerant ad immolandum pascha. Neque hoc diversis animarum intentionibus, sed, sicut Lucas de primitiva Novi Testamenti scribit Ecclesia, *corde et anima una*, quæ vera fidei ac dilectionis in Deum, nec dispar in populo unitas dilectionis et castitatis invenitur. Cum dicitur ad immolandum pascha universis filiis transmigrationis, et fratribus suis sacerdotibus, et sibi, statim subiungitur:

Et comederunt filii Israel, etc. Universis ergo filiis transmigrationis immolatum est pascha, omnes comederunt filii Israel, non solum qui reversi fuerant de captivitate, sed et omnes qui alicubi antes constituti, eo tempore sese paraverant a coinquinacionibus gentium terræ ad eos. Quod etiam de proselytis recte potest intelligi, qui cum natura essent

gentiles, irritum converterentur populi Dei, accepta A circumcissione, et hostiis purificati legalibus, ut digni essent et ipsi participatione sacrificii salutaris. Et notandum, quia gentes terræ dicit eos qui coinquinantibus serviunt; ut e contrario gentes esse cœli doceret eos, qui ab eis separati, in unitate et castitate Domino servirent, ejusque solemnia sincero corde celebrarent. Nusquam alias, nisi fallor, idem populus Israel, ex quo egressi sunt ex Ægypto per Moysen, tantæ devotionis cum sacerdotibus et Levitis, magistris videlicet suis existisse reperitur: sed hæc devotio castigatione divina facta est, cum pro peccatis suis hostibus affigendi sunt traditi; afflicti adversariis, a peccatis sunt poenitendo aversi; merito poenitentiae et conversationis sunt liberati ab hostibus: et Deo melius servituri, propriam revocati ad patriam. Sed et hactenus videmus sæpissime illos, qui templum sui corporis sæpius peccando profanaverunt, et per hoc diabolo sunt captivati, redire ad Dominum per poenitentiam. Et merito majore instantia quam prius consueverant, bonis insudasse operibus, quibus mansionem denuo in seipsis sue Auctori præparent. Notandum enim quod Salomon prius templum in pace sui regni permaxima, tempore brevi, nullo omnimode contradicente perfecit; nunc autem destructum hoc propter peccata, filii transmigrations in magna cordis compunctione labori longo insistentes, et sæpissime ab inimicis retardati, tandem divinitus adjuti restaurarunt. Facile namque est, conversum quemque ad fidem agnitionemque veritatis, abrenuntiare diabolo, et confiteri Deum vivum et verum, sacramenta Christi percipere; hisque initiatum, in remissionem omnium peccatorum, templum ejus effici, atque acceptam vitæ innocentiam comitante ejus gratia servare; sed multi laboris est, cum qui accepta fidei sacramenta peccando contemnit, pristinam recipere dignitatem; quia non huic facile emundatio per aquam baptismi denuo dari potest, sed infectum scelus longo poenitentiae labore, largis lacrymarum fluentis, districtiori continentiae sudore eluendum est, cujus emundatione ipsa quoque consuetudo vitiorum, quasi inimica Samaritanorum turba, repugnat; tanto ad superandum difficilior, quanto diutius terram cordis virtute vacuam possidebat. Potest et hoc dici, quod D ideo specialiter reedificata ac dedicata domo Domini, de pascha facto commemoretur, cum nulli esset dubium, quin homines tantæ religionis pascha suo tempore facere vellent; ut mystice insinuaretur hæc esse summam totius perfectionis, cum transcensis mundi cupiditatibus atque illecebris universis, tota semper intentione mentis, alterius vitæ meditamur ingressum. Pascha enim transitus interpretatur, nomen inde habens, quod vel filii Israel in eo per immolationem agni de Ægyptia servitute ad gaudia libertatis transierunt, vel ipse Agnus immaculatus, id est, Dominus Christus immolatus pro nostra redemptione, transierit ex hoc mundo ad Patrem. Quod et nos imitamur, cum ab infimis volupta-

tibus ad cœlestia quærenda transimus. Vere autem perficimus, cum a carnis ergastulo soluti cœlesti regnum intramus. Cui sensui apte convenit quod sequitur:

Et fecerunt solemnitatem azymorum, etc. Hanc namque solemnitatem quomodo spiritualiter facere debeamus, docet Apostolus dicens: *Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis (I Cor. v).* Quæ septem diebus est celebranda; quia per omne sæculi hujus tempus, quod tot diebus currit, in sinceritate nobis est et veritate, imo in omnium bonorum operum victimis atque holocaustis vita ducenda. Quoniam vero Dominus noster paschali tempore mortem transitorio gustatam, æterna resurrectionis virtute devicit; potest hoc in loco celebratio paschæ ad tempus nostræ resurrectionis typice referri; ut ædificatio quidem templi præsentem sanctæ Ecclesiæ statum designet, dedicatio vitam futuram, quæ in animarum sanctarum, cum de corpore exierint, exultatione geritur. Immolatio paschæ gloriam insinuet resurrectionis, cum omnes electi carne Agni immaculati, id est, Dei et Domini nostri, non amplius in sacramento credentes, sed in re ipsa ac veritate videntes resciantur. Unde et in hoc pascha omnes sacerdotes ac Levitæ, omnis populi cœtus, omnes qui de gentibus ad eos confluerant, mundi fuisse omnes, quasi unus adfuisse perhibentur; quia tunc veraciter Agnus Dei tollit peccata mundi. Et sicut Joannes apostolus ait: *Sanguis Jesu Filii Dei mundat nos ab omni peccato (Joan. i).* Tunc vera erit unitas, cum fuerit Deus omnia in omnibus (I Joan. i; I Cor. xv). Tunc vera azymorum solemnitas in lætitia celebrabitur, cum nullo in electis permanente fermento malitiæ et nequitiae, omnes in veritate ac sinceritate cordis, divinæ visioni adhærebunt; et hoc non in septem diebus sæculi labentis, sed in una die vitæ perennis in atriis Domini, quæ melior est super millia in luce Spiritus sancti, cujus nobis septiformem propheta gratiam commendat (Psal. LXXXIII).

Fecerunt solemnitatem azymorum septem diebus, etc. Hæc est namque maxima in hoc sæculo et in futuro lætitia justorum, perfectum esse opus Ecclesiæ, conversis etiam gentilibus, qui olim resistebant, ad adjuvandum ejus statum et confirmandam per orbem universum pacem Christianæ Ecclesiæ religionis. Hucusque reditus de Babylone in Hierusalem populi, qui captivatus fuerat; reductio vasorum, quæ abducta; restauratio ac dedicatio templi, quod incensum; celebratio solemnitatum, et decantatio canticorum Domini, quæ in terra aliena [decantari] non poterant, sub ducibus Zorobabel et Josue scribitur. Quæ cuncta unam eandemque cognitionem humanæ in Christo salvationis continent, cum vel hi qui cum peccato primæ prævaricationis in mundum venerant, sacramentis fidei purificati solvantur; vel hi qui peccando fidem acceptam corruperant, poenitendo resipiscunt, et utique per unum eundemque

Salvatorem, verum regem ac sacerdotem, quasi a pascua felicissimum celebrantes, de hoc mōdo ad Patrem, de morte transeunt ad vitam. Verum quia templo incenso, atque urbe Hierosolyma subversa, Scripturæ quoque sanctæ, quæ ibidem servabantur, simul fuerant hostili clade perustæ, et has, miserante Domino atque ad suum populum reverso, reparari oportebat; ut quia ædificia eruta restauraverant, haberent unde ipsi admoniti, restaurari inuis in fide et dilectione sui Creatoris discerent. Unde bene sequitur :

CAPUT IX.

Ezras sacerdos ascendit de Babylone, habens honorificas regis Artaxerxis litteras ad universos custodes arcæ publicæ trans flumen; quibus et ipsam templum Domini honorificabat.

(I Esdr. vii.) *Post hæc autem verba in regno Artaxerxis regis Persarum, etc.* Hunc Artaxerxen, sub quo Ezras de Babylonia Hierosolymam ascendit, Josephus (*Antiq.* xiii, 5) putat esse Xerxen filium Darii, qui post eum regnavit. Porro Chronicorum libri, successorem ejusdem Xerxis, qui etiam apud eos Artaxerxes appellatur, hic designatum æstimant. Regnavit autem Darius, sub quo ædificatum est templum, annos triginta sex; post quem Xerxes annos viginti; post quem Artabanus menses septem, quos chronographi pro anno posuere; post quem Artaxerxes annos quadraginta. Scriba autem velox in lege Moysi Ezras, eo quod legem quæ erat consumpta reficeret; non solum legem, sed etiam, ut communis majorum fama est, omnem sacræ Scripturæ seriem, quæ pariter igni absumpta est, prout sibi videbatur legentibus sufficere, rescripsit. In quo opere ferunt, quia nonnulla verba, quæ opportuna arbitraretur, adjecerit; e quibus est illud: *Et non surrexit propheta in Israel sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciem, et cætera.* Quæ videlicet verba non nisi is qui longo post Moysen tempore viveret, dicere potuit. Et in libro Samuelis: *Olim in Israel sic loquebatur unusquisque vadens consulere Deum, Venite et eamus ad videntem. Qui enim propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns (I Reg. ix).* Nonnulla autem integra volumina, quæ quondam in populo Israel habebantur, intacta reliquit; quorum ideo nunc nil aliud in sacra Scriptura, quam nominis tantum memoria habetur; ut est illud in libro Numerorum: *Unde dicitur in libro bellorum Domini (Num. xxi).* Et in Josue: *Nonne scriptum est hoc in libro Justorum (Jos. x)?* Sed et in Regum et Paralipomenon volumine commemorantur libri historici prophetarum Achizæ Silonitis, et Semeizæ, Jaddo, et Nathan, Esaiæ quoque, et Jehu filii Hanani (*III Reg. xvi; II Par. ix*); de quo dicitur quia librum Regum Israel scripserit; et multa alia, e quibus omnibus dicunt hodie nulla uspiam posse vestigia reperiri. Ferunt quoque Hebræi, neque apud eos de hac re ulla dubitatio est, quod idem Ezras le vires litteras excogitaverit sub nominibus earum quas eatenus habuerant, quibus

velocissime tantam librorum copiam, quæ erat consumpta, reficeret. Unde non solum scriba, verum etiam scriba velox cognominatur. Priores autem litteræ remanserunt apud Samaritas, quibus illi quinque libri Moysi, quos solos de sancta Scriptura receperant, scribere solebant.

Et ascenderunt de filiis Israel, etc. Quia in primo die mensis primi cœpit ascendere de Babylone, et in prima mensis quinti venit in Hierusalem, præoccupando dicit eos venisse in Hierusalem. Nam et in sequentibus quomodo venerint, et ubi exercituum suum coadunaverint, plenius ex ordine describit. Notandum autem quod in capite voluminis hujus scriptum est quia ad promissum Cyri ascenderint de Babylone, ducibus Zorobabel et Josue, de filiis Juda et Benjamin cum sacerdotibus et Levitiis omnes, quorum suscitasset Deus spiritum. De quibus etiam additum est quod essent de captivitate quam transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonia in Babylonem. Illic autem sub Ezra duce nulla Judæ et Benjamin, nulla transmigrantis Nabuchodonosor, sed tantummodo filiorum Israel, et sacerdotum æ Levitarum, qui cum illo ascenderint, mentio est. Unde verisimile videtur, quod illi qui tunc revocati sunt Hierosolymam, de Juda et Benjamin fuerunt, qui a Nabuchodonosor fuerant in Babyloniā transmigrati. Hi autem qui nunc reducti per Ezram leguntur, de decem tribubus, qui specialiter post divisionem Israel vocabantur, exstiterint; quos reges Assyriorum longe ante tempora Nabuchodonosor captivarunt, et ultra montes Medorum habitare fecerunt. Tunc itaque duæ tribus maxima ex parte domum redierunt, ac templum gravi cum labore restaurarunt. Decem autem tribus, quæ minorem templi et religionis curam habuerunt, jubente licet rege, patriam redire neglexerunt, eo quod destructo Chaldæorum imperio, libere sub regibus Persarum, qui gentem ipsorum diligebant, viverent. At vero cum templum reedificatum, et comprehensam esse Samaritanorum invidiam compererant, tandem et de ipsis aliquid domum redire consenserunt; tametsi plures ibidem resederunt, quorum progenies usque hodie eidem in partibus detineri, et Persarum genti servire perhibetur. Sicut autem Zorobabel et Jesus, ut sæpe dictum est, Dominum Salvatorem designant, qui captivitatem generis humani sua gratia relaxat, suamque in nobis domum ipse nos sanctificando ac possidendo ædificat; sic et Ezras sacerdos ac scriba velox, eundem Dominum, qui non venit solvere legem, sed adimplere (*Matth. v*), manifeste denuntiat. Qui et ob id scriba legis Dei, sive scriba velox in lege Moysi potuit recte vocari, quia ipse Moysi legem per angelum dedit, ipse prophetas sanctos per gratiam sui Spiritus docuit omnem veritatem, ipse omnium mentes electorum mox ut suo amore tetigerit, intelligendam faciendamque Dei Patris voluntatem accendit. Unde gratiam Novi Testamenti promittens propheta dicebat: *Et hoc testamentum quod disponam domui Israel post*

dies illos, dicit Dominus; dabo leges meas in mentem eorum, et in corde eorum superscribam eas (Jer. xxxi, Hebr. xv). Cujus scribæ pulchre meminit Psalmista dicens: *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis* (Psal. xliiv). Lingua quippe prophetæ calamus erat scribæ velocis; quia quæ Dominus illum sine ulla mora temporis intus illustrando docuit, hæc ipse per officium linguæ foris hominibus temporaliter declaravit. Quem suo quoque nomine Ezras, qui interpretatur adjutor, aperte demonstrat. Ipse est enim per quem solum populus fidelium a tribulationibus liberari, et quasi de Babylonica captivitate ad libertatem Hierosolymorum, de confusione vitiorum ad pacem serenitatemque virtutum, proficientibus meritorum gradibus solet introduci. In secundo Anabathmon, hoc est, ascensuum eorundem Psalmo exclamat cunctis ad summa tendentibus, quo duce tendere ac pervenire debeant, insinuans: *Auxilium meum a Domino, qui fecit cælum et terram* (Psal. cxx). Cujus etiam in actibus suis figuram Ezras tenuit, cum et ipse partem populi non minimam de captivitate Hierosolymam reduxit, simul et pecuniam ac vasa Deo sacrata in gloriam templi ejus advexit, cum eundem populum ab uxoribus alienigenis pontificali auctoritate purgavit. Quæ cuncta quid in Ecclesia sancta gestum a Domino, sive gerendum insinuent, docto patent lectori; sed et nos, ut etiam simplicioribus pateant, elaborare curabimus. Quod enim ascendit Ezras de Babylone, ascenduntque cum eo de filiis Israel, et de filiis sacerdotum ac Levitarum; significat piam Redemptoris nostri dispensationem, qua in carne apparens, confusionem mundi hujus, liber ipse a confusione vitiorum, intravit, ut nos secum rediens, ab omni confusione liberatos, ad tranquillitatem supernæ pacis induceret; cujus videlicet pacis sempiternæ in præsentī Ecclesia pignus accepimus, dicente Domino: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis* (Joan. xiv); id est, temporalem in terra peregrinantibus relinquo, perpetuam ad cælestem patriam pervenientibus do. De quo benedicitur, quia *in primo mense cœperit ascendere de Babylone, et quinto mense cum filiis transmigrationis, quos ducebat, venerit in Hierusalem*. Quatuor namque mensibus iter de Babylonia Hierosolymam completur; quia per quatuor libros sancti Evangelii, fidem et sacramenta veritatis discimus, quibus de captivitate hostis antiqui Domino duce eripi, atque ad libertatem gloriæ filiorum Dei debeamus ascendere. Quatuor eisdem libris præcepta continentur operum, quorum quasi gressibus quotidianis ad superna promissa pervenire valeamus. Neque hoc sine figura mysterii factum est, quod prima die mensis cœpit ascendere de Babylone, et prima rursus die mensis pervenit in Hierusalem; primordium namque mensis, in quo luna novum a sole lumen mutuari creditur, novum doni cælestis initium designat. Et apte prima die mensis primi ascendit Ezras de Babylone cum eis quos a captivitate salvabat; quia principio sanctæ conversationis,

in quo Satanæ et regno ejus abrenuntiamus, illustratione dignæ pietatis agitur in nobis. Prima quoque die mensis quinti pervenit in Hierusalem, quia et hoc non nostri libertate arbitrii, sed inspiratione supernæ lucis geritur in nobis, ut, auditis Evangelii oraculis, sanctæ Ecclesiæ membris incorporemur. Pulcherque ac salubris in Ecclesia mos, doctrina patrum inolevit, ut his qui catechizantur quatuor Evangeliorum sacramentum explanetur, ac recitentur exordia. Item prima die mensis quinti venit cum his qui liberati ab hostibus fuerant, in Hierusalem; quia dum completis quatuor sancti Evangelii præceptis cælestis regnum ingredimur, quasi novum mensis initium celebramus, quia novæ jam lucis gaudia in Sole justitiæ cernimus, et velut post quatuor menses lucidæ actionis, quod in via vitæ peregrinus, quantum mensem perpetuæ remunerationis in luce patriæ cælestis agimus.

Et in prima mensis quinti venit in Hierusalem, etc. Id est, confirmatus gratia et protectione divina, quia prosperum cœptum iter perficeret. Item in sensu mystico venit in Ecclesiam mediator Dei et hominum, *juxta manum Dei sui bonam super se*, id est, juxta dispositionem divinæ virtutis, quæ erat in ipso. *Deus enim erat in Christo, mundum reconcilians sibi* (II Cor. v). Quæ videlicet manus erat super illum, secundum id quod ille homo factus est. Unde ait: *Pater major me est* (Joan. xiv). Major namque humanitate Christi, divinitas est non solum Patris, sed et ipsius Christi, et Spiritus sancti, quæ una est. Quæ etiam manu divinæ potentiæ exaltatus in passione, ad mœnia supernæ civitatis ascendit, hac fidelibus suis se humiliter sequentibus ascensionis iter ostendit.

Ezras enim paravit cor suum, etc. O quanta virtus dicti, quæ sublimitas meriti, parare hominem cor suum ad obsequium divinæ voluntatis, ac dicere posse: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum; cantabo, et psalmum dicam Domino* (Psal. lvi)! Id est, et animo toto exultabo in Domino, et operum executione quæ ejus sunt jussa perficiam. Paravit ergo cor, ut investigaret ac rescriberet legem Domini, quam flamma vorax absumpserat. Paravit etiam, ut ipse prior hanc faciendo impleret, et sic ad alios docendos os aperiret. Quod eodem modo de Domino Jesu accipere in promptu est; paravit namque cor suum, ut investigaret legem Domini, quia talem sibi hominem quem susciperet, divinitus providit, qui non solum sine peccato, verum etiam plenus esset gratiæ et veritatis, quia nulla sibi repugnante lege peccati, legem Dei absque omni mentis sive carnis contradictione servaret. Unde dicit in Psalmo: *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui, et legem tuam in medio cordis mei* (Psal. xxxix). Item Dominus investigavit legem Dei, quia abjectis Phariseorum traditionibus, sanctam Scripturam, qualiter esset mystice intelligenda, quid arcanorum spiritualium intra tegmen litteræ celaret, edocuit; quia decreta Evan-

geli, quæ ipse attulit mundo, magis perfecta, magis Deo Patri accepta, quam quæ Moysen præmiserat, ostendit. Unde ait ipse: *Audistis quia dictum est ab antiquis, Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum: ego autem dico vobis, Diligite inimicos; et cætera hujusmodi.*

Hoc est exemplar epistolæ edicti, etc. Artaxerxes hic, qui devotissima mente pro suo modulo templum ac sacerdotes Dei veneratur, eique promptum defert famulatum, Christianos principes, sicut et prædecessor ejus Darius, significat. Nec mirandum, si successores Cyri, qui templum Domini et civitatem ædificari fecerunt, qui servos ejus ac legem dilexerunt atque juverunt, Christianorum regum figuram tenere dixerimus, cum ipse Dominus per prophetam, Cyrum in figuram venire dixerit filii sui, ejusque illum nomine honorari dignatus sit, dicens: *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro (Esa. XLV); et cætera, quæ de illo supra lausimus posuimus.*

Artaxerxes rex regum Extræ sacerdoti, etc. Scribam legis Dei cœli doctissimum nominat, quia et ad ipsum regem fama pervenerat divinæ virtutis, per quam ille incensam a Chaldæis Legem eisdem quibus prius sermonibus, tametsi alio litterarum characterē, novaverit. Deum autem cœli et ipse nominat, ad distinctionem illorum quos de hominibus mortuis, aut certe nonnullis, stultam miserorum vesaniam instituisse noverat. Obsecro autem, ne sit grave lectori breviter textum epistolæ percurrere, et quantum personæ Christianorum regum conveniat, videre.

A me decretum est, etc. Omnibus qui velint ire Hierosolimam, licentiam tribuit, nullam ire compellit: et Christiani principes nullum cogentes, ne sit incerta aut dubia voluntas fidei, universis quibus placuerit de suo regno Christum colere permittunt.

A facie enim regis et septem consiliorum ejus missus es, etc. Et in libro Esther legimus moris fuisse regibus Persarum, ut in cunctis quæ agenda sive decernenda essent septem sapientum uterentur consilio. Septem consiliariis utuntur fideles, cum in omnibus quæ faciunt præcepta ac decreta sequuntur Scripturæ divinæ. De qua dicit Psalmista: *Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ purgatum septuplum (Psal. XI).* Hoc est, sancta septiformis Spiritus illustratione perfectum. Quod si cui videtur incongruum consiliarios ejus regis Persici, a quibus populus et propheta Domini laxati a captivitate ad patriam remittitur, aliquid in Ecclesia sancta boni posse figurari, legat opuscula Sauli et Jechoniæ sanctissimæ Redemptoris nostri opera figuratim designari dixerunt: Saulis videlicet uncti in regem, sed merito scelerum suorum occisi, super innoxia regis Christi morte interpretantes: Jechoniæ vero translationem de Juda in Bethlehem, quam propter peccata sua tenuit, ad gratiam Redemptoris nostri ejusdem typice referentes, quo relictis ob perfidiam Judæis ad salvandas per orbem natio-

nes transmigrare dignatus est. Qui dicta vel acta Pharaonis, sive Nabuchodonosoris, typice super hostibus Ecclesiæ intelligenda tradiderunt. Verbi gratia, Pharao præcepit infantes populi Dei masculos in flumine necari, feminas reservari; quia diabolus fortis in nobis extinguere, fluxa et infirma cupiditudo enutrire. Item Nabuchodonosor jussit omnes populos sibi subditos audita voce symphoniarum et musicorum prostratos adorare statuam suam. Et diabolus satagit genus humanum per dulcedinem pompæ terrestri, a rectitudine mentis inflectere, et ad sequendam cupiditatem, quæ est simulacrorum servitus, deceptorum corda pervertere. Si ergo mala reproborum opera in figura non solum malorum, sed et honorum præcesserunt, cur non et boni bonorum actus sive sermones, quæ in prophetico volumine continentur, bona sequentium gesta præfigurare potuerunt? Item videamus opuscula sancti Augustini, qui etiam septem viros unius mulieris sine filiis defunctos, de quibus Sadducæi resurrectionem negantes, Dominum tentabant, certam ecclesiasticæ sacramenti figuram dixit habere, necnon et mulierem, et sterilitatem ejus, et mortem. Ipsorum quoque virorum mortem figuram esse rerum memorabilium docuit, cum hanc historiam neque ipse Dominus, neque evangelistarum quispiam ex sua persona narraverit; sed quæ impii nefando ore contra Dominum protulerant, evangelistæ propter sacratissimum Domini responsum suis litteris indiderint. Mittitur ergo Extræ a facie regis et septem consiliorum ejus, ut visitet Judæam et Hierusalem. Et conversi ad fidem principes sæculi, et Scripturarum quoque sanctarum cohortationibus roborari, Dominum Christum ad salvandam Ecclesiam suam, et congregandam de gentibus per quotidianum auxilium, quod Extræ nomen significat, venire desiderant, sedulo voce proclamantes: *Domine Deus virtutum, convertere, respice de cælo, et vide et visita vineam istam (Psal. LXXIX).* Ut visites, inquit, Judæam et Hierusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua. Lex enim Dei in manu erat Extræ; quoniam hanc non lingua solum prædicabat, sed actu implebat. Dominus quoque noster in carne apparens, legem in manu habebat, non solum quia legis præcepta in omnibus secutus est, verum etiam quia in potestate edicta legis habebat; et ipse videlicet eam quondam per Moysen, prout volebat, statuens, et nunc eandem prout volebat per seipsum immutans, atque ad perfectiora transferens. Unde aiebat: *Audistis quia dictum est antiquis, ego autem dico vobis. Et mirum quomodo verbum, quo uti solebant prophætæ, in epistola Artaxerxis inveniat, ut dicat legem Dei esse in manu servi illius. Scriptum est enim: Factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ; et Dominus fecit quod locutus est in manu servi sui Eliæ; et, Testificatus est Dominus in Israel et in Juda per manum omnium prophetarum (Aggæi 1).* Quia nimirum prophetæ non minus operando quam loquendo cunctis ea quæ Dei sunt prædicabant, sequitur:

Et ut feras argentum et aurum, etc. Notanda fides ac sapientia regis et consiliatorum ejus, qui dona quæ Domino offerre voluerunt, magis per illum qui legem Dei in manu habebat, id est, opere complebatur, offerenda esse intellexerunt. Mirumque dictu, quam fideliter ac docte rex ipsum in Hierusalem habere tabernaculum dicat, quem supra Deum cæli dixerat; tabernaculo namque in itinere uti solemus, et Deus cæli tabernaculum habet in Hierusalem; quia qui æternam in cælis sedem habet, ipse cum peregrinantibus in hac Ecclesia sanctis ad tempus demorari dignatur. Unde est illud Apocalypseos, *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus* (Apoc. xxi). Verum quia beatus Ezras non solum prædicatorum sanctæ Ecclesiæ, e quibus unus ipse erat, sed etiam Domini Salvatoris, ad cujus membra pertinebat, typum gessit, quasi per illum dona nostra offerimus, cujus in omnibus opitulatione indigemus, ut bona quæ agimus, Deo Patri esse possint accepta. *Nemo enim, inquit, venit ad Patrem nisi per me* (Joan. vi). Et de illo Joannes: *Ipse est enim propitiatio pro peccatis nostris* (1 Joan. ii).

Et omne argentum et aurum quodcumque inveneris, etc. Patet historia, quod ad hoc rex et consiliatores ejus dederunt Ezræ pecuniam ad templum Domini deferendam, ad hoc et alios dare cupiebant, ut de hac pecunia emerentur hostiæ, et sacrificia, et libamina, quæ offerrentur super altare Dei: et si quid superesset pecuniarum, hoc non aliter nisi juxta voluntatem Dei dispensaretur. Ubi et hoc notandum, quia dum dicit de sacerdotibus oblaturus in domum Dei sui, manifeste docet, et si aliqui de sacerdotibus ac Levitis cum Ezra Hierosolymam ascenderint, nonnullos tamen adhuc in Babylonia cum relictis sui populi remansisse. Patet et sensus allegorice, quia fideles ad hoc sua opera bona in sancta Ecclesia crescere cupiunt, ut et ipsi per hæc partem cum sanctis habere mereantur, et alii ipsorum proficiant exemplis. Nam velut de argento et auro nostra sacrificia, libamina, et hostiæ ad offerendum Domino comparantur, cum conspecta nostrorum operum claritate proximi convertuntur ad officium pietatis, quo et ipsi bene vivendo, Domino consecrantur. Sed et si quid argenti superesset, et auri, de quo oblationes non essent emendæ, et hoc secundum voluntatem ac placitum Dei jussit ordinari. Sunt enim quædam clarissimæ sanctorum virtutes quæ non tamen omnibus in exemplo operis possunt ostendi, sed tantum ad glorificandam Dei gratiam recitari; ut est illud quod Daniel et Jeremias pueri prophetaverunt, quod Joannes nondum natus, quod Cornelius cum domo sua nondum baptizatus, Spiritum sanctum accepit, ut sunt innumera sanctorum miracula, quæ instar argenti et auri fulgent in domo Domini; nec tamen ex eodem argento sive auro oblationes, quæ super altare imponantur, emi possunt; quia talia cum audimus, mirari quidem velut divina debemus, sed non hæc tamen quasi possibilia valemus imitari. Sacrificia autem proprie diceban-

tur, quæ de frugibus terræ offerebantur, ut est panis, simila, spicæ; libamina autem, quæ de vino ac liquidis rebus fiebant.

Vasa quoque quæ dantur tibi in ministerium domus Dei tui, etc. Non solum argentum et aurum diversi ponderis, verum etiam vasa dantur Ezræ deferenda in Hierusalem. Sed et Dominus noster typicus, videlicet Ezras, vasa quæ sibi creduntur ab hominibus, cujusmodi est vas electionis Paulus, et de quibus ille loquitur, *vasa misericordiæ, cuncta tradidit in conspectu Dei Patris in superna Hierusalem* (Rom. ix). De his vasis loquitur ipse in Evangelio: *Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, et vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem, et tunc bona illius diripiet* (Marc. iii)? Fortis etenim rex erat Babylonis, id est, diabolus reprobis male dominans; sed victus ac ligatus a Domino, ea quæ iniuste possidebat vasa, id est, electorum corda, amisit. Neque hæc auferent, atque ad supernam civitatem, cujus erant propria, reducenti contradicere potuit.

Et a me ego Artaxerxes rex statui, atque decrevi, etc. Et principes Christiani subjectis sibi omnibus imperant, ut quicquid ab eis petierit Dominus et pontifex noster, absque mora tribuant, nil omnino retractantes, quin veloces divinæ voluntatis jussa perficiant. Dent autem illi aurum in confessione veræ fidei, frumentum in ostensione bonæ operationis, vinum in fervore dilectionis, oleum in exhibitione et hilaritate misericordiæ. Et hæc cuncta sub numero centenario sacerdoti magno et scribæ legis Dei cæli dari jubentur; id est, Domino Jesu Christo, qui cœlestia nobis a Patre deferens mandata, cœlestia sequentibus in domo Patris præmia repromisit; et nulla prorsus alia quam supernæ gratia retributionis bonis insistamus actibus. Centenarius namque numerus, qui in computo digitorum de læva transit in dexteram, ea quæ in dextera indicis, hoc est, in vita æterna sunt, solet gaudia designare. Talentum autem triplicis esse mensuræ traditur, minimum librarum L; medium librarum LXXII; summum librarum CXX; coros xxx modii, batos qui et ephi, decima pars cori, id est, modii sunt tres.

Sal vero absque mensura. Omne quod ad ritum, etc. Sal sapientiam designare constat omnibus, unde et in communi locutione insulsi vocantur hebetes; sed distat cujusmodi sit sal. Nam et Dominus per legem in omni sacrificio sal offerri præcepit (Levit. ii), et in Evangelio dicit: *Habete in vobis sal, et pacem habete inter vos* (Marc. ix). Nec tamen frustra David in valle Salinarum Idumæos percussisse legitur, quia nimirum sal cœlestis sapientiæ, quo initiantur catechumeni, in cunctis operum nostrorum sacrificiis offerre jubemur. Salinas vero vallium cum incolis suis percutit David, quia infirmam ac mundanam sapientiam cum sectatoribus ejus destruit Christus. Unde bene nunc præcipitur, *sal absque mensura tribui diligenter in domo Dei cæli*; quia nimirum necesse est ut quicquid sapientiæ quis habet, totum

hoc in obsequium sui Creatoris exhibeat. Et recolendum, quod in superioribus hujus libri legitur dixisse Samaritanos, scribentes ad alterum Artaxerxen, quia memores fuerint salis quod in palatio comederant, ideoque tolerare non potuerint, ut templum et civitas Dei contra utilitatem ejus ædificaretur. Nunc autem hic Artaxerxes jubet omnibus arcæ publicæ custodibus, ut inter alia donaria sal suum, in quantum opus sit, in domum Dei cœli tribuant. Ibi namque cognoscitur, quod hæretici nonnunquam ad impugnandam Ecclesiam fraudulentò humano sapientiæ gustu animentur. Hic autem insinuat, quod conversi ad fidem simul sapientes, ipsam sæpe fidem per disciplinam ejusdem sapientiæ sæcularis adjuvent, dum adversarios ejus per eam potentius vincunt.

Vobisque notum facimus de universis sacerdotibus, etc. Hoc privilegio, quo sacerdotes, Levitæ, et cæteri domus Dei ministri a vectigalibus immunes redduntur, manifeste ostenditur, quod cætera plebs filiorum Israel, ad patriam perveniens, tributa regi pendebat. Quod discreta omnimode provisione rex fecisse cognoscitur, ut hi qui in divino servitio semper occupati erant, a suo essent famulatu liberi; quique nil in terra proprium possidebant, sed ex decimis populi vivebant, ab his nemo tributa solvenda exigeret. Ex quibus omnibus apertissime probatur, regem non solum dilexisse, sed et optime didicisse quæ divinæ servitutis posceret cultus.

Tu autem, Ezra, secundum sapientiam Dei tui, etc. Repetit rex sermonem quem dixerat, et veritatem, quam cognovit, iterato sermone confirmat. Supra namque ait, in manu Ezræ legem esse Dei ipsius. Nunc autem dicit, *sapientiam Dei ejus in manu illius.* Quia nimirum sapientia est lex Dei, dicente Psalmista: *Os justii meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium. Lex Dei ejus in corde ipsius (Psal. xxxvi).* Et justus in manu sua legem Dei et sapientiam habet, dum in omnibus quæ agit et loquitur, memorem se esse divinæ voluntatis ostendit. Patet ergo litteræ sensus, patet et intelligentia spiritualis, quia videlicet Dominus et Salvator noster habet sapientiam Dei in manu sua. Ipse enim Dei virtus et Dei sapientia, cujus solius est constituere judices ac præsules Ecclesiarum, qui secundum voluntatem ejus judicent omnia, et indoctis per orbem fidem ejus prædicent. Et omnis qui decreta contemnunt legis illius, vel præsentis pœna, vel futura juxta modum quisque sui punietur erratus. Hæc ergo Artaxerxes scribens Ezræ, et amorem quem erga cultum religionis habebat litteris comprehendens, patenter expressit, quid futuris temporibus Christiani reges devotionis habituri, quid erga fidem veritatis essent acturi. Unde breviter epistolam ejus, quibusque licet intermissis, commemorare curavimus; ut lector cognosceret, quantum concordet his quæ revelata Evangelii gratia Christiani principes pro sanctæ Ecclesiæ pace fecerunt. Possumus sane personam Ezræ non solum ad Dominum Christum, sed etiam ali-

quem præsulem sive doctorem Ecclesiæ figuratiter referre; quibus sæpe reges ac principes litteras pro fidelium statu miserunt. Meritoque ipse Erza, cui hæc est data epistola, subsequenter in Dei laudem erumpit, dicens:

Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, etc. Et quis dubitet sancta ejus ac mystica dicta confiteri, quæ propheta divinitus ei inspirata commemorat, a quo etiam domum Domini glorificatam asseverat?

CAPUT X.

Numerus eorum qui cum Ezra ascenderunt et ut auxilium sibi itineris a Domino jejunando et orando impetraverint.

Et ego confortatus manu Domini Dei mei, etc. Manum Dei, virtutem Dei, quæ omnia operatur, appellat. Merito autem ille congregat, quos de Babylone Hierosolymam adducat, qui manum Dei, qua confortetur, ipse habere in se cognoscitur. Quia nimirum sic demum quisque idoneus ad allos Deo per suam doctrinam aggregandum efficitur, dum prius ipse gratiam ejus contra omnia quæ opus sanctum impediunt, intus in mente roboratur.

Hi sunt ergo principes familiarum, etc. Usque ad finem genealogiæ diligenter principes qui secum de Babylone ascenderunt, enumerat, et genealogiam ipsorum explicat. Numerum quoque eorum, qui ad mcccc et xl. pervenit, adjungere satagit; ut ita insinuet, quia nomina eorum qui de confusione mundi hujus ascendunt, in libro vitæ Agni continentur ascripta. Sed et doctores quique, principes videlicet familiarum populi Dei, quantum animarum numerum Domino acquisiere, in tantum augmenta perpetuæ remunerationis accipiunt, juxta illam Evangelii parabolam, ubi, dicente servo bono et prudente: *Domine, ecce mna tua decem mnas acquisivit (Luc. xix),* respondit eidem dominus, dicens: *Et tu esto super decem civitates;* id est, ex eorum quos docuisti vita, gloriosior in cœlesti regno appare.

Congregavi autem eos ad fluvium qui decurrit ad Ahava. Nomen hoc loci nusquam alibi me legisse memini. Cum vero in sequentibus scriptum est, *Et prædicavi ibi jejunium juxta fluvium Ahava;* et post aliquanta, *Promovimus ergo a flumine Ahava duodecimo die mensis primi;* videtur verisimile, quod et Ahava fluvius sit, et alter aliquis fluvius in eum decurrat, in quorum confinio Ezras eos qui ascenderunt secum congregaverit. Josephus autem pro hoc nomine ponit Euphratem. Unde potest Ahava non incongrue rivus aliquis fluminis Euphratis intelligi.

Et mansimus ibi tribus diebus, etc. Opportune egit Ezras, ut priusquam iter tantum inciperet, diligenter sibi copiam provideret ministrorum domus Dei, per quos Hierosolymam perveniens, ea quæ in templi usus essent necessaria, perficeret.

Et misi eos ad Eddo, etc. Mare Caspium, ut scribit Orosius, sub aquilonis plaga ab oceano ortur, cujus utraque circa oceanum littora et loca deserta incultaque habentur. Inde meridiem versus per lon-

gas angustias tenditur, donec per magna spatia dilatatum, Caucasi montis radicibus terminetur. Habet ab oriente usque oceanum Hircanorum et Scytharum gentes plurimas, propter terrarum infecundam diffusionem late oberrantes. Ab occidente gentes habet plurimas. Sed generaliter regio multo Albania ulterior sub mari et monte Caspio, Amazonum nuncupatur. Ubi notandum, quod cum historici Caspium scribant, Ezras hoc loco Casphiaz nominet. Hebraei namque P litteram non habentes, pro hoc in nominibus Graecis sive barbaris Ph littera utuntur, ut Phe-trus, Philatus. Ergo et in Casphiaz loca filii Israel per captivitatem Assyriorum vel Chaldaeorum pervenisse probantur, dum illo mittit Ezras, ad adducendos sibi ministros domus Domini, Levitas videlicet et Nathinneos, quos Josephus sacros servos nominat. De quibus notandum, quod multum libera in pace, quamvis inter externos vivebant, qui statim ad imperium sive ad preces Ezrae, tantam exercitus copiam destinare valebant. Nam ducentos quinquaginta et octo viros electos in illa expeditione fuisse, sequens eorum catalogus ostendit; quibus adjunctus Ezras, in exercitu suo mille septingentorum prope virorum summam habuisse reperitur.

Et praedicavi ibi jejunium, etc. Exemplum jejunandi et orandi, cum aliquid magnae virtutis incipere volumus; et quia nunquam fallit fida in Dominum spes, neque fieri potest, ut quod justum a pio et justo auxiliatore per continentiam atque orationes cum fide quaerimus, non impetremus. Sed diligentius intuemus, quod jejunium praemittitur, et sic oratio subsecuta docetur. Primo namque ait, *Et praedicavi jejunium, ut affligeremur coram Domino.* Ac deinde subjungit: *Et peteremus viam rectam nobis et filiis nostris, etc., usque in conclusionem sententiae: Jejunavimus autem, et rogavimus Dominum nostrum pro hoc, et evenit nobis prospere.* Oportet namque omnimode, ut quicumque ad deprecandam misericordiam Domini ingrediatur, primo continentius vivendo, dignum se qui exaudiatur praebet; atque ita Dominum rogans, non dubitet prospere sibi eventura quae postulat.

CAPUT XI.

Ezras donaria regis et consiliariorum ejus appendit principibus sacerdotum deferenda in Hierusalem, qui illo venientes offerunt holocausta Domino.

Et separavi de principibus sacerdotum duodecim, etc. Saepius dictum est, quod argentum et aurum, et vasa, quae de Babylone Hierosolymam mittebantur, animas designarent, quae de confusione et erroribus mundi hujus converterentur ad Dominum. Unde apte hujusmodi vasa sacerdotibus commendat Ezras, qui ea Hierosolymam perferant; quia per sacerdotum necesse est manus diluantur in baptismo, et consecrentur Domino, quicumque ad consortium sanctae Ecclesiae pertingere desiderant. Per sacerdotum aequae officium debent reconciliari sanctae Ecclesiae poenitendo, qui ab ejus societate peccando recesserant, et in servitium diaboli, in captivitatem Baby-

lonii regis in peccatis perseverando deciderant. Et bene duodecim sunt sacerdotes, quibus haec cura delegata est, propter duodecim apostolos, per quorum doctrinam Ecclesia et per orbem primo fundata est, et usque ad finem saeculi per successores eorum aedificari non desinit. Quibus convenit hoc quod eisdem sacerdotibus dixit Ezras:

Vos sancti Domini, et vasa sancta, etc. Oportet enim ut doctores Ecclesiae nunquam obliviscantur sanctimoniam, qua ipsi sunt Domino consecrati per Spiritum sanctum, in die redemptionis, ad quam suscipiendam etiam suos auditores instituant; ut qui jam Domino oblati sunt per rudimenta fidei, etiam per eorum qui in fide praecesserunt exempla ac monita magis magisque confirmentur, ac supernae civitatis introitu digni efficiantur. Quibus vigilandum est per omnia, et curandum, ne aliqua de creditis sibi animabus, vasis videlicet Domini, pereat, sed integro eas numero ad sanctae civitatis adyta perducant.

Vigilate et custodite, donec appendatis, etc. Appendimus autem argentum et aurum, et vasa, quae accepimus ab Ezra, coram principibus sacerdotum et Levitarum, et ducibus familiarum Israel in Hierusalem, et in thesaurum domus Domini, quando eos quos nobis superna dispositio commisit, tales instruendo ac docendo exhibemus, qui irreprehensibiles inveniantur, et apti thesauro aulae coelestis, hoc est sedibus internae pacis ac lucis; et hoc non judicio quorumlibet hominum qui facile possint falli, sed examine beatorum apostolorum, caeterorumque sublimium virorum, qui cum Domino sunt de nostris actibus judicaturi. Hi etenim merito principes sacerdotum ac Levitarum, et duces familiarum Israel, hoc est virorum sive animarum Deum videntium sunt intelligendi. De quibus Psalmista Domino: *Constitues, inquit, eos principes super omnem terram (Psal. xliiv).* Et de quibus Salomon in Ecclesiae laudibus: *Nobilis, inquit, in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terrae (Prov. xxxi).* In portis autem, in discrimine dicit novissimi examinis.

Promovimus ergo a flumine Ahava duodecim, et caetera omnia plena mysteriis. Superius namque legitur, quod prima die mensis primi coeperint ascendere de Babylone; et nunc dicitur, quod duodecimo ejusdem mensis die promoverint a flumine Ahava. Primo ergo die mensis de portis Babyloniae exierunt, sed usque ad duodecimum diem juxta memoratum flumen expectabant, donec ad se Levitas et Nathinneos de Caspiae locis evocarent, seque ipsos ob pericula longi itineris solertius Domino ex tempore jejunando et orando commendarent. Et nos ergo cum novos Ecclesiae populos diabolo renuntiare, et Deum verum credere ac confiteri docemus, quasi primi mensis initio de Babylone cum pecunia Domino consecranda egredimur; quia principium eis novae conversationis, quae ereptos a diabolo ad regnum coeleste ducat, ostendimus. Unde idem mensis in Scriptura sacra mensis novorum sive novarum

frugum solet appellari. Nam et ipso mense, sub eadem significatione novæ conversationis, patres de Ægypto per Moysen educti sunt. Verum cum eisdem novæ vitæ auditoribus symbolum fidei tradimus, quod per duodecim apostolos ordinatum, et totidem est sententiis comprehensum, quasi duodecim diebus in prima mansione consistimus; et sic cœptum ad terram repromissionis iter aggredimur, qui per acceptam fidei notitiam, virtutum eis callem, quod ad vitam perveniamus, ingrediendum esse monstramus. Quibus diebus Ezras cum filiis transmigrations, jejuniis, et orationibus, et congregatione Levitarum ac Nathineorum deditus erat; quia nimirum necesse est, ut cum novos populos fidei acquirere proponimus, tum ipsi virtutum studiis maxime operam demus, quibus et nos ipsos Domino familiarius commendamus, et eis, quos erudimus, exemplum bonæ actionis præbeamus: fratrum quoque cohortem religiosam nobis in auxilium advocemus, quo adjuti animas fidelium ad societatem electorum, atque ad arcem vitæ perfectioris, quasi vasa sancta ad templum Domini efficacius transferamus. Aptè quoque subjungitur, quia venientes Hierosolymam qui ascenderant de Babylone, triduo manserint ibi, et sic argentum et aurum, et vasa quæ attulerant, oblata et appensa sint in domo Domini. Tres quippe dies sunt mansionis in Hierusalem, eximie virtutes cunctis fidelibus habendæ, fides, spes, et charitas. Has ergo oportet doctores primo in seipsis ostendere, et sic eos quos docuerunt, quosque eisdem virtutibus instituerunt, præcedentibus in Christo patribus probandos offerre. Cum enim sancta Ecclesia eos, quos catechizamus, in fide et actione probos invenerit, quasi vasa quæ offerimus in templum, per manum sacerdotum appendens, et puri metalli et perfecti ponderis esse reperiet. Quod et in hac Ecclesia per electos quotidie in credentium vita examinanda agitur, et in superna æque Hierusalem, ut supra diximus, in eis qui ad eam intrare meruerint, perfectius completur. In hac namque vita doctores sancti quasi triduo manentes in Hierusalem, quarto die argentum et aurum quod obtulerant appendendum, sacerdotibus offerunt, cum et sese fide fortes, spe sublimes, dilectione ferventes exhibent, et suos quoque auditores per confessionem rectæ fidei, instar argenti probati clarescere, per puritatem sensus inviolati, in modum auri primi fulgescere, per susceptionem in se spiritualium charismatum, quasi vasa Deo consecrata præminere demonstrant. In superna quoque patria iidem doctores cum primo pro sua fide, spe, et charitate, deinde etiam pro illis quos docuerunt gratiam remunerationis accipiunt, quasi post gaudium triduanæ mansionis in Hierusalem, ob donaria et vasa pretiosa, ac Deo digna quæ attulerunt, amplius honorantur. Distat autem inter hæc vasa quæ Ezras cum sacerdotibus in Hierusalem offert, et ea quæ supra Zorobabel ac Jesus obtulisse referuntur; quod illa de templo Domini translata in Babylone, et postmodum sunt Hierosolymam rela-

ta; hæc autem in ipsa Babylonia facta, sed devotionis sunt gratia Hierosolymam missa a rege vel principibus Persarum, vel etiam a populo Israel, qui illis in partibus morabatur. Illa ergo vasa designant eos qui post acceptam notitiam et sacramenta fidei, post inchoata virtutum opera decipiuntur ab hoste antiquo, et in confusione rapiuntur errorum; sed miserante Christi gratia revocantur ad salutem. Hæc autem illos qui cum peccato primæ transgressionis morte obnoxii erant nati, sed per lavacrum regenerationis sacerdotum ministerio expiati, sanctæ Ecclesiæ sunt filiis aggregati. Illa pœnitentes de suis erroribus, hæc perseverantes virtute cœpta gentes insinuant. De quibus bene subjungitur:

Descriptumque est omne pondus in tempore illo.

Omne quippe pondus argenti et auri, et vasorum, quæ Domino offeruntur, sacerdotes in templo describunt, cum doctores studiosi diligenter vitam examinant subditorum, et quantum singuli ad fidem vel operationem profecerint, subtili indagine dijudicant, et juxta suæ modum capacitatis quemque in domo Dei per gradus sibi competentes ordinant. Sed etsi nunc præpositorum ignavia torpet, vitamque sibi commissorum aut ignorat, aut se nosse dissimulat, adest internus arbiter, qui numerum credentium, pondusque animi singulorum in trutina sui examinis integrum conservat, ut reddat unicuique secundum opus ejus. Potest et ita dici; quia pervenientibus sanctis prædicatoribus ad supernam Hierusalem cum his quos instruxerant, describatur in tempore illo omne pondus bonæ actionis eorum, in libro vitæ, et digna in cœlis retributione donetur.

Sed et qui venerant de captivitate filii transmigrations, etc. Magna devotio et religiositas ostenditur eorum qui, dum venerant a captivitate, pervenientes ad templum et altare Domini, primo omnium obtulerunt holocausta, non tantum pro seipsis, sed etiam pro omni Israel, hoc est, et pro eis qui jam domum reversi fuerant, et pro illis qui adhuc extorres patriæ durabant, ut omnia omnis auctoris sui misericordia protegeret. Patet etiam spiritualis intellectus, quia illi veraciter et perfecte captivitatem antiqui hostis, qua peccando tenebantur, pœnitendo evaserunt, qui se fixa intentione divino servitio subdunt, qui totos se ab infimis abstractos cupiditatibus, flamma desiderii cœlestis ad superna accendunt. Hoc est autem holocausta, id est, tota incensa, sacrificia vel hostias Domino offerre, nil nisi ejus voluntatem in omnibus cogitare vel facere. Perfectæ quoque mentis indicium est, cum quis pro omni Israel immolat, id est, pro generali fidelium omnium sospitate, quasi unitatis in omnibus ac fraternitatis memor, supernæ pietati supplicat.

Ederunt autem edicia regis satrapis, etc. Alia Editio habet: Et clarificaverunt populum et domum Dei. Levaverunt ergo populum, dum eam auctoritatem regiam, qua Ezras sublimatus est, honorabilem omnibus fecerunt. Levaverunt et domum Dei augustius ornando vasis ac donariis, quæ ad illam rex

te consilarii ac principes ejus miserunt; ministros quoque ac sacerdotes illius a tributis et vectigalibus, præterquam Domino soli, liberos reddendo. Mystice autem populus et templum Dei unam eandemque sanctæ Ecclesiæ figuram tenuit; quam levat Ezras et filii transmirationis, allatis de Babylone vasis Deo sacris, cum prædicatores sancti, aggregatis ei, donante Domino, credentium cœtibus, honorabilem eam omnibus etiam externis ac terribilem exhibent. Item prædicatores iidem, cum eos quos suis vel exemplis in bona conversatione instituere, vel verbis usque ad cœlestium perceptionem præriorum provehant, levant jam populum et domum Dei, quia magnum profecto et manentibus in superna patria, et peregrinantibus adhuc in terra electis gaudium faciunt.

CAPUT XII.

Ezras audiens populum Israel uxoris alienigenis esse pollutum, assumit habitum plangentis, ac veniam reatus a Domino precatur.

(I Esdr. ix.) *Postquam autem hæc completa sunt, etc.* Hujus culpa transgressionis, et in Malachia propheta manifeste descripta, ac prophetica auctoritate redarguta est; quia videlicet reversi de captivitate Babyloniæ tam principes et sacerdotes ac Levitæ, quam reliquus populus, adjecerunt uxores suas Israelitici generis, quæ paupertate et inopia longioris vitæ, et fragilitate sexus, non ferentes laborem, confectæ erant, et infirmitatem ac deformitatem corporum contraxerunt, et cum alienigenis vel ætate florentibus, vel cultu corporum pulchrioribus, vel potentum ac divitum siliabus matrimonia copularunt. Quod non de Israel, qui tunc cum Ezra, sed de illis intelligendum est, qui cum Zorobabel et Jesu jamdudum de captivitate ascenderant; neque enim poterant hi, qui cum Ezra venerant, tam cito tantæ ducis ac præsulis, ut intelligendum est, contemnere doctrinam, ut necdum quinque mensibus in patria demorati, suas reliquerint, et uxores acceperint externas; de quorum numero potius intelligendi sunt hi principes fuisse, qui hoc facinus ad Ezram referentes castigare curarunt. Nec mirandum quomodo hoc populus Israel cum sacerdotibus et Levitis scelus patrasse dicatur, cum illa transmigratio magis de Juda et Benjamin, quam decem tribubus, quæ Israel vocabantur, existerint. Sciendum enim quod abducto in captivitatem Israel, id est, decem tribubus, indifferenter pristino nomine, et duæ tribus Juda ac Benjamin appellant Israel. Populus igitur Israel hoc loco non ad distinctionem Judæ et Benjamin decem tribus sunt accipiendæ, sed ad distinctionem populorum terrarum generaliter populus Dei intelligendus, qui dignitatem sui nominis cœlestis, terrenorum societate polluerit. Nam et idem Malachias propheta, quem ipsum esse Ezram Hebræi asseverant, in libro suæ prophetiæ hujus prævaricationis ita meminit: *Transgressus est Judas, et abominatio facta est in Israel et in Jerusalem, quia contumnavit Judas sanctificationem Domini, quam*

dilexit, et habuit filiam Dei alieni. Disperdat Dominus virum qui fecit hoc, magistrum et discipulum de tabernaculis Jacob, et offerentem munus Domino exercituum (Malach. ii). Ubi Judam dicens, manifeste primæ transmirationis populum hoc facinoræ pollutum significat. Quod vero adjungit: *Disperdat Dominus virum qui fecerit hoc,* magistrum et discipulum de tabernaculis Jacob; appellatione magistri et discipuli, et principes et populum hæc prævaricatione pollutum, atque consortio sanctorum, si non corrigent, ambos eradicandos esse docuit. Et quod addidit: *Offerentem munus Domino exercituum,* admonet incassum eos Domino victimas hostiarum offerre, qui seipsos peccando non timent diabolo subdere. Inter quæ miranda fides, et propositum optimum populi de captivitate erui, qui semen sanctum, alias autem gentes ad distinctionem suam populos terrarum appellant, ut palam insinuent seipsos, quamvis de terra procreatos, non tamen in terra, sed in cœlis habere conversationem, dum præ cæteris nationibus in Deum cœli credebant, et cœlestia ab illo beneficia consequi sperabant. Unde merito dolent sanctificationem suam ab hominibus gentium esse coinquinatam; et quod grævius est, principes etiam, a quibus corrigi debuerant, primos errasse fatentur. Notandumque diligenter, atque in exemplum operis trahendum, quod ea quæ principes peccaverunt, et plebem sibi commissam peccaverunt, æque principes alii, qui sanctius vivebant, corrigere satagunt. Verum quia per seipsos nequeunt, referunt ad pontificem, id est, archiepiscopum suum causam, cujus auctoritate flagitium tam grave, tam multifidum, tam diutinum expietur. Nulli autem dubium quin uxores alienigenæ hæreses et superstitionas philosophorum sectas figuraliter expriment. Quæ cum in Ecclesiam incaute admittuntur, non solum semen sanctum catholicæ veritatis et puræ actionis suis contaminant erroribus, sed et peccata omnia, quibus ethnici solent pollui, dum Christiani non erubescunt imitari, quasi per uxores alienigenas degeneratam a semine sancto verbi Dei, quo fuerant generati, dicente apostolo Jacobo: *Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis (Jac. i);* et quasi profanani de siliabus exterorum sobolem procreant, dum, illecebras errantium secuti, perversos ex his actus in cunctorum notitiam proferunt.

Cumque audissem sermonem istum, scidi patrum meum, etc. Ezras intimum cordis dolorem ostendit, scidit vestimentum, evellit pilos capitis et barbæ; sedet morrens, ut tali dehonestamento corporis et indumenti cum mœrore vultus velocitatis omnium animos ad pœnitentiam vel sui vel fratrum reatus excitet, quia per vestimenta solent opera nostra designari, quibus aut ad gloriam, si munda, aut ad interitum quis induatur, si polluta, nec nuptiali splendida charitate probentur. Per pilos capitis cogitationes, quæ de occulta cordis radice, velut de internis cerebri sinibus, oriuntur. Quæ si rectæ sunt, conservari: sin autem reprobræ, debent ab-

scindi. Unde de Samuele, qui sanctus erat futurus, ait genitrix: *Et novacula non ascendet super caput ejus (Luc. xxi)*. Et apostolis Dominus: *Et capillus, inquit, de capite vestro non peribit*, quia nimirum omnes sanctorum cogitatus æterna apud Dominum sunt memoria digni. At vero peccator, ut mundari possit ab iniquitatibus suis, reprobas necesse est a se cogitationes, origines videlicet et fomites malorum operum, abjiciat. Unde leprosus in Levitico cum recepisset sanitatem, inter alias purificandi cæremenias, etiam omnes pilos suæ carnis eradere præcipitur, ut sic expiatus hostiis castra mereretur ingredi (*Levit. xiv*). Quia tunc demum a vitiorum fœditate perfecte mundamur, cum non solum actus, sed et cogitatus a nobis noxios expellere satagimus. Barba quoque, quæ virilis sexus et ætatis index est, in significatione virtutis poni solet. Scidit pallium et tunicam pontifex, ut populum quem regebat, minus perfecta habere opera designaret, et quem sua soliditate necesse esset discindi per pœnitentiam, atque in meliorem habitum renovari. Evellit pilos capitis, ut eidem populo intimaret cogitationes nequam suo de corde extirpandas, ac renascendis utilibus locum esse dandum. Evellit et pilos barbæ, ut in ipsis etiam, quas habere videbantur, virtutibus humiliarentur, et parva hæc aut nulla in examine interni arbitri esse meminissent, quæ vitiis esse permista clarescebat. Sedit mœrens, ut per lamenta pœnitentiæ veniam reatus tanti promerendam esse doceret. Nec mirandum, si tanta honi præsulis cepta, magnum mox in subditis fructum virtutis procrearent. Vide enim quid sequatur:

Et convenerunt ad me omnes qui timebant, etc. O quanta rerum mutatio! Supra dictum est quod perfidia principum et magistratum multi sunt ad luxuriam secuti, et nunc bono principe in lamenta converso, et per suos luctus ac lacrymas quid esset peccatoribus agendum innuente, convenisse dicuntur ad eum omnes qui timebant verbum Dei, quo transgressores esse puniendos comminatur. O quantum exempla pia bonos juvant doctores! Nihil omnino locutus Ezras, sed, solo audito scelere, in lacrymas et ploratus esse conversus scribitur, et turbam ad se fidelium non vociferando, sed mœrendo traxisse. Subjungitur:

Et in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea, etc. Paraverat se Ezras per compunctionem cordis, simul et afflictionem corporis, qui dignus efficeretur auditu supernæ pietatis, et sic in verba orationis prorumperebat. Curvat autem genua, et expandit manus, fundit ad Dominum preces in tempore sacrificii vespertini; hoc Deo sacrificium gratius fore non ambigens, quod in spiritu humilitatis, et in anima contrita, quam quod carnibus et sanguine offerretur pecudum. Typice autem, quod indumento scisso curvat genua, et expandit manus ad Deum, et fuis precibus ac lacrymis plurimorum mentes ad pœnitentiam convertit, ut in sequentibus scriptum est, Dominum Salvatorem ostendit, qui pro

nostris sceleribus et ante passionem, et in ipso tempore passionis orare dignatus est; quique, extensis in cruce manibus, indumentum suæ carnis ob nostram restaurationem ad tempus vulneribus scindi ac mortificari voluit, ut qui, sicut Apostolus ait, *mortuus est propter peccata nostra, resurgat propter justificationem nostram (Rom. iv)*. Quod apte in tempore sacrificii vespertini factum est, vel quia Dominus in fine sæculi sacrificium suæ carnis et sanguinis obtulit Patri, ac nobis in pane et vino offerendum præcepit; vel quia ad finem proveniente sacrificio legali, sua nos passione liberavit, atque a populis terrarum separans, cœlestes fecit, et castos sibi corde ac corpore concessit adhærere. Ipsa quoque oratio, qua se, cum esset justus, populo peccatori sociabat, dicens:

Deus meus, confundor et erubesco, etc. Humilitati congruit Redemptoris nostri, qui in similitudine carnis peccati, ut peccata mundi tolleret, apparuit. Unde et in Psalmis, qui, Evangelio teste, ex ipsius persona scripti sunt, manifeste sua delicta appellat, quæ in se susceperat nostra, dicens: *Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me (Psalm. xxi)*? Et adjiciens: *Longe a salute mea*, inquit, *verba delictorum meorum (Ibid.)*. Et iterum: *Deus, tu scis insipientiam meam, et delicta mea a te non sunt abscondita (Psalm. lxxviii)*; non quia ipse delicta in se, vel insipientiam posset habere, qui, sicut Apostolus ait, factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, ac redemptio; sed quia causam eorum quos salvare venerat, in se suscipiens, etiam ea quæ illorum fragilitati veraciter convenerant, in se transferre dignatus est.

CAPUT XIII.

Orante ac plorante Ezra, populus et ipse ad pœnitentiam convertitur, unaninique consilio ab usoribus separantur externis.

(I Esdr. x.) Sic ergo orante Ezra, et implorante, etc. Quantum oratio, fletus et lamentatio Ezræ profecerit, ostenditur, cum mox ad eum cœtus fluentium permaximus utriusque sexus et omnis ætatis collectus esse perhibetur. Flebant autem vel hi qui peccaverant, pœnitentiam sui reatus agentes; vel illi qui in castitate permanserant, de fratrum

suorum prævaricatione et casu dolentes. Sed sive hi, sive illi, sive utrique fleverint, multum omnes conturbati ad preces et lamenta sui pontificis ostenduntur, cum etiam mulieres, cum pueri quoque hie interfuisse narrantur. Potest autem et ea discretione factum intelligi, quod prius innocentes et recti ad eum confluerint, cum ait: *Et convenerunt ad me omnes qui timebant verbum Dei Israel, pro transgressionibus eorum qui de captivitate venerant (Supra, cap. ix)*; nunc vero etiam ipsi qui peccaverunt cum usoribus suis et liberis pœnitentiam æturi convenerint.

Et respondit Sechenias, etc. Secheniam hunc Josephus dicit primum fuisse Jerosolymitarum, qui et ipse, ut principem decebat, maxima auctoritate,

mo intentione Ezræ iuvabat, et populū videlicet A una secū peccasse confitendo, et pœnitentiā esse agendam suadendo, abjectis uxoribus alienigenis, cum eis qui ex illis nati erant liberis.

Et nunc si est pœnitentia in Israel super hoc, etc. Si populus, inquit, perfecte hujus transgressionis pœnitet, primo conversi ad Dominum promittamus correctionem, ac postulemus veniam; deinde ad nos ipsos reversi, omnem a nobis patrati facinoris et radicem extirpemus et fruticem, ejectis videlicet uxoribus cum omni sua sobole non licitis; hoc est enim quempiam veraciter agere pœnitentiā, et totum intus in corde ad Dominum converti, et foris omnes peccandi materias ab ipsa origine reseccare. Quodque subjungit:

Surge, tuum est decernere, etc. Decentissime docet B quomodo sit apud majores in consilio agendum, ut videlicet quisque pro suo sensu quod optimum intellexerit, sive intellexisse sibi visus fuerit, dicat; et tamen ei qui potest, locum decernendi relinquat, paratus obtemperare omnibus quæ ille secundum voluntatem ac legem Dei agenda disposuerit.

Et surrexit Ezras ante domum Dei, etc. Eliasib erat summus sacerdos temporis illius, si quidem post Jesum filium Josedec, Joachim filius ejus, et post eum Eliasib filius illius, summi sacerdotii gradu functus est, et ut sequentia hujus sacræ historiæ, et Judaica Josephi probat historia.

Panem non comedit, etc. Exemplum hic habebunt C eximium non solum flendi et orandi, verum etiam jejunandi pro his qui peccaverunt; et cum beati sint lugentes, qui propria desint peccata, quoniam accepta remissione consolantur, quanto esse beatiores credendi sunt, qui etiam fraternis lugent erratibus; et hoc in tantum, ut ne panem quidem et aquam, quæ abstinentium est refectio, contingere velint, neque domum suam ingredi, vel in lectum sui stratus ascendere, sed in atriis domus Domini potius orantes pernoctare gaudeant. Ibi enim erat domus sacerdotis, quam, vespera superveniente, Ezras perhibetur ingressus. Denique alia Editio pro cubili Johanan, pastophoriam Johanan habet, quo nomine solet sæpe Scriptura porticus illas cognominare, quibus templum erat undique circumdatum, et in quibus ministri et custodes ejusdem templi manere consueverant. Lugent etiam nunc in transgressione eorum qui de D captivitate venerant, qui dolent eos qui nuper a peccatis pœnitendo erepti erant, rursus ad ea peccando esse prolapsos, per quæ denuo a diabolo possint captivari. De quorum seductoribus quasi de parentibus uxorem immundarum, loquitur apostolus Petrus: *Superba enim vanitatis loquentes, pelliciant in desideriis carnis luxuriæ eos qui paululum effugiunt (II Petr. 2).* Et paulo post de eis qui velut de captivitate ascendentes, nihilominus per luxuriam sunt capti: *Si enim, inquit, resurgentes coinquinationes mundi, in cognitione Domini nostri et Salvatoris Jesu Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus (Ibid.).*

Et missa est vox in Juda et Jerusalem, etc. Dum dicuntur filii Juda et Benjamin convenisse, manifeste patet quia hi qui alienigenarum uxorum connubio polluti sunt de prima transmigratioe fuerant, quæ de his tribubus erat, ac per Jesum et Zorobabel domum revocata est, sicut et superius diximus.

Ipsa est mensis novus, vicesimo die mensis, etc. Nonus mensis ipse est qui ab Hebræis Casleu, a Romanis vocatus December, quem in medio hiemis venire et esse pluvialem ac tempestivum, mirum quis nesciat. Unde diligentius notandum quia cum in medio hieme populus convenerit, tremere a peccato et pluviis memoratur. Cum enim pluvias ipso etiam tempore pluviarum ultra solitum cadere cernerent, reversi ad conscientiam, intellexerunt hoc ob sua scelera factum, iramque superventuram cœlestem, ex ipsa aeris perturbatione admoniti timeverunt. Ideoque non in privatis domibus sua negotia agere præsumperant, sed in platea domus Domini, assumpto pœnitentiæ et humilitatis habitu, consederunt. Hoc propter eos qui, turbatis licet elementis, et vel ventorum fragore, vel inundantia pluviarum, vel nivium acervis, vel ardore siccitatis, vel etiam exitio hominum, sive animalium, desuper ingravescente, atque ipso iudice per aperta indicia vim suæ iræ minitante, nihil omnino de correctione morum, qua iudicem placent, plagamque impendentem evadant, inquirunt; sed tantum seduli pertractant qua arte adversa quæ exterius propter peccata desæviunt, aut evitent aut superent. *Sedit autem populus in platea domus Dei, hoc est circa atrium sacerdotum, quo ipsa domus Dei undiqueversum erat circumdata, ut supra docuimus; habens circa se ex omni parte per quadrum ædes atriorum amplissimas, in quibus etiam populus, si quando propter pluvias opus esset, stare poterat, et nihilominus ea quæ in templi januis gerebantur, vel circa templum, videre. Habebant namque interiores parietes juxta terram in columnis factos, exteriores solidos.*

Et surrexit Ezras sacerdos, et dixit, etc. Hic locus respondet ad hoc quod supra dictum est: *Et surrexit Ezras ante domum Dei, et abiit ad cubiculum Johanan filii Eliasib, et ingressus est illuc, panem non comedit, et aquam non bibit; lugebat enim. Ubi notanda devotio pontificis, qui lugens, orans, ac jejunans pro transgressione populi, per triduum in atriis templi permanebat; nec prius domum suam volebat intrare, quam, accepta consensione populi ex toto illum corde pœnitentem conversumque ad Dominum videret. Cujus devotionis etiam reliqui principes fuisse consortes videntur, cum dicuntur et ipsi finita synodo abiisse in domos patrum suorum. Nam si non voluit hoc hac sententia sacræ scriptor historiæ significare, quid opus fuit scribere quod, expleto colloquio, Ezras et principes familiarum in domos patrum suorum de templi septis exeuntes abierint, cum eos hoc facturos, etiam si Scriptura non dixisset, nemo non sciret? Quid opus addere, Et omnes per nomina sua. cum et hoc esset omnibus notissimum,*

nisi quia tales eos voluit intelligi quorum nomina et A angelus loquitur ad Jesum : *Ecce abstuli a te iniquitatem tuam*; hæc sunt sordida vestimenta; et indui te mutatoriiis, hoc est, Israelitem tibi conjugem copulavi. Quodque sequitur : *Ponite cidarim mandam super caput ejus*; quæ mitra a plerisque dicitur; in hac volunt intelligi sacerdotii dignitatem, quod, ablutis sordibus peccatorum, mundum habuerit sacerdotium. Sed intuentium, quod non scribit Ezras Jesum ipsum alienigenam duxisse uxorem, sed quosdam de filiis et fratribus ejus hoc facinore dicit esse pollutos. Quamvis et culpa filiorum ad patrem respiciat, nec perfecte possit esse justus qui filios delinquentes, dum potuit, corrigere neglexit. Unde aiunt quidam præfatam de Jesu prophetiam non ad filium Josedec, sed ad Dominum Salvatorem esse referendam. Qui cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ Dei, sordida ad tempus vestimenta acceperit, ex compassione nostræ fragilitatis, dicente Isaia : *Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, et infirmatus est propter peccata nostra (Isa. LIII)*; cui Satan stabat a dextris, ut adversaretur ei, quærens semper dextris ejus, et virtutibus contraire, ut sacra Evangelii refert historia. Et apostolus : *Est, inquit, per omnia pro similitudine absque peccato (Rom. VIII)*. A quo sordida vestimenta auferuntur, et induitur mutatoriiis, cum laverit nos a peccatis nostris in sanguine suo, ut sit quod apostolus ait : *Quicumque ergo in Christo baptizati estis, Christum induistis*. Vel qui sordida habuit vestimenta in passione, mutatoria accepit in resurrectione, ita ut de illo veraciter dicere possimus : *Qui etsi noveramus Christum secundum carnem, sed jam nunc non novimus (I Cor. V)*. Cidarim quoque accepit in capite, quia sempiternum habere probatus est sacerdotium, juxta illud Psalmistæ : *Tu es sacerdos in æternum (Psalm. CIX)*. Quod vero dicit Ezras, fratres quoque Jesu filii Josedec uxores duxisse alienigenas, non fratres ejus carnales, sed more sanctæ Scripturæ cognatos oportet intelligi; neque enim fratres ejus germani eatenus in carne vivere, et voluptati operam dare potuerunt, cum centum et eo amplius anni essent transacti ex quo Cyrus, regnare incipiens, Jesum et Zorobabel cum transmigratione Juda et Benjamin, ad construendam domum Domini Jerosolymam remisit. Sequitur :

Et sederunt in die prima mensis decimi, etc. Nota numerum ternarium figuris mysticis esse usitatissimum. Supra dictum est quod in tribus diebus omnes filii transmigrationis venire deberent in Jerusalem; et nunc in tribus mensibus, decimo videlicet, undecimo, et duodecimo, castigantur ab uxoribus alienigenis. Tres namque sunt virtutes, sine quibus ad vitam pervenire nequimus, fides, spes, et charitas. Tertio tempore sæculi veniens in mundum Dominus, gratiam nobis Evangelii contulit. Primum namque tempus ante legem in patriarchis, secundum in prophetis sub lege præmisit, in tertio ipse cum gratia venit; quia sua nos passione redimens, tertia die resurrexit a mortuis; per cujus gratiam, quia et consortio sanctæ Ecclesiæ copulamur, et a vitiorum expurgamur illecebris, apte filii transmigrationis, et in tribus diebus castigandi ab erroribus suis Jerosolymam convenerunt, et in tribus mensibus ipsi castigandi opus compleverunt. Sed et juxta litteram opportune satis ac salubriter elaboraverunt principes familiarum et Levitæ, ut ante initium mensis primi consummarentur omnes qui profano erant connubio maculati; id est, a tali scelere purgarentur, quatenus ipsum mensem primum in quo erat pascha faciendum, mundi intrarent, mundi paschalia festa peragerent, mundi annum quem mundi inchoassent, ad finem usque perducerent. Quod etiam nos omnibus annis in Quadragesima paschæ convenit imitari, ut instantibus solemnibus dominicæ Resurrectionis, mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, quo et ipsi participes resurrectionis esse valeamus.

CAPUT XIV.

Summa eorum qui uxores quas duxerant alienigenas ejecerunt.

Et inventi sunt de filiis sacerdotum qui duxerant, etc. Hebræi huic loco aptant illud Zachariæ prophetæ : *Et ostendit mihi Dominus Jesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini, et Satan stabat a dextris ejus, ut adversaretur ei (Zach. III)*. Et paulo post : *Et Jesus erat indutus vestibus sordidis, et stabat ante faciem angeli. Et respondit, et ait ad eos qui stabant coram se, dicens : Auferite vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum : Ecce abstuli a te iniquitatem tuam, et indui te mutatoriiis. Et ponite cidarim mundam super caput ejus (Ibid.)*. Recte, inquit, stabat Satan a dextris illius et a sinistris, ut adversaretur ei, quia vera erat accusatio, eo quod et ipse cum cæteris alienigenam accepisset uxorem. Quod autem dicitur, quia *Jesus erat indutus vestibus sordidis*, tripliciter interpretatur, vel ob conjugium illicitum, vel ob peccata populi, vel propter squalorem captivitatis. Angelus autem, ante cujus faciem stabat Jesus, præcepit cæteris angelis ex persona Domini ut auferant ab eo sordida vestimenta, de quibus diximus. Qui cum præceptum opere complerent, rursus idem

Et dederunt manus suas, ut ejecerent uxores, etc. Primo a se uxores abjiciunt illicitas, et sic pro se arietem offerunt, ut ablato scelere mundi ad altare accederent. Difficile namque est ejus acceptam Deo esse victimam, qui non prius culpam, pro qua offert, relinquere contendit, dicente Isaia : *Quiescite agere perverse, discite bene facere (Isa. I)*. Et quia filii vel fratres fuere summi sacerdotis, qui primi peccaverant, recte in castigationem sceleris, arietem de gregibus offerunt, ut tali hostia designent, quia seipsos qui doctores populi ac principes quasi duces gregum sequentium esse videbantur, a pristina vita mactare, ac purgatos dignam poenitentiam Deo per

meliorem vitam offerre disposerant. Notandum inter ea quanta arte pugnandi diabolus fideles semper impugnet, quam nullum eis unquam securum a certando tempus relinquat. Ecce enim qui adversitatibus superari non poterant superantur blandimentis; vincebant hostes publicos ædificato templo Domini ac dedicato, sed vincebantur amore mulierum gentilium, ne templa cordium vel corporum suorum Deo inhabitatore digna servarent. Cujus rei temporibus nostris manifestissime est figura completa, cum videamus animos fidelium multo periculosius nunc interiori tentari, a concupiscentia sua abstractos et illectos, quam tentabantur quondam extrinsecus, cum immanis adversarius contra eorum constantiam ferro et igne sæviebat. Sed aderit pietas Domini, quæ, sicut tunc illis adversus aperta furentium certamina virtutem patientiæ largita est, ita et nobis adversus subripientium laqueos blanditiarum cautelæ donet custodiam. Denique agente industrio pontifice et his qui timebant Dominum cunctis, compuncti sunt corde qui peccaverant, et ejecerunt uxores alienigenas; sicque, expulsa turpitudine luxuriæ, rediit decus castimoniam, atque in civitate Domini, ejecto rudere vitiorum, respersi sunt flores et aromata virtutum. Hucusque verba Ezræ, quibus et primo Zorobabel ac Jesu, et deinceps sua facta descripsit. Et ipse autem typum Domini Salvatoris manifeste tenuit, in eo quod sanctam renovavit Scripturam, quod populum de captivitate Jerosolymam revocavit, qua domum Domini majoribus donis sublimavit, quod duces trans flumen Euphratem, ac præsidem qui legem Dei nossent, constituit, quod filios transmigrætionis ab uxoribus castigavit externis. Restauravit enim Dominus Scripturam sacram, quia quam Scribæ et Pharisæi, vel per traditiones suas sædaverant, vel juxta litteram tantum intelligendam esse docebant, ipse spirituali sensu plenam, prout a Moyse vel prophetis scripta erat, ostendit. Sed et Novum Testamentum misso desuper Spiritu sancto per apostolos sive apostolicos viros fecit describi. Eduxit populum de Babylonica captivitate, et ad Jerosolymam terramque repromissionis liberatum induxit, quia et semel passus in cruce mundum suo sanguine redemit, ac descendens ad inferos, quoscunque ibi veros Israelitas, id est, electos, invenit, abductos inde ad mœnia supernæ civitatis adduxit, eisque gaudia olim promissæ hæreditatis concessit. Et quotidie fideles a perturbatione mundi hujus congregans, ad consortium sanctæ Ecclesiæ regnumque perenne convocat. Auxit ornatus templi auro et argento et vasis pretiosis, quæ vel populus Israel, vel principes Persarum, illo per eum miserant, quia in se credentes de utroque populo, Judæo videlicet et gentili, in Ecclesiam introducens, claritate fidei et operis eorum hanc semper ornare ac glorificare non desistit. Constituit duces ac

præsides omni populo trans flumen, qui legem Dei nossent ac docerent; quia in sancta Ecclesia, quæ et flumine sacri baptismatis abluta est, et flumen Babylonium, hoc est, perturbationem sæculi fluctuantis fidei sinceritate transcendit, apostolos, evangelistas, pastores posuit, et rectores. Castigavit filios transmigrætionis ab uxoribus alienigenis, quia illos qui professione fidei mundo abrenuntiaverant, illecebris mundi ultra servire prohibuit. Ejecit et filios talium genitricum de cœtu transmigrætionis, ne forte adulti perfidiam potius earum quam fidem sequerentur patrum, quia opera nostra etiam quæ hominibus bona videntur, si carnalibus sint delectationibus permista, si originem de contagio humani favoris sumpserint, reprobase docuit, neque illorum consortio digna, qui, mundum perfecte relinquentes, tota mente ad cœlestia transeunt; qui non blandimentis enervari temporalibus, sed adversitatibus magis exerceri, atque ad requiem sempiternam gaudent præparari. Quod si quis objicere voluerit, non esse scriptum quod filios adulterarum, sed tantum ipsas mulieres ejecerint, quamvis supra suggerente Sechenia, ac dicente: Percutiamus fœdus cum Deo nostro, et projiciamus universas uxores, et eos qui de his nati sunt, subjunctum sit continuo, et dictum: Surrexit ergo Ezras, adjuravit principes sacerdotum et Levitarum, et omnem Israel, ut facerent secundum verbum hoc, et juraverunt, intelligat quia si non projecerunt hos filii transmigrætionis liberos, quos sibi mulieres alienigenæ pepererant, illa fuerit causa, quod eos abrenuntiare maternæ infidelitati docuerunt, et consecratos Domino per circumcisionem et hostiam salutarem suæ fidei et castitatis consortes esse fecerunt. Cujus profecto rei in promptu esse mysterium constat, quia bona opera, quæ intuitu temporalis commodi, vel favoris, vel delectationis agimus, aut inter mala sunt opera reputanda, aut infima intentione discernenda, et pro cœlesti solum retributione sunt facienda. Qui enim, verbi gratia, jejunit, orat, eleemosynam dat illa intentione, ut videatur et laudetur ab hominibus, talis nimirum proles bonæ actionis quasi de immunda genitrice nata est conscientiam sordidantis; ideoque transmigrætionum in cœtu, qui de Babylone Jerosolymam ascenderunt, partem habere non potest, quia nimirum justitia, vel potius simulatio justitiæ, quæ in præsentem mercedem suam recepit, futura in cœlis mercede carebit. At si talis auctor operis, mentem ad meliora convertens, pro cœlesti retributione facere cœperit quæ pro inanis appetitu laudis faciebat, quasi sobolem suam, tametsi indigne editam, Domino consecrans, civem Jerosolymitanam facit, quia opus male inchoatum corrigens ex tempore, perpetua in cœlis mercede dignum reddit.

LIBER TERTIUS.

CAPUT XV.

Nehemias, pincerna regis Artaxerxis, audita afflictione eorum qui erant in Jerusalem, jejunat, orat, quaerit misericordiam a Domino.

(II Esdr. i.) Verba Nehemiae filii Helchiae, etc. Nehemias interpretatur Latine consolator Dominus, vel consolator a Domino; qui cum renovaverit muros Jerusalem, et populum Dei ab hostium insultatione liberatum, in divinae legis observantia sublimaverit; profecto constat quia et vocabulo et opere et persona sua non inconvenienter Mediatorem Dei et hominum, hominem Christum Jesum designet, qui se ad consolationem pauperum spiritu missum insinuat, cum ascensus in caelum discipulis ait: *Ego rogabo Patrem, et alium Paracletum, hoc est, consolatorem, dabit vobis (Joan. xiv)*. A quo aedificandam civitatem Dei, sanctam videlicet Ecclesiam, simul et consolandos esse moerentes, ostendit Psalmista cum dicebat: *Aedificans Jerusalem Dominus, et dispersiones Israel congregans. Qui sanat contritos corde (Psalm. cxlvi)*, etc. Congruit figura Nehemiae et sanctis praedicatoribus, quorum ministerio superna nobis consolatio praestatur, dum, post lapsum peccati, spem veniae ac propitiationis divinae poenitentibus pollicentes, quasi diruta ab hostibus Jerosolymorum moenia murosque restaurant. Mensis autem Casleu ipse est quem nos Decembrem vocamus, estque apud Hebraeos nonus, apud nos anni mensis ultimus; cujus vocabulum, quod Latine spes ejus interpretatur, apertissime convenit votis ejus qui ad erigendas ruinas sanctae civitatis animum intendebat. Primum namque bonae actionis fundamentum est, spem nos habere indubiam de auxilio Domini perficiendi quae cupimus. Ipse est mensis in quo Dominus noster in carne natus est, pulcherrime nobis suo nomine longe ante praesfigurans, quod in eo diu speratus ab electis, verus Nehemias, id est consolator a Deo Patre, ad aedificationem sanctae Ecclesiae esset venturus in mundum. Quod autem scribit Nehemias, fuisse se in Susis castro cum venirent viri qui nuntiarent de Jerosolymis. Susa est metropolis regni Persarum, ut in Esther historia legimus (*Esther. i*); quam non solum Nehemias, sed et Daniel propheta castrum vocat (*Dan. viii*); non quod castrum sit urbs, ut diximus, metropolis ac potentissima, sed quod tanta sit firmitate aedificata, ut castrum esse videatur. Interpretatur autem Susis equitatio, vel revertens, quod videlicet nomen munimini mentis Adielium convenienter aptatur, eorum maxime qui de captivitate Jerusalem curam gerunt, hoc est de salute eorum qui aliquando per insidias diaboli de Ecclesia rapti, sed poenitendo sunt denuo per gratiam Dei ad Ecclesiam reducti. Tales sunt enim in revertente castro, hoc est in robore mentis revocatae ab infirmis delectationibus ad desiderium

A supernae patriae, a quo in primo parente deciderant. Tales sunt in equitatu sanctorum cordium firmissimo, qui Deum portant sessorem. Juxta illud prophetae: *Ascendens ascendens super equos tuos, et equitatio tua sanitas. Ascendit quippe Dominus super equos suos, cum praedicatorum corda quae regit gratia sua pietatis illustrat; et equitatio ejus sanitas, quia et illos quibus regendo praesidet ad salutem provehit aeternam, et alios quoque per eos quibus aequae praesidet ejusdem perpetuae salutis participes facit. Interrogante igitur Nehemia de eis qui remanserant de captivitate Jerusalem, videamus quid sequatur:*

Et dixerunt mihi: Qui remanserunt, et relictii sunt, etc. Patet litterae sensus, quia qui remanserant de captivitate, etsi in pace versari videbantur, amico ejus existente rege Persarum, quibus etiam in multo ante Esdrum scribam cum epistolis miserat, qui haberet potestatem in omni regione trans flumen; in afflictione tamen maxima erant mentis, quod exprobrarent eis hostes civitatem sanctam adhuc remansisse destructam. Sed et nunc in sancta Ecclesia merito affliguntur, ac tristitia salutari compunguntur, qui resipiscentes ipsi a praeteritis sceleribus, proximos adhuc suos vitiis subjacere considerant, ita ut per negligentiam eorum qui correctis multis prodesse poterant, quasi per muros urbis dissipatae diabolus liberum in Ecclesiam habeat introitum. Quod eo magis dolendum sit necesse est, si et ipsi qui aliis doctrina vel exemplo prodesse debuerant, exemplum interitus sese cernentibus corrupte vivendo praemonstrant. Hoc est enim portas Jerusalem flammis hostilibus esse perustas, eos qui bene vivendo ac docendo dignos in caetum electorum introducere, indignos vero arcere debuerant, avaritiae, luxuriae, superbiae, contentionis, invidiae, caeterorumque quae hostis malignus ingerere solet, vitiorum incendio perire. Quid vero nobis ad haec fieri videtur, quidve agendum sit, ostenditur cum protinus adiungitur:

Cumque audissem verba hujusmodi, sedi et flevi, etc., usque ad Et dirige servum tuum, etc. Si enim vir sanctus, audiens destructa lapidum ac lignorum aedificia, recte lugebat, jejunabat et orabat, et hoc multo tempore sedens in tristitia; quanto magis in destructione ac ruina animarum, quae per peccatum committitur, continuis est luctibus, lacrymis, orationibus insistendum? quatenus, miserante Domino, ad pristinam erigantur sospitatem, qui in opprobrium religionis, triumphante inimico, jacebant distina vitiorum sorde squalentes.

CAPUT XVI.

Nehemias, accepta licentia a epistolis regis, venit Jerusalem aedificare civitatem; a quo anno supputantur septuaginta hebdomades annorum quas praedixit angelus Danieli, et pertingunt ad tempus passionis Domini.

(II Esdr. ii.) *Factum est autem in mense Nisan, etc.*

Nisan est primus anni mensis secundum Hebræos, A populum ejus dicit, qui sunt anni solares 475. De qua tota prophetia: sententia plenissime, prout potui, disserere in Temporum libro curavi.

Et audierunt Sanaballat Horonites, etc. Et hæretici contristantur, atque omnes inimici Ecclesiæ, quoties electos quosque pro catholica fide vel correctione morum, quibus Ecclesiæ muri renoventur, laborare conspiciunt. Notanda etenim animarum rerumque diversitas, quia supra quidem dicti sunt hi, qui remanserant de captivitate in Judæa, in afflictione magna et opprobrio fuisse; sed et Nehemiam longum cum fletu et precibus duxisse jejunium, eo quod muros Jerusalem dissipatos, et portæ illius essent igne combustæ, et nunc versa vice hostes ejusdem sanctæ civitatis contristati, et in afflictione sunt magna constituti, eo quod ædificia illius restauranda, simul et cives intelligerent ab insultationibus hostium esse sublevandos. Unde colligendum, etiam in hac vita sententiam illam Domini posse compleri; qui cum dixisset: *Amen, amen, dico vobis, quia plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini*; continuo subjecit: *Sed tristitia vestra vertetur in gaudium* (Joan. xvi). Flente namque mundo qui gaudebat, tristitia justorum vertetur in gaudium, cum res sanctæ Ecclesiæ crescere, et eos qui peccando aberraverant, pœnitendo ad eam redire cognoscantur.

Dicitque mihi rex: Quare vultus tuus tristis est? etc.

Quomodo Cyrum primum Persarum regem figuram tenere Domini Salvatoris, Isaia docente, manifeste cognovimus, eo quod captivitate populum Dei solverit, et templum instaurari præceperit; ita etiam recte successorem ejusdem imperii Artaxerxen, qui civitatem Jerusalem reædificare eadem devotione mandavit, in typum Domini accipere valemus, qui civitatem sibi de visis lapidibus, hoc est, unam de omnibus electis Ecclesiam per officium prædicatorum construit. Unde bene Artaxerxes lumen silentio tentans interpretatur. Lumen etenim vitæ Dominus est, qui corda fidelium silentio tentat, dum eos aliquando dulcedine gratiæ cœlestis illustrat, aliquando pressuris vitæ præsentis obnubilat, ut temporalibus adversis eruditi, ardentius æterna bona desiderent. Memorabilis hic annus, quo Jerusalem ædificari permissa est, et mysticis prophetæ Danielis jam olim est præsignatus litteris, dicente ad eum angelo, septuaginta hebdomadas abbreviatas esse super populum ejus, et super civitatem ejus sanctam. Et paulo post: Ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem usque ad Christum ducem, hebdomades septem et hebdomades sexaginta duæ erunt. Et paulo post: Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, et in dimidio hebdomadis deficiet hostia et sacrificium. Insuper ergo hæc hebdomades a vicesimo anno Artaxerxis, quando ædificandi Jerusalem licentiam dedit: quo tempore, ut Julius Africanus scribit, regni Persarum centum et quindecim anni fuerant evoluti, et totidem anni usque ad Alexandrum Magnum, quando Darium occidit, imperfecti remanserant; captivitatis autem Jerusalem centesimus octogesimus et quintus erat annus: et perveniunt usque ad tempora dominicæ passionis, per quam hostiis et sacrificiis legalibus finis impositus est. Habent vero singulæ hebdomadæ annos septenos, annos quadringentos et nonaginta (sic), secundum lunæ cursum videlicet; ita duntaxat, ut uni singuli, novo et insolito more, non amplius quam duodecim menses lunares habeant. Unde consulte angelus septuaginta hebdomadas non annumeratas, sed abbreviatas super

CAPUT XVII.

Nehemias perveniens Jerusalem, considerat nocte ruinam murorum et mane causam sui itineris aperiens, cor et manus populi ad ædificandum confortat.

Et veni Hierusalem, et mansi ibi tribus diebus, etc.

Diversa urbis destructæ loca lustrando pervagatur, et singula hæc, quomodo debeant reparari, sollicita mente scrutatur. Sic et doctorum est spiritualium, sæpius nocte surgere, ac solerti indagine statum sanctæ Ecclesiæ quiescentibus cæteris inspicere; ut vigilantanter inquirent, qualiter ea quæ vitiorum bellis in illa sordidata sive dejecta sunt, castigando emendent et erigant. Murus autem Jerusalem dissipatus jacet, et conversatio fidelium terrenis atque infimis sordet affectibus; portæ sunt igni consumptæ, cum jam quoque qui et aliis docendo introitum vitæ pandere debuerant, relicto veritatis magisterio, communi cum cæteris ignavia torpent, ac temporalibus curis D inserviunt.

Et dixi eis: Vos nostis afflictionem in qua sumus, etc. Plana sunt hæc, et spirituali sensu nimis accommoda; quia doctores sancti, imo omnes qui zelo Dei fervent, in afflictione sunt maxima, quandiu Jerusalem, hoc est visionem pacis, quam nobis Dominus reliquit et commendavit, per bella dissensionum cernunt esse desertam; et portæ virtutum, quas, juxta Isaiam, laudatio occupare debuerat (Isa. lx), prævalentibus inferorum portis, dejectas, atque opprobrio habitas contuentur. Unde satagunt collectis in unam industriam verbi ministris, rursus ea quæ destructa esse videbantur, fide ac bona actione ædificare.

CAPUT XVIII.

Murus, turres et portæ Jerusalem ædificantur, incipiente Eliasib sacerdote magno.

(II Esdr. III.) *Et surrexit Eliasib sacerdos magnus, etc.* Eliasib iste pontifex summus illius temporis, filius fuit Joacim, qui post patrem suum Jesum filium Josedec sacerdotem magnum, et ipse non parvo tempore pontificatus infulis fungebatur. Et recte restauratio civitatis a sacerdote magno et fratribus ejus cœpit, ut qui gradu præcesserant ordinis, ipsi in bonis operibus exemplum cunctis fierent. Et bene ædificantibus sacerdotibus adjungitur.

Et usque ad turrin centum cubitorum, etc. Ædificant namque sacerdotes in centenario numero cubitorum, cum omnes quos erudiunt, in amore ac desiderio æternorum incendunt. Nam centum quæ in computo digitorum de læva trauseunt in dexteram, cœlestia bona figurant, quæ in comparatione temporalium et infimorum bonorum quasi dextra sunt ad sinistram. Qui etiam portam, quam ædificaverunt, sanctificasse referuntur; sacerdotum namque est sua opera sanctificatione speciali præ cæteris digna facere, atque instanter agere, ut quicumque sibi junguntur, nomen in seipsis Domini bene vivendo sanctificent. Videtur autem juxta litteram, ideò primam portam gregis, vel a sacerdotibus ædificatam, vel esse sanctificatam, quod in vicinia templi fuerit, et ad ipsos proprie pertinuerit; nam et hoc rationi congruere videtur, ut ædificatio civitatis a templo inciperet. Quia nimirum necesse est, ut constantiam fidei ac dilectionis in Deum ante omnia conservemus in nobis, ac deinde ea quæ ad proximi dilectionem pertineant, opera pietatis addamus; tertio autem, hoc est ultimo loco, curam ponamus eorum quæ ad generalem vitæ hujus provisionem respiciunt; de quibus Apostolus: *Habentes, inquit, victum et quibus tegamur, his contenti simus* (I Tim. VI). Sed et hoc probabile potest videri, quod ex eo porta gregis sit dicta, quod per hanc pecora, quæ in templo offerrentur, introduci solerent. Portam ergo gregis in primordio ædificandæ civitatis Dei sacerdotes ædificant, cum sancti prædicatores, auditores suos ante omnia fidei veritate, quæ per dilectionem operetur, imbuunt; per quam victimas bonorum introducere, et in altari sui cordis Deo offerre debeant. Et hujus portæ ædificium per centum cubitos extensum, usque ad turrin Hananeel, id est, gratiæ Dei sanctificant, cum ab initio fidei usque ad firmitatem bonæ actionis, quæ non nisi Deo inspirante atque auxiliante perficitur, sola æterna retributionis intentione pertendunt. Notandum sane, quod pro eo nostri Codices habent: *Et ædificaverunt portam gregis. Vetus translatio habet: Et ædificaverunt portam et piscinam probaticam; cuius nominis meminit in Evangelio suo Joannes: Est autem, inquit, Jerosolymis probatica piscina, quæ cognominatur Hebraice Bethesda, quinque porticus habens; in his jacebat multitudo magna languentium* (Joan. V), etc. Neque aliquid obstat, ipsum intelligere locum hic esse designatum;

A nam nec nomen Probaticæ multum a nomine gregis distat: Græce etenim ovis probaton nuncupatur. Meminit hujus loci et Hieronymus in libro Locorum, ita scribens: Bethesda piscina in Jerusalem, quæ vocatur probatica, et a nobis interpretari potest pecualis. Hæc quinque quondam porticus habuit; ostendunturque gemini lacus, quorum unus hibernis pluviis adimpleri solet, alter mirum in modum rubens, quasi cruentis aquis, antiqui in se operis signa testatur. Nam hostias in eo lavari a sacerdotibus solitas ferunt, unde et nomen acceperit. Ex quibus omnibus videtur porta gregis vicina esse piscinæ probaticæ, ut per hanc videlicet afferrentur hostiæ, quæ in illa lavarentur.

Portam autem piscium ædificaverunt filii Asnae. B Portam piscium vocat eam, quæ Joppen ac Diospolin, id est, Lyddam respiciebat, et vicinior mari fuit inter cunctas vias Jerusalem, quæ nunc porta David fertur appellari, et esse prima portarum ad occidentem montis Sion. Cui videlicet opinioni consentire videntur Verba Dierum, in quibus scriptum est de Manasse rege Juda: *Post hæc ædificavit murum extra civitatem David ad occidentem Gihon in convalle, ab introitu portæ piscium, per circuitum usque ad Ophel, et exaltavit illum vehementer* (II Par. XXXIII). Typice autem sicut grex Domini fidelis, sic etiam pisces solent appellari. Unde sicut Petro ait: *Pascere oves meas* (Joan. XXI); ita etiam eidem cum Andrea et cæteris apostolis promittit, dicens: *Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum* (Matth. IV). De quibus item piscatoribus per parabolam, dicens: *Elegerunt bonos pisces in vasa, malos autem foras miserunt* (Matth. XII). Portam ergo piscium ædificaverunt in Jerusalem, cum illi gradus ordinantur in Ecclesia, per quos electi a reprobis, quasi boni pisces a malis segregati, ad consortium perpetuæ pacis inferantur. Porta piscium ædificatur, cum illis virtutum operibus fideles serviunt, quibus intuentes se proximos, a fluctibus perturbationis et concupiscentiæ mundialis ereptos, ad tranquillitatem ac pacem vitæ spiritualis introducant. Meminit hujus portæ Sophonias propheta, dicens: *Vox clamoris a porta piscium, et ululatus a secunda* (Soph. I). Quia hoc quod adjuunxit, a secunda, secundi muri in eodem climate portam significat. Nam temporibus Ezechiæ duplicatum fuisse murum civitatis, Verba Dierum narrant, ubi scriptum est: *Ædificavit quoque, agent industrie, omnem murum qui fuerat dissipatus, et extruxit turres desuper, et forinsecus alterum murum* (II Par. XXXII). Hæc de sensu litteræ. Verum juxta legis allegoriam, Sophonias vocem clamoris a porta piscium et ululatum audivit a secunda, quia utramque ab hostibus dejiciendam præcognovit: quia et fidem et opera doctorum, per quæ ab undis vitæ corruptibilis cæteros erui, atque in Ecclesiam sanctam oportuerat induci, vidit antiqui hostis insidiis esse terræ sternendam, hoc est per appetitum terrenarum voluptatum cœlestibus gaudiis esse privandam. Bene enim ab utraque porta, et prima videlicet

et secunda, et exteriore et interiore, vocem clamoris atque ululatus audivit; quia et opera exterius, et intus corda negligentium vidit diabolo impugnante subvertenda; verum quia Dominus erigit alios (Psalm. XLIV), Nehemias eandem portam piscium post longam ruinam narrat instauratam; quia etsi aliqui prædicantium aliquando peccando corruerint, non deerunt tamen usque ad finem sæculi, qui in locum succedentes præcedentium, portas justitiæ Domino adjuvante fidelibus prædicando, ac bene vivendo aperiant. Bene autem de destructoribus ejus portæ subjungitur:

Ipsi texerunt eam, et statuerunt valvas, etc. Qui reversus etiam de cæteris quæ ædificata perhibentur, porta sæpius iterando repetitur; quia nimirum necesse est, ut quicumque structuram bonæ actionis inchoaverint, hanc in tectum usque perfectionis cæptis insistendo perducant, et a minima custodia solertes quasi valvas, seras et vectes statuunt. Valvæ quippe ad hoc in portis statuuntur, ut eis tempore congruo patefactis, cives intrandi vel exeundi facultatem habeant. Seræ et vectes ad hoc statuuntur, ut oppilatis atque obseratis januis, hostis intrare non possit. Sic ergo et in bonis nostris operibus valvæ sunt benignæ provisionis opponendæ, ut concives, hoc est proximi nostri, hæc videntes, glorificent Patrem nostrum qui in cælis est, et ipsi quoque per exempla nostra incedere, ac mœnia virtutum nobiscum discant ingredi. Sunt et seræ vectesque contra insidias atque irruptionem hostium opponendæ, ut videlicet diligenti nos undique communiatur industria, ne forte arceam nostræ virtutis incaute intromissus hostis antiquus expugnet. Unde bene dicitur in Proverbiis: *Frater qui adjuratur a fratre, quasi civitas firma, et judicia quasi vectes urbium* (Prov. XII). Cum enim populus uterque, Judæorum scilicet et gentium, fraterna sibi in Christo charitate consentit, unam Ecclesiam, civitatem videlicet sui Conditoris ædificant. Et sicut vectes urbium portas muniunt, ita dogmata veritatis Ecclesias per orbem, quæ unam catholicam faciunt, ab infidelium incursionem defendunt. Item seras vectesque nostræ portæ statuimus, cum sedulo præcavimus, ne vel arceam fidei nostræ porcis et canibus, hoc est immundis prodamus mentibus, vel humani gratia favoris nostram faciamus justitiam, eosque ad videnda nostra opera bona intromittamus, qui plus periculi nobis laudando afferant, quam salutaris adminiculi a nobis videndo referant.

Et portam veterem ædificaverunt, etc. Porta vetus illa est, cujus Joannes meminit, dicens: *Charissimi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus quod habuistis ab initio* (I Joan. II). Mandatum vetus est verbum quod audistis. Porta ergo vetus ædificatur in Jerusalem, cum verbum fidei ac dilectionis, quod ab initio sanctæ Ecclesiæ traditum est, vel recuperari in errantibus, vel in nuper credentibus cœperit institui.

Et dimiserunt Jerusalem, etc. Murus plateæ la-

tioris est in Hierusalem, firmitas et munimentum perfectæ dilectionis in cordibus electorum, ad quem instructores ejus ædificando perveniunt, cum in operibus charitatis proficiendo Conditori et adjutori suo dicere possunt: *Viam mandatorum tuorum cucurrimus, dum dilatares cor nostrum* (Psalm. CXVIII). Illa nimirum dilatatione mentis illustratæ, quæ et amicum in Deo, et inimicum diligere possit propter Deum.

Et portam vallis ædificavit Hanun, etc. Scimus vallem Josaphat, quæ et Gehennon, hoc est vallis Ennon dicebatur, ad orientale plagam esse civitatis Hierusalem, per quam torrens Cedron, cujus in Evangelio fit mentio (Joan. XVIII), si quando pluviarum vel nivium aquas recepit, a septentrionali in australem plagam defluit. Sed et in occidentali parte ejusdem civitatis vallem Gihon legimus, dicente libro Paralipomenon de Manasse rege Juda, quod et supra posuimus: *Post hæc ædificavit murum extra civitatem David ad occidentem Gihon in convalle* (II Par. XXXIII). Gihon autem nomen fontis, ubi est Salomon unctus in regem foris civitatem. Sive ergo hanc, sive illam, sive aliam quamlibet ejusdem civitatis vallem Ezras hoc loco significet, patet sacramentum, quia porta vallis ædificatur in Jerusalem, cum vel imbutis nuper per notitiam fidei electis, vel reparatis in castitate fidei his qui aberraverant a doctoribus veritatis, inter alia virtus humilitatis observanda præcipitur, per quam majore Dei gratia sublimari mereantur, dicente sancta Scriptura: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* (I Petr. V). Et in Psalmo: *Et convalles abundabunt frumento* (Psalm. LXIV), id est, humiles abundabunt donis supernæ refectionis. Et bene *post portam veterem, et murum plateæ latioris, porta vallis ædificatur*; quia nimirum post rudimenta catholice fidei, quæ per dilectionem operatur, necesse est humilitas nobis, quæ est custos virtutum, tenenda insinuetur; ut juxta præceptum viri sapientis, *quanto magni sumus, humiliemur in omnibus* (Eccl. III).

Et mille cubitos in muro usque ad portam sterquilini, etc. Ferunt quia situs urbis Hierosolymorum ita molli clivo dispositus, contra æquilonem simul et orientem vergat, ut pluvia ibi decidens nullatenus consistat, sed instar fluviorum per orientales defluens portas, cunctis secum platearum sordibus raptis, in valle Josaphat torrentem Cedronem augeat. Unde verisimile videtur, quia porta sterquilini vocetur illa, per quam sordes et immunditiæ consuescunt egeri. Nec minoris omnino virtutis atque utilitatis est, immunda quæque de civitate Domini efferri, quam in illa ea quæ munda sunt aggregari. Portam ergo sterquilini in Hierusalem ædificant, qui illos in sanctæ Ecclesiæ ministerium ordinant, per quos vitiorum sordes ab electorum mentibus expurgentur. Sed et corruptæ mentis homines ab Ecclesiæ finibus arceantur, juvante eos atque enervante omnem impuritatem imbre gratiæ cœlestis; ut juxta Psalmistam, *Disperdantur de civitate Domini omnes qui*

operantur iniquitatem (Psalm. x). Et quia magnæ perfectionis est, cum quis per meritum humilitatis adeo proficit, ut erratus suos vivaciter inspicere, et efficaciter deprehensus valeat expurgare; recte dicitur, quia qui portam vallis ædificaverunt, ipsi etiam mille cubitos in muro usque ad portam sterquilini construxerint. Millenarius namque numerus perfectionem, cubitus vero operationem, quæ per manus et brachia fit, insinuat. Et illi in muro sanctæ civitatis a porta vallis usque ad portam sterquilini, mille cubitis ædificando perveniunt, qui percepta humilitatis gratia, tanta se industria perfectionis bonis operibus mancipant, ut omne rudus a se non solum noxiæ actionis sive inutilis locutionis, verum etiam supervacua cogitationis ejiciant.

Et portam fontis ædificavit Sellun, etc. Pagos Græce, Latine vicum significat. Narrant autem scriptores, quod ab ea fronte montis Sion, quæ prærupta rupe orientalem plagam spectat, intra muros, atque in radicibus collis, fons Siloe prorumpat; qui alternante quidem accessu aquarum in meridiem fluit, id est non jugibus aquis, sed incertis [certis] horis et diebus ebullit, et per terrarum concava, et antra saxi durissimi, cum magno sonitu venire consuevit, quo scilicet uno fonte, et hoc non perpetuo, uti civitas perhibetur. Hujus ergo portam fontis hoc loco designatam intellige, maxime cum aperte subjungatur:

Et muros piscinæ Siloe in hortum regis, etc. Igitur Siloa, quod interpretatur missus, ubi cæcus natus et illuminatus est, Dominum Salvatorem, qui ad nostram illuminationem a Deo Patre missus est, significat; cujus fons aptissime idem Pater, ex quo ipse natus est, potest intelligi. De quo bene Psalmista: *Quoniam apud te est fons vitæ, in lumine tuo videbimus lumen* (Psalm. xxxv). Portaque fontis ædificatur in Jerusalem, cum ordinantur in Ecclesia doctores, qui fidem divinæ æternitatis populis prædicent. Ædificantur et muri piscinæ Siloæ, cum firmissima et inexpugnabilia Scripturarum testimonia, quibus sacramentum dominicæ incarnationis designatur, in mente fidelium radicantur. Qui videlicet muri divinatorum eloquiorum in hortum regis perveniunt, cum agnitis dominicæ dispensationis mysteriis, germina virtutum ipso summo rege Domino Deo nostro opitulante proferre cœperimus. Perveniunt et ad gradus usque, qui descendunt de civitate David, cum quis a generali fidelium vita spiritualibus desideris ad cœlestia proficere didicerit. Gradus namque qui de civitate David ad inferiora urbis Hierosolymæ descendunt auxilia sunt divinæ inspirationis sive protectionis, quibus paulatim excitamur, ut ad mœnia regni cœlestis attingere valeamus. Fecit enim gradus David, quibus ad civitatem ejus ascendere debeamus, cum divina nos pietas ordinem docuit virtutum, quibus cœlestia petamus, cum easdem virtutes exsequendi nobis donum tribuit. De quibus nimirum gradibus Psalmista dicebat: *Beatus vir cui est auxilium abs te,*

Domine; ascensus in corde ejus disposuit in valle lacrymarum, in loco quem posuit, etc., usque dum ait: *Ambulabunt de virtute in virtutem; videbitur Deus deorum in Sion* (Psalm. lxxxiii). Ad hos ergo gradus structores sanctæ civitatis, post muros piscinæ Siloæ, et post hortum regis ædificando perveniunt, cum post ostensa dominicæ incarnationis sacramenta, quibus cæca a nativitate gentilitas abluta et illuminata est, post inchoata per fidem germina bonæ operationis, doctores sancti diligentius ex tempore suis auditoribus profectus virtutum ostendunt; quibus ad visionem sui Conditoris, fortis videlicet manu ac desiderabilis, quod vocabit David, designatur, ascendant. Quos profectus gradus maxime in humilitate consistere reverendissimus pater, nomine et vita Benedictus, intellexit, cum scala patriarchæ Jacob ostensa angelis per eam ascendentibus ac descendentibus, iter ad cœlestia nostrum esse designatum interpretans, gradus scalæ ipsius incrementis ac profectibus operum bonorum, quæ per humilitatem fiunt, solertissima ac piissima inquisitione distinxit. Civitas autem David juxta litteram mons Sion appellatur, qui a meridie positus, pro arce urbis supereminet, et major pars civitatis infra montem jacet, in planitie humilioris collis sita. Unde scriptum est in libro Regum: *Cæpit autem David arcem Sion, hæc est civitas David. Et paulo post: Habitavit autem David in arce, et re-cavit eam civitatem David* (1 Reg. xxv).

Post eum ædificavit Nehemias, etc. Nota David regem non in Bethlehem, ut quidam autumant, sed in Jerusalem esse sepultum; et quidem non sine certi ratione mysterii. Sicut enim in Bethlehem natus, atque in regem unctus, Dominum Christum ibidem de suo semine nasciturum, atque a Magis sub persona regis adorandum præfiguravit; ita et in Jerusalem defunctus ac sepultus, ipsum Dominum in eadem civitate passurum ac sepeliendum, sed citius de sepulcro resurrecturum signavit. Post portam ergo fontis, et muros piscinæ Siloæ, qui in hortum regis, et usque ad gradus qui descendunt de civitate David, perveniunt, etiam usque contra sepulcrum ejusdem David mensura sanctæ civitatis protenditur; quia qui per fidem divinæ æternitatis prædicat, qui dispensationem dominicæ incarnationis, qui fructificationem Ecclesiæ Christo adhæreatis; de qua dicit ipse: *Hortus conclusus soror mea sponsa* (Cant. iv); fidelibus declarat auditoribus, non eos tantummodo gradus honorum operum, quibus ad æternam patriam ascendant, debet imitari; sed et sacramentum dominicæ passionis semper eorum necesse habet insinuare memoriæ, ut per eum qui pro ipsis mortuus est ac resurrexit, se quoque de regione et umbra mortis erigendos ad vitam, atque ad regnum cœleste ascensuros esse cognoscant. Bene autem sequitur:

Et usque ad piscinam, etc. Piscina namque grandi opere constructa, potest non absurde Scriptura divina intelligi; quæ sancti Spiritus opere confecta,

lavacrum nobis ad expianda peccata, simul et poculum salutis gustus ministrat. Quæ si a Domino nobis in vinum conversa, hoc est in spiritualem sensum fuerit translata, gratiose nos suavitate veritatis inebriat. Ubi et domus est fortium; quia quicumque crebris eloquiorum divinarum fluentis audiendo et operando refici consuerunt, contra omnes antiqui hostis insidias fortes redduntur et invicti. Post sepulcrum ergo David in sancta civitate piscina grandi opere constructa locatur, cui domus est fortium contigua; quia per passionem Domini Scripturarum nobis est abyssus patefacta, per quarum affluentiam corda corroborata fidelium, et civitas Christi est cunctis hostibus inexpugnabilis reddita. Deficientibus namque, vel obtentis ab hoste aquis, facile capitur civitas. Et si hostis antiquus fontem a nobis abstulerit verbi Dei, nil obstat quin continuo arcem nostræ mentis sævus impugnator atque everSOR ascendat.

Post eum ædificaverunt fratres eorum Levitæ, etc. Hucusque primus civitatis murus exstruitur, hinc mensura secunda, hoc est muri interioris, de quo supra diximus, incipit. Unde in hac descriptione dicitur quia structorum plurimi contra domum suam ædificaverunt; muro namque interiori domus civitatis plurimæ, vel vicinæ erant, vel junctæ. Post constructionem ergo muri exterioris, sequitur et in nostra civitate mensura muri secundi, cum post operum ac linguæ perfectionem, quæ et hominibus apparere potest, magis in interioribus nostræ mentis Deo placere contendimus, ne quid videlicet velamine concipere de his quæ interni arbitri oculos offendant præsumamus. Et bene dicitur quia mensura secunda contra ascensum sit firmissimi anguli ædificata; firmissimus angulus quippe Dominus est, qui in sua fide ac dilectione Judæorum populum adunavit et gentium; unde et in Psalmo (Psalm. cxvii), vel Esaia (Esa. xxviii), lapis angularis est dictus. Contra cujus ascensum anguli mensura secunda ædificatur, cum per munditiam piæ cogitationis ad visionem Conditoris nostri pervenire contendimus; cum etiam in hac vita retenti, crebro visionis ejus desiderio suspiramus. Sequuntur hinc plurimi structorum ordines, qui mensuram secundam ædificasse narrantur, quia maxima sanctæ Ecclesiæ structura in interioris est munimine virtutis, cum videlicet omni custodia servamus cor nostrum, quoniam ex ipso vita procedit. De quibus sigillatim disserere, et ad spiritualem cuncta intelligentiam trahere, nimis perlongum est.

Nathinnei autem habitabant in Ophel, etc. Nathinnei autem dicuntur esse Gabaonitæ, qui in ministerium domus Domini juxta dispositionem Josue filii Nun, fidei devotione serviebant. Ophel autem turris erat, non longe a templo, enormis altitudinis. Unde et Ophel, hoc est tenebrarum, sive nubili nomen accepit, quod usque ad nubes erigeret caput. Denique ubi in Michæa scriptum est: *Et turris gregis nebulosa flite Sion* (Mich. iv); in Hebræo pro turre

nebulosa, turris Ophel scriptum est. Meminit hujus turris, et in qua parte sit civitatis ostendit, liber Paralipomenon, referens de Manasse rege, quod et supra posuimus, quia *ædificaverit murum extra civitatem David ad occidentem Gihon in convalle, ab introitu portæ piscium per circuitum usque ad Ophel* (II Par. xxxiii). Conveniebat ergo juxta situm loci, ut ministri templi in vicina templi turre habitarent. Verum juxta sensum quoque mysticum, Nathinnei habitant in Ophel, hoc est in turre nebulosa, cum hi qui professione vitæ perfectioris Deo dicati sunt, in munimento atque altitudine virtutum et actionum semper et cogitatione commorari non omittunt; dicentes cum Apostolo, *Quia conversatio nostra in cælis est* (Philip. iii). De quibus et vulgi turba admirando contestetur, dicens: *Qui sunt isti qui ut nubes volant* (Esa. lx)? Item *Nathinnei habitant in Ophel*, cum quique religionis habitu insignes, abdita Scripturarum, de quibus dictum est, *Tenebrosa aqua in nubibus aeris*; hoc est mystica scientia in prophetis illustrato corde penetrare, atque in horum lectione die noctuque meditari didicerint. De quorum habitatione apte subjungitur: *Usque contra portam aquarum ad orientem et turrem quæ prominebat*. Porta namque aquarum Dominus est, qui quotidiana nos misericordiæ suæ gratia, ne in ærumnis vitæ præsentis deficiamus, irrigat. Quam videlicet portam intrare desiderabat Psalmista, cum dicebat: *Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus* (Psalm. xli). Quæ porta congruenter ad orientem posita memoratur; quia nimirum idem Dominus, qui nos torrente suæ voluptatis, ne sitiamus, inebriat; ipse nos dono visitationis suæ, ne in tenebris errorum caligemus illustrat. Juxta quod Zacharias ait: *Visitavit nos oriens ex alto, illuminare his qui in tenebris, et in umbra mortis sedent* (Luc. i). Ipse etiam nos præsidio suæ protectionis, ne ab hoste contingamur, defendit. Unde bene sequitur: *Et usque ad turrem quæ prominebat*. Quod intelligens idem Psalmista, dicebat: *Deduxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis a facie inimici* (Psalm. lx). *Habitant ergo Nathinnei in Ophel, usque contra portam aquarum ad orientem, et turrem quæ præminebat*; cum fideles quique lectionibus sacris dediti, divinæ pietatis et gratia debriari atque illustrari, et auxilio gaudent semper ab hoste tutari. Et quia post præsentia virtutum dona ad videndam claritatem dominici hominis ascenditur, recte subinfertur:

Post eos ædificaverunt Thecuani mensuram secundam, etc. Murus quippe templi corpus est Domini Salvatoris, de quo ipse Judæis ait: *Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud* (Joan. ii); quod videlicet templum corporis ejus, persecutores ejus in morte solverunt, sed excitatum, atque ad cælos exaltatum, amatores in gloria viderunt, atque in æternum videre non cessant. A turre ergo magna et eminenti, usque ad murum templi structura sanctæ civitatis pervenit, cum justi quique ab altitudine

contemplationis, qua mentem et in hac vita despectis temporalibus, ad cœlestia desideranda suspendunt, veraciter in illa vita ad claritatem dominicæ incarnationis intuendam patefacta, etiam divinæ gloriæ æternitatem, ascendunt. Et quia Therna buccina vel tuba, Thecuani buccinatores interpretantur, apte dicitur quod Thecuani hæc ædificaverint; doctorum namque est, quorum in omnem terram sonus exivit, vel præsentia Dei dona, vel futura in civitate ejus, hoc est populo fidelium, patefacere.

Sursum autem ad portam equorum ædificaverunt, etc. Hujus portæ meminit Jeremias, et eam in orientali plaga civitatis esse designat, scribens typice de sancta Ecclesia: *Et ædificabitur civitas Domino a turre Hananeel (Jer. xxi)*. Et paulo post: *Usque ad torrentem Cedron, et usque ad angulum portæ equorum orientalis (Ibid.)*. Equi autem cum in bonam partem ponuntur, sicut et asini et cameli et muli, aliquando conversos ad Dominum populos gentilium, aliquando curas temporalium rerum Domino animæ rite subjugatas indicant. Et sacerdotes murum civitatis Dei ad portam equorum ædificaverunt, cum doctores sancti post vocationem Judaicæ plebis, usque ad introducendos in sanctam Ecclesiam gentium populos verbum disseminando pervenerunt. Item ad portam equorum ædificant, cum sufficientia vivendi exempla præbent eis, qui ad refrenandos lascivos suæ carnis sive animæ motus sanctæ Ecclesiæ januas intrant; vel certe cum suas ipsorum cogitationes, quibus necesse habent de victu sive habitu suo suorumque tractare, ita disponunt, ut nequaquam hæc libertatem mentis, qua cœlestia semper querere proposuerant, retardent. Ubi et bene de operantibus subditur, Unusquisque contra domum suam; qui sermo crebrius in hac constructione sanctæ civitatis repetitur. Neque in expositione laborandum est, quomodo in sancta Ecclesia contra domum suam quisque murum virtutum ædificare, suamque mentem adversus insidias diaboli debeat munire; ne ille qui quasi leo rugiens circuit, querens quem devoret (*I Petr. v*), ulla ex parte valeat irrumpere, dum suum quisque corpus et mentem forti in Dominum fide præmunierit. Sed et in eo quisque contra domum suam ædificat, si illos qui sibi commissi sunt, diligentia custodia disciplinæ regularis tutatur, ne vel incursu vitiorum, vel hæretica possint persuasionem decipi. Longum est de singulis sanctæ civitatis ædificiis vel ædicatoribus spirituali interpretatione disserere; quæ etiam nobis tacentibus lector peritus facillime cognoscit. Tantum hoc notandum, quia qui portas et turres ædificant, per quas vel cives ingradientur, vel arceantur inimici, ipsi sunt prophetæ, apostoli, et evangelistæ; per quos nobis forma et ordo fidei ac rectæ operationis, per quam unitatem sanctæ Ecclesiæ intrare debeamus, ministrata est; quorumque verbis qualiter adversarios veritatis redarguamus ac repellamus, discimus. Qui vero reliquis verbis exstruunt, ipsi sunt pastores et doctores, quos secundo loco posuit Apostolus, per quorum indu-

striam usque hodie ea quæ per magnos Ecclesiæ architectos ædificata est fides catholica, per totum orbem servatur. Et sicut Nebemias cunctos ex ordine civitatis structores enumerans, perpetuo memoriales facit; ita consolator nostræ paupertatis Dominus, omnium qui Ecclesiam suam in electis ædificant, nomina conscribit in cœlo. Sed videamus et reliqua.

CAPUT XIX.

Sanaballat et Tobias subsannant ædificantes, sed contemnuntur; bella movent, sed orationibus atque armis pelluntur.

(*II Esdr. iv.*) *Factum est autem, cum audisset Sanaballat, etc.* Plane hæc ira hæreticorum, hæc verba eorum sunt, qui se Samaritanos, hoc est custodes legis Dei frustra cognominant, cum sint maxime Deo contrarii ac legibus ejus, ut pote jamdudum a domo David, hoc est ab unitate Christi et Ecclesiæ per hæreses aut schismata, aut mala opera segregati; qui ne sita forte impugnetur atque excludatur impietas, muros fidei ædificari metuunt. Ille subsannatio omnium qui dicunt se nosse Deum, facis autem negant. Namque Samaritæ ita Domino serviebant, ut diis suis priscis non abrenuntiarent. Quos hodie typice imitantur, qui ita Christiani sunt, ut et ventrem suum deum habeant, ut avaritiam sequantur, quam manifeste idolorum servitutum cognominat Apostolus; et cæteris mundi illecebris mancipati, creaturæ magis inserviunt quam Creatori, qui est benedictus in sæcula. Et tales ergo sicut hæretici nolunt Ecclesiæ muros innovari, ne, crescente statu pietatis, a sua cogantur impietate recedere. Tales solent imbecilles appellare Judæos, hoc est confessores fidei, et facile a gentibus superandos, dum in quotidiano animarum certamine plus amant vitia quam virtutis victoriæ palmam obtinere. Et quia sunt inter hæreticos qui etiam poenitentibus post lapsum dari veniam negant, recte ex horum persona subjungitur:

Nunquid ædificari poterunt lapides? etc. *Ædificaverunt namque lapides, combusti de acervis pulverum, atque in opus sanctæ civitatis reponuntur, cum his qui vel igne persecutionum victi fidem negaverant, vel delectationibus vitiorum subacti, munditiam operis perdiderunt, miserante Domino respiscunt; ut et integritatem catholicæ fidei constanti professione recipiant, et ornamenta virtutum mortibus emendati consequantur.*

Sed et Tobias Ammonites proximus ejus ait: Edificent, etc. Et hujus Tobix persona simul et verba hæreticis conveniunt. Persona quidem, quia patriarcha ejus Ammon de incesto et ebrietate, et nocte et in spelunca conceptus est. Quæ cuncta hæresiarchis aptari cuivis facillime liquet; quorum omnis origo de voluptate carnali et immunditia, de tenebris errorum sive scelerum, de privatis conciliabulis, et non de publico sanctæ Ecclesiæ symbolo progenita est. Quod vero idem Tobias, qui bonus videlicet Domini interpretatur, non merito ac veritate, sed elatione ac superbia, murum sanctæ civitatis dicit a vulpe posse

transiliri; vulpes hæreticos vocari in promptu est. Unde est illud Cantici canticorum. *Capite nobis vulpes pusillas, quæ demoliantur vineas* (Cant. II); quod est aperte dicere, Deprehendite, atque in lucem traducendo proferte putidas ac dolosas hæreticorum versutias, quibus fructiferas fidelium mentes corrumpere nituntur. Si ergo, inquit, *ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum*. Si contra assertionem fidei illorum aliquis hæreticorum exsurrexit, statim superbit, et suis pedibus subjiciet omnem fiduciam doctrinæ ipsorum, quam velut lapide firmo munitam, et in Christo esse fundatam gloriantur. Sed veniet bujusmodi blasphematoribus, quod sacræ bujus scriptor historiciæ imprecando subjungit :

Audi, Deus noster, quia facti sumus despectui, etc. Cui simile est illud Psalmistæ de inimicis electorum, quasi sub unius perversi specie loquentis : *Convertetur dolor ejus in caput ejus, et in verticem ejus iniquitas ejus descendet* (Psalm. VII).

Et oravimus Deum nostrum, etc. Hoc est unicum adversus hostes universos Ecclesiæ suffugium, oratio videlicet ad Deum, et industria doctorum, qui die noctuque in lege ejus meditantes, corda fidelium contra insidias diaboli ac militum ejus prædicando, consolando, exhortando præmuniant.

Dixit autem Judas : Debilitata est fortitudo portantis, etc. Judam dicit tribum filiorum Juda. Quod autem queritur murum ædificari non posse, eo quod humus nimia esset in loco muri congesta, quæ prius esset exportanda, ut sic fundamenta muri in viva terra possent imponi; convenit parabolæ domus evangelicæ, cujus instructor fodit in altum; elataque terræ congerie posuit fundamenta super petram, quæ nullo aquarum ventorumve possent impetu dejici (Matth. VII; Luc. VI). Prius enim de corde nostro egerenda est terrenarum humus concupiscentiarum, ac dein firmus atque inexpugnabilis bonorum operum murus supra fundamentum fidei construendus; nam qui super humum ac ruderam infirmarum cogitationum ædificium sanctæ actionis erigere conatur, fallitur, et pro domo sive civitate, mox ut procella tentationis ingruerit, ruinam sese ædificasse comperit.

Et dixerunt hostes nostri : Nesciant et ignorent, etc. Et hæc in ædificio spirituali semper agi solent. Manet enim indefessus hostis cum satellitibus suis, immundis videlicet spiritibus et hominibus malignis, qui opera fidei ac virtutum minus curantes, impedire, et quantum valent semper expugnare contendunt, mentemque fidelium mucrone pravæ suggestionis interficere satagunt. Verum nobis contra hæc Dei armatura juxta Apostolum sumenda est, *ut possimus resistere in die malo, et in omnibus perfecti stare* (Ephes. VI). Bene autem dictum est, *quia stauerit post murum per circuitum populum cum armis*, ut agmine armatorum circumdati structores, libere manu ac securiore muro ædificando insisterent. Dispartiti namque sunt gradus fidelium, et alii bonis operibus intus ornantes, Ecclesiam ædificant; alii

armis sacræ lectionis muniti, contra impugnantes eandem Ecclesiam hæreticos invigilant. Ii religiosa devotione proximos in fidei veritate confortant, illi adversus diaboli vel vitiorum tela, quibus eandem fidem expugnare laborant, necessarium certamen exercent, atque ab ovili dominico insidiantes lupus pastorali sollicitudine repellunt.

Factum est autem cum audissent inimici nostri, nuntiatum esse nobis, dissipavit Deus consilium eorum, etc. Et in spirituali ædificio, si apostolicis semper fuerimus armis induti, dissipabitur consilium diaboli et angelorum ejus, qui nos debellare desiderant.

CAPUT XX.

Structores armati omnes, ac præparati ad pugnam, sic ædificationi murorum insistent.

Et factum est a die illa, media pars juvenum faciebat opus, etc. Notandum enim, quia non solum pars juvenum media faciebat opus, et pars media parata erat ad bellum, sed et iidem ipsi qui faciebant opus juvenes, gladio erant accincti. Tanta namque versutia hostis antiqui, tantus est furor militiæ ejus contra Ecclesiam dimicantis, ut non solum prædicatores veritatis, sed et ipse Dei populus semper adversus machinas illius vigilare, et velut in acie debeat stare. Ædificantes namque gladio accinguntur renes, cum hi qui bonis insistere operibus, qui commissos sibi regulari curant ratione disponere (hoc est enim vivos lapides in ædificio sanctæ civitatis ordine competenti locare) fluxa in se luxuriæ acumine verbi Dei restringere satagunt. Nec prætereundum, quia cum David sive Salomon eandem civitatem ædificarent, nil de armatis structoribus vel adversariis impugnantibus refertur; verum destructa ob scelera eorum urbs majore labore ac industria reficitur, quia et talis est ædificatio spiritualis, quæ in animarum salute geritur, ut in baptismate, renati per fidem et confessionem sanctæ Trinitatis absque ullo nostro labore per gratiam Dei civitas ac domus ejus efficiamur. Et si post ablationem sacri fontis, diabolo seducente ad peccata relabimur, et virtutum mœnia nostrorum hostis victor igne vitiorum dejicit, gravioribus necesse est orationis, afflictionis, vigiliarum, eleemosynarum, et vitæ arctioris studiis, ea quæ perdidimus bonorum operum ædificia reparamus. Nam et expertis vitiorum illecebris, difficilium quam incognitis caremus; minorisque laboris est incognitam carnis cavere voluptatem, quam rejicere cognitam.

Unusquisque cum puero suo maneat, etc. Nota quantum studii in operando habuerint, qui etiam noctu in labore perstiterunt. Sic fecit Apostolus, qui nocte et die operabatur manibus suis, ne quem credentium victum queritando fatigaret (I Cor. IV). Nisi forte ita sibi vices successisse credendi sunt ad operandum, ut alii per diem laborarent in opere muri, alii excubias noctis contra irruptiones agerent hostium. Nam et nostræ civitatis exstructores utrumque simul faciunt. Idemque ipsi qui fideles instituendo Ecclesiam ædificant, etiam incredulos et

contradictores arguendo ab Ecclesiæ læsione pro-
pellunt.

CAPUT XXI.

Excitato in tumultum populo pro fame ac penuria, Nehemias adjurat optimates ac magistratus ne usuras a fratribus suis exigant, sed potius dent pro illis pecuniam.

(II. Esdr. v.) *Et factus est clamor populi et uxorum ejus magnus, etc.* Desiderabat quidem populus murum construere civitatis, sed magnitudine famis ab opere sancto præpediebatur. Quam videlicet famem non solum penuria frugum, sed et principum avaritia fecerat, cum ab eodem populo majora quam reddere poterat tributa exigerent, quod apud nos quotidie eodem ordine fieri viderhus. Quanti enim sunt in populo Dei, qui divinis libenter cupiunt obtemperare mandatis, sed ne possint implere quod cupiunt, et inopia rerum temporalium, ac paupertate et exemplis retardantur eorum qui habitu religionis videntur esse præditi, cum ipsi ab eis quibus præesse videntur, et immensum rerum sæcularium pondus ac vectigal exigunt, et nihil eorum saluti perpetuæ, vel docendo, vel exempla vivendi præbendo, vel opera pietatis impendendo conferunt. Atque utinam aliquis diebus nostris Nehemias, id est, consolator a Domino adveniens, nostros compe-
scat errores, nostra ad amorem divinum præcordia accendat, nostras a propriis voluntatibus ad constituendum Christi civitatem manus avertens confortet. Sed videamus juxta litteram, quia triplici distinctione miser afflicti populi clamor augebatur. Quidam namque fame coacti, filios suos ditioribus cibo vendere disponebant; alii liberis parcentes, agros potius ac domos suas pro cibo dare volebant; nonnulli econtra prohibentes et liberorum et agrorum venditionem, tantum hoc persuadebant, ut mutuo sumerent pecuniam in tributa regis, datis loco pignoris agris suis et vineis, donec redeunte copia fertilitatis ac frugum possint restituere feneratoribus quod mutuo accepissent.

Et increpuit optimates et magistratus, etc. Quasi dux optimus militiæ cœlestis, et sapiens architectus civitatis Dei, quod optimates et magistratus populi facere voluit, prius se ipse fecisse declaravit; eleemosynam videlicet pauperibus dandam, et nihil ab eis quærendo, nisi custodiam legis Dei, et ædificationem civitatis ejus. In qua videlicet lectione, non nos allegoriæ sensum inquirere, sed ipsum litteræ textum oportet diligentius operando servare; ut videlicet exceptis quotidianis eleemosynarum fructibus, curemus, ubi tempus generale famis et inopiæ populum afflixerit, et ea quæ possumus indigentibus commodare, et illa quoque, quæ a subditis quasi juste solebamus exigere, tributa dimittere eatenus, quatenus et nostra nobis Pater debita relaxet. Terribilis autem nimium huic lectioni imponitur clausula, cum dicitur:

Insuper et sinum meum excussi, et dixi, etc. Quicunque enim vel misericordiam pauperibus dare re-

cusat, vel ab eis quod non habent reddere, velat juste exigere non erubescit, hic de domo sua excutitur, videlicet de cœtu sanctæ Ecclesiæ, in qua mansurum se perpetuo credebatur, ejectus. Excutitur et de laboribus suis, fructu nimirum bonorum operum, in quibus se laudabiliter desudasse arbitrabatur, privatus. Neque enim labores sine pietate exhibiti, fructuosi apud Dominum fieri possunt. Quantum vero hæc Nehemiæ objurgatio sive imprecatio corda omnium commoverit, aperte declaratur, cum protinus subinfertur:

Et dixit universa multitudo, Amen, etc. Cum enim audita ejus contestatione, omnes Amen responderunt, ac Deum collaudantes fecerunt quæ jusserant; constat profecto, quia non timore coacti, sed intimo cordis affectu ejus dicta susceperunt.

CAPUT XXII.

Nehemias per se quantum populo pietatis præstiterit exponit.

A die autem illa qua præceperat mihi, ut essem dux, etc. Hoc exponens typice, dicit Apostolus: *Quia Dominus statuit eos qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere; ego autem nullo horum usus sum (I Cor. ix).* Duodecim autem annis Nehemias cum fratribus suis ita in ducatu vivebat, ut annonas quæ ducibus debebantur, ipsi non comederent, quo per hoc mystice] insinuaret, apostolicum illud esse opus, cum quis in regimine plebis Dei promotus, opus quidem rectoris nobiliter Ecclesiam ædificando exercet, sed quæstum exercitii ab eis quos prædicando ac bene vivendo regit, terrena commoda expectando non quærit.

CAPUT XXIII.

Sanaballat et socii ejus Nehemiam ab ædificatione muri retrahere tentant, conductis adversus eum etiam domesticis insidiis; sed his ab eo deprehensis, civitatis murus ad perfectum usque completur.

(II Esdr. vi.) *Factum est autem cum audisset Sanaballat et Tobias, etc.* Hostes sanctæ civitatis suadent Nehemiæ ad campestria descendere, fœdusque pacis secum inire, mactatis simul vitulis in testimonium fœderis compacti. Verum ille, ne opus religionem negligatur, in montanis perseverat. Sic et hæretici ac falsi catholici volunt ea conditione veris catholicis consortium pacis habere, ut non ipsi ad arcem ecclesiasticæ fidei, aut operationis ascendere consentiant, sed potius eos quos in culmine virtutum commorantes aspiciunt, ab infima operum sive dogmatum pravorum descendere cogant. Et bene in campo uno volunt cum Nehemia pactum inire; quia nimirum in eadem libertatem vitæ lautioris, quam ipsi sequuntur, omnes quos seducere possunt, resolvi desiderant. Bene idem pactum cum eo in vitulis pariter mactatis volunt inire, quia falsi fratres orationis sive actionis suæ Deo hostias una cum veris catholicis gestiunt offerre, quatenus et ipsi veraciter fideles crediti, per viciniam communionis eosdem veros corrumpere catholicos possint. Verum Nehemias personam fidelium doctorum tenens, nequaquam ad

profanos descendere, neque eorum hostiis inquinari sentit, sed in conceptis virtutum operibus devotus persistit; et quo aerius terrere nitebantur inimici, eo magis ipse bene operando terribilis eisdem inimicis fieri contendit. Unde et in sequentibus dicitur:

Omnes autem hi terrebant nos, etc. Ergo et in spiritali structura, quia versutus hostis semper manus nostras tentat impedire, semper eas ipsi in bona actione divino auxilio confortare curemus.

Et ingressus sum domum Samaïæ, etc. Pulsatus insidiis hostium Nehemias, domum Samaïæ quasi amici et fratris ingreditur; sed et ipsum insidiatorem atque hostem invenit, ut pote externorum donis et amicitia corruptum; semper namque habent electi foris pugnas, intus timores; nec solum apostoli, sed et prophetæ periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis ex falsis fratribus suspectam vitam agebant.

Completus est autem murus vicesimo quinto die mensis Elul, etc. Mensis Elul secundum Hebræos sextus anni est mensis, qui apud Romanos appellatur September. Et recte murus sanctæ civitatis sexto anni mense completur, ut etiam hoc ultimo tempore perfecta fidelium sive pœnitentium seu innocentium actio designatur. Nam scenario numero solet perfectio boni operis designari; vel quia Dominus sexto die creationem mundi consummavit, atque in septimo requievit; vel quia nos in sex hujus sæculi ætatibus bonis desudare operibus, in septima autem, quæ est in alia autem vita, sabbatismum animarum voluit sperare. Recte vicesimo quinto ejusdem mensis die completur, propter quod videlicet quinque corporis sunt sensus quorum ministerio bona foris operari debent. Sicut enim quinarium numerum simplex hos solet sensus figurare, ita idem per seipsum multiplicatus, atque ad xxv perductus, eosdem ipsos majorem perfectione demonstrat. Perficimus igitur murum Jerusalem vicesimo quinto die mensis sexti, cum omnes corporis nostri sensus diligenter divinis mancipantes servitiis, cœpta virtutum studia ad finem firmum perducimus, et quæ ad munitionem catholicæ pacis fideliter agere cœpimus, efficaciter Domino adjuvante complemus. Qui videlicet murus bene etiam quinquaginta et duobus diebus dicitur completus; quinquagesimus namque pœnitentiæ ac remissionis est psalmus, in quo etiam de hujus ædificatione civitatis specialiter orat Propheeta, dicens: *Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion, ut ædificentur muri Jerusalem (Psalm. L).* Quinquagesima die dominicæ resurrectionis venit in Ecclesiam primitivam Spiritus sanctus, per quem nobis et devotio pœnitendi infunditur, et pœnitentibus donum veniæ conferitur. Duo autem sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor et proximi, quibus donata nobis per Spiritum sanctum indulgentia peccatorum, pro æternæ perceptione vitæ laborare jubemur. Ideoque aptissime murum sanctæ civitatis, quæ ab hostibus erat diruta, reædificantes cives illius in quinquaginta et duobus diebus restaurant, quia hæc nimirum est jus oram in hac vita perfectio, ut et quæque deliquere

rint pœnitendo, per gratiam divinæ inspirationis castigant, et deinceps se in Dei et proximi dilectione bonis operibus adornant.

CAPUT XXIV.

Facta civitate Jerusalem terrentur gentiles; et Nehemias cantores recenset, et portis custodes deputat.

Factum est autem... ut timerent universæ gentes, etc.

Qui ante structores sanctæ civitatis terrere quærebant, ut eos ab operando retardarent, nunc completa ejusdem civitatis constructione timent ipsi, atque animo concidunt, agnito quod ædificatio illi Deo auctore cœpta esset atque completa. Sic et in sancta Ecclesia, cum charitatis, continentie, pacis, et cæterarum virtutum structura firma surrexerit, timent immundi spiritus, et viribus nostris effugata eorum tentatio repellitur, atque ad nostram potius victoriam proficit. Quod et de hæreticis æque ac falsis catholicis accipi potest; qui constanti bonorum fide per dilectionem operante aut corriguntur emendati, aut manifestati caventur, et Ecclesiæ sinibus expelluntur.

(II Esdr. vii.) *Postquam autem ædificatus est murus, etc.* Et in spiritali sensu, ubicunque Ecclesiæ murus collectis ad fidem novis populis, vel correctis his qui erraverant, ædificatus fuerit, mox ponendæ sunt valvæ disciplinæ regularis, ne antiquus hostis, qui quasi leo rugiens circuit (*I Petr. v*), usquam in ovile fidelium valeat irrumperere. Recensendi sunt janitores, cantores, et Levitæ, qui easdem valvas custodiant; quorum personam omnium doctoribus sanctis convenire perspicuum est. Janitores quippe sunt, qui claves regni cælorum perceperunt, ut dignos quidem humilesque suscipiant, superbos vero ac immundos ab ingressu supernæ civitatis arceant, dicendo: *Non est tibi pars neque sors in sermone hoc; cor enim tuum non est rectum coram Deo (Act. viii).* Cantores sunt, qui dulcedinem ejusdem patriæ cœlestis auditoribus suis pia voce prædicant. Levitæ sunt, qui erga obsequium divini cultus semper invigilant. Præcepit autem Nehemias, ne aperiantur portæ Jerusalem usque ad calorem solis, hoc est toto tempore noctis, ne videlicet aut oblectis tenebris hostis irrumpat, aut certe aliquis civium incautus exiens, ab hoste captus pereat. Quod etiam in hujus sæculi nocte tota custodes animarum debent solerter agere, ne observantia piæ conversationis neglecta, diabolus aut cohortem fidelium perturbaturus subintret, aut de ipsorum numero fidelium quempiam perditurus rapiat. Apparente autem Sole justitiæ, et clarescente luce futuræ beatitudinis, jam non opus erit claustris continentie; quia nec adversariis ultra dabitur facultas impugnandi sive tentandi fideles, ut pote sempiterna cum suo principe ultione damnatis. Unde in Apocalypsi sua Joannes de futura ejusdem sanctæ civitatis gloria dicit: *Et portæ ejus non clauduntur per diem, nox enim non erit illis (Apoc. xxi).*

Et posui custodes de habitatoribus Jerusalem, etc. Custodes animarum non sunt de neophytis, nec de

turba vulgari, sed de illis constituendi, qui a certamine vitiorum Dei gratia liberati, jam mentem in Jerusalem, hoc est in visione tranquillæ pacis habere consuerunt, qui dicere valent cum Apostolo: *Nostra autem conversatio in cælis est (Philip. III)*. De quibus bene dicitur quia constituerit singulos per vices suas; ut his videlicet, cursu suo consummato, de hac luce subtractis, alii mox eorum loco regimini præferrentur fidelium. Neque ullo tempore desunt, qui pro pace sanctæ Ecclesiæ propter timores nocturnos excubare satagant, currente semper ad finem usque sæculi veritate sermonis prophetici, quo eidem Ecclesiæ dicitur: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii (Psalm. XLIV)*. Bene quoque subjungitur, Et unumquemque contra domum suam. Sic etenim custodia sanctæ Ecclesiæ rite perficitur, si quisque ita sollicitudinem omnium gerat fidelium, ut specialiter eis est prælatus, quibus Deo auctore curam studii diligentioris impendat.

CAPUT XXV.

Nehemias, ut dignos civitati habitatores invenire possit, relegit librum census eorum qui primi ascenderunt de Babylone in Judæam.

Civitas autem erat lata nimis et grandis, etc. Hæc illi tempori typice conveniunt. Cum disseminato per apostolos longe lateque verbo Dei totus orbis novum fidei germen accepit, et necdum Ecclesiæ ædificatæ, sed tantum auditu et sacramentis verbi, populi adhuc rudes erant imbuti.

Dedit autem Deus in corde meo, etc. Idcirco congregatis in se non solum optimatibus et magistratibus, sed et omni vulgo, diligenter eorum numerum recensere curavit, ut perfecta omnium summa discernere posset, qui in urbe ipsa Hierosolymorum, qui vero aliis in civitatibus habitare deberent.

CAPUT XXVI.

Mense septimo congregatur populus in Jerusalem, et legente Ezra legem Moysi, intentis auribus audiunt.

(II Esdr. VIII.) *Et venerat mensis septimus, etc.* Querente Nehemia providere ac disponere qui in civitate quam ædificaverant habitare deberent, supervenit mensis septimus; nam longe aberant. Cum enim murus esset vicesimo quinto die sexti mensis completus, non plus ad exordium septimi mensis quam quinque dies supererant. Qui videlicet mensis septimus a prima sua die usque ad vicesimam secundam totus legitimus cæremontis erat consecratus; quibus rite celebratis, sic deinde ad disponendos conditæ urbis mansores, cum principibus et plebe reversus est. Ubi notanda devotio simul et concordia populi, qui quasi vir unus, hoc est una eademque fide ac dilectione ad templum Domini convenit; rogaveruntque ipsi pontificem suum, ut allato libro, mandata sibi legis, quæ agere debeant, replicaret, ut cum civitate ædificata, operis quoque placiti Deo structura consurgeret, ne sicut antea propter negligentiam religionis, civitatis etiam ruina sequeretur. Et bene sexto mense civitas extructa, septimo in eam populus ad audiendam legem con-

gregatus est; sexta quippe dies in lege operandi, septima est requiescendi. Et hæc est post bonum opus nostrum dilectissima atque acceptissima Domino quies nostra, ut abstinentes ab opere servili, hoc est peccato, audiendis diligentius atque impleadis ejus mandatis operam demus. Unde et in principio ejusdem mensis septimi statuta erat solemnitas tubarum, quarum cantu populus inter orationes et hostias ardentius ad memoriam divinæ legis excitaretur. Et nunc quoque intellectu spirituali oportet, ædificata civitate sancta, sequi lectionem divinam, et tubas sonare crebriores; quia nimirum necesse est, ut initiatus sacramentis cælestibus populus, etiam sacris eloquiis ex tempore solertius, qualiter vivere debeat, instruat. Quod autem congregatum dicit populum ad plateam quæ est ante portam aquarum; portam aquarum reor dici in atrio sacerdotum, quo templum omni ex parte per quadrum erat circumdatum, maxime ad orientalem plagam templi, ubi erat mare æneum ad lavandas manus pedesque introeuntium templum, ubi decem luteræ ænei ad lavandas hostias; ubi etiam altare holocausti, inter quod et templum lapidatus est Zacharias filius Baruchiz (Math. XXIII). Non autem populus intra hujus portam atrii intrandi habebat licentiam, sed tantum sacerdotes ministri Domini. Populus autem extra hanc portam, et maxime in platea, quæ ad orientalem ejus erat plagam, ad audiendum verbum, sive ad orandum stare solebat. Bene ergo ante portam aquarum collectus est populus, qui per antisitem sumum fluentis Scripturarum erat spiritualiter potandus.

Stetit autem Ezras scriba super gradum ligneum, etc. Hujus loci videtur meminisse Scriptura Paralipomenon, ubi dictum est: *Quia stetit Salomon coram altare Domini, ex adverso multitudinis Israel, et extendit manus suas. Siquidem fecerat Salomon basim æneam, et posuerat eam in medio basilicæ, habentem quinque cubitos longitudine, et quinque cubitos latitudine, et tres cubitos in altum, stetitque super eam (II Par. VI)*. In medio namque basilicæ, in medio dicit atrii sacerdotum, quo basilica major atriorum exteriorum omni ex parte templi erat circumdata. De quibus superius in eodem libro scriptum est: *Fecit etiam atrium sacerdotum, et basilicam grandem (II Par. IV)*. Verum Salomon, quasi rex, basim fecit æneam; porro Ezras, quasi minoris potentiz, gradum ad loquendum constituit ligneum, sicut etiam Salomon sive Moyses altare holocausti fecerunt æneum, pro quo filii transmigrationis reposuerunt lapidem. Sed non est putandum, minoris sacramentum perfectionis ligneum gradum, quam basim habere æneam. Quod enim sæpe dictum est, sicut et pro diurnitate perdurandi, vel suavitate sonandi, divinis competit sacramentis, quæ nulla sæculorum longitudine deficiunt, et in omnem terram exitus sonus eorum; ita etiam lignum eisdem aptissime congruit, propter videlicet tropæum dominicæ passionis. Super universum ergo populum pontifex eminet, quando is qui gradum doctoris accipit, merito vita

perfectioris actionem vulgi transcendit. Stat autem in gradu ligneo, quem fecerat ad loquendum, quando singulari imitatione dominicæ passionis altiore se cæteris facit. Unde merito fiduciam libere verbum Dei prædicandi obtinebat. Nam qui passionem Domini pro suo modulo contemnit imitari, necdum gradum ligneum, nude infirmis superemineat, ascendit. Ideoque necesse est talis scriba trepidus præcepta Dei prædicet, timens vel erubescens ea quæ ipse non fecit, aliis facienda proponere. Unde apte in sequentibus adjungitur :

Populus autem stabat in gradu suo. Cum enim præsules, quantum honore præstant, tantum etiam bonis operibus subditos anteire satagunt, tunc et fidem subditi bonis eorum incitati exemplis, suæ gradum vitæ jam devoti exsequuntur; eorumque piis exhortationibus admoniti, lacrymas pro admissis erratibus, sive etiam pro desiderii patriæ cœlestis crebras fundere delectantur. Unde et hic quoque apte subjungitur :

Flebat autem omnis populus, cum audiret verba legis. Verum quia iidem doctores sancti, qui mentes auditorum suorum et lectionibus sacris et devotis suis exhortationibus ad lacrymas excitant; easdem quoque lacrymas consolantur, dum sempiterna illos gaudia secutara esse promittunt. Recte subjungitur :

Et dixit eis : Ite, et edite pingua, etc. Sanctus namque nobis dies Domini est, cum verbis illius audiendis atque implendis operam damus. In quo videlicet die nos, quamvis extrinsecus tribulationum adversa perpassos, spe gaudentes esse oportet, juxta illud Apostoli : *Quasi tristes, semper autem gaudentes* (II Cor. vi). In quo etiam edere pinguia, et mustum bibere jubemur; hoc est, de collata nobis divinitus ubertate bonæ actionis, et de ipsa audiendi dulcedine verbi Dei gaudere. Mustum namque est vinum melle dulcoratum, unde et Græce Oinomeli vocatur. Sed et de eisdem saluberrimæ nostræ mentis epulis, ei qui sibi non præparavit, partes mittere præcipimur, ut videlicet inferiores proximorum conscientias, vel exemplo piæ actionis, vel suavitate devotæ admonitionis confortare curemus, quatenus et ipsorum animæ juxta Psalmistam, *Sicut adipis et pinguedine supernæ largitatis abundantia replentur, labisque exultantibus laudent nomen Domini* (Psal. LXXII). Hunc autem locum nos etiam juxta litteram decet imitari; ut cum videlicet diebus festis, post orationem, lectionem, psalmorum studia completa, carnis curam reficiendo agere disponimus, pauperibus quoque et peregrinis partem dare meminerimus.

CAPUT XXVII.

*Faciant solemnitatem tabernaculorum, legente illis
Extra legem Dei per dies singulos.*

Et invenerunt scriptum in lege, præcepisse Dominum, etc. Hæc in Levitico plenius scripta sunt, et quod in memoria fieri jussa sint itineris illius longissimi, quo educens ex Ægypto populum suum Dominus, XL annis in deserto in tabernaculis fecit

habitare, quotidie illis per Moysen legis suæ præcepta depromens (Levit. XXIII). Jussa est autem fixio tabernaculorum, quod Græce dicitur Scenopegia, annis omnibus septem diebus, id est, a quinto decimo die ejusdem septimi mensis, usque ad vicissimum secundum. Cujus observantiæ sacramentum merito est nobis spiritali inquisitione perscrutandum, maxime cum Dominus in Evangelio eidem festivitati adesse dignatus sit (Joan. VII), eamque, populum affatus confluentem, quis sacrosanctis dedicaverit verbis. Et nostri ergo patres liberati sunt ab Ægyptiaca servitute per sanguinem Agni, et adducti per desertum XL annis, ut venirent in terram re-promissionis, quando per dominicam passionem liberatus est mundus a servitio diaboli, et per apostolos primitiva Ecclesia congregata est, quæ quasi per desertam XL annis ducta est, donec veniret ad promissam in cœlis patriam. Quæ ad imitationem jejunii quadragenarii, quod Moyses et Elias, et ipse Dominus implevit, in magna continentia vitam ducere solebat, æmper æternam sitiens patriam; et ab universalis mundi hujus prorsus sequestrata illecebris, quasi secretam in quotidiana divinæ legis meditatione conversationem gerebat. Ad cujus memoriam eodem tempore et nos debemus manere in tabernaculis, exeuntes de habitaculis nostris, hoc est, relictiis sæcularibus delectationibus, peregrinos nos esse in hac vita, et patriam habere in cœlis consistere; atque ut ad eam citius perveniamus, desiderare. Et hoc in die solemniter mensis septimo, id est, in loco gaudii cœlestis, implente cor nostrum gratia Spiritus sancti, quæ septiformis a propheta commendata est. In quibus videlicet tabernaculis septem diebus manere præcipimur; quoniam omni tempore vitæ hujus, quam tot diebus circumagimus, animo nos retinere oportet, quia incolæ sumus apud Deum in terra, et peregrini sicut omnes patres nostr

Egredimini, inquit, in montem, etc. Et nos egrediamur de mansionem quadam quasi generalium cogitationum, in altitudinem sanctarum Scripturarum crebrius meditandam; et afferamus nobis inde quasi frondes olivæ fructus misericordiæ, quibus pauperes recreando nos simul ab æstu tentantium vitiorum obumbremus; et frondes ligui pulcherrimi, quod Judæi cedrum vocant, fructus nimirum charitatis, quæ inter omnes pulcherrima et eximia est virtutes, per quam et Dominus noster lignum crucis pro nostra salute conscendit. Cujus passionem dum et nos, in quantum possibile est, imitamur, frondibus profecto ligni pulcherrimi protegimur. Afferamus et frondes myrti, in mortificatione libidinum et vitiorum omnium. Nam et nagi Domino myrrham offerentes, in munere docuerunt typice, eos qui Jesu Christi sunt, carnem suam cum vitis et concupiscentiis crucifigere debere. Item frondes myrti ad faciendam sibi umbraculum affert quicumque potest dicere : *Quia Christi bonus odor sumus Deo, in omni loco* (II Cor. II). Afferamus et ramos palmaram, qui manus victricis ornatus est, ut victricis gulæ, iræ,

avaritiæ caterorumque vitiorum mentem semper A geramus, semper hostibus cunctis existere fortiores eueamus; quatenus illorum in futuro mereamur esse consortes, de quibus ait in Apocalypsi sua Joannes: *Stabant ante thronum in conspectu Agni, amicti stolis albis, et palmæ in manibus eorum (Apoc. vii)*. Frondes quoque ligni nemorosi, hoc est reliquarum ornamenta virtutum; de quibus omnibus mystica nobis tabernacula facimus, cum bonis delectati operibus animum totum a mundanis abstrahimus illecebris.

Et egressus est populus, et attulerunt, etc. In domate dicit, in tecto domorum. Nam in Palæstina non habent culmina in domibus, sed æquales sunt domorum omnium summitates, superpositis trabibus ac tabulis. Unde in lege præceptum est, ut quisque domum ædificet novam, faciat luriculam in circuitu tecti, ne quis ex eo delapsus, periculum mortis incidat (*Deut. xxii*). Ita unusquisque nostrum egressus facit tabernacula in domate, id est, in tecto domus suæ, cum habitaculum suæ carnis animo transcendens, affectus ejus noxios sedula supernæ lucis ac libertatis meditatione calcaverit. Quod ipsum et in atrii nostris facimus, cum mente ad coelestia flagrante, quasi extra mundum consistimus, cujus mansionem nos ocius relinquere desideramus. Facimus et in atrii domus Dei, quando etsi needum aulam supernæ habitationis licet ingredi, in ejus tamen vicinia totam nostræ cogitationis memoriam sedemque collocamus. Facimus et in platea portæ aquarum, cum dilatato corde nostro in via mandatorum Dei, *sicut servus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima nostra ad Deum vivum (Psalm. xli)*. Facimus et in platea portæ Ephraim, hoc est, frugiferi sive crescentis, quando in eadem amplitudine liberi cordis ita proficimus, ut, patefacta nobis a Domino porta justitiæ, semper in illo crescamus in salutem, ac majoribus per dies bonæ actionis frugibus abundare mereamur.

Legit autem in libro legis Dei, etc. Quantum litteræ sensus patet, ipsa quidem Scenopegia septem diebus agi solebant, id est, a quinta decima die mensis septimi lunæ, usque ad vicesimam primam. Deinde octava die, hoc est vicesima secunda mensis, denuo collecta populi agebatur majori festivitate insignis. Scriptum namque est in Levitico: *A quinto decimo die mensis septimi, quando congregaveritis omnes fructus terræ vestræ, celebrabitis ferias Domini septem diebus. Die primo et die octavo erit sabbatum, id est, requies. Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, etc. (Levit. xxiii)*. Legit ergo Ezras septem diebus Scenopogiorum populo in libro legis Dei; quia nimirum hæc est vera nostra in hac vita solemnitas mentis, ut per dies singulos, id est, per omnia bona opera, quibus a Domino illustramur, legendis, audiendis, faciendis ejus sermonibus intento corde vacemus. Incipit autem hæc solemnitas a quinto decimo die mensis, quando luna nocte plenissima est, cum omnes mentis nostræ tenebræ clarissimo Christi lumine resolvantur. Sequi-

turque eandem dies octavos sabbati, id est, requiei, videlicet tempore resurrectionis in vita futura; cujus gaudii interim in spe sublevamur, tunc in re ipsa perfruemur, cum exoptatissima illa collecta, omnis sanctorum cœtus, et angelorum scilicet et hominum, in conspectu sui Conditoris congregatus, et nunquam segregandus exsultaverit.

CAPUT XXVIII.

Peracta solemnitate tabernaculorum, denuo conveniunt ad confitendum, legendum, atque orandum Dominum.

(*II Esdr. ix*) *Convenerunt filii Israel in jejuniis et saccis, etc.* Notanda devotio correcti post captivitatem populi, ut completa rite solemnitate quæ per legem Domini mandata est, uno tantum intermisso die, mox in jejuniis et in penitentia ipsi sua sponte convenirent, et quod diebus lectionum sanctarum ac lætitiæ gerendum audierant, diligenter ex tempore gererent, separando scilicet seipsos et mente et corpore a consortio eorum qui alieni a Domino esse, et ab ejus cultura comprobantur, ne rursus per societatem et exempla reprobiorum inciderent in mala captivitatis et ærumnæ; quæ tamen vix post longa temporum sive sæculorum volumina æse evasisse cernebant. Et quid de his nobis mystice tractandum, nisi ut talium exempla secuti, quidquid in publica synaxi vel auditorio faciendum cognovimus, denuo mutua inter nos collatione tractemus, et qualiter singula hæc castigatione cordis sive corporis nostri complere valeamus, solerti indagine perquiramus? Quorum maxima probatur industria vitæ correctioris, dum subditur:

Et consurrexerunt ad standum, et legerunt, etc. Quis enim non miretur populum tam eximiam habuisse curam pietatis, ut quater in die, hoc est primo mane, tertia hora, sexta et nona, quibus orationi sive psalmodiæ vacandum erat, auditui se legis diviniæ contradiderent, quo, innovata in Deum mente, purior ac devotior ad deprecandam ejus misericordiam rediret; sed et in nocte quater, excusso torpore somni, ad confitenda peccata sua et postulandam veniam exurgerent. Quo exemplo reor in Ecclesia morem inoluisse, ut per singulas diurnæ psalmodiæ horas lectio una de Veteri sive Novo Testamento cunctis audientibus ex corde dicatur; et sic apostolicis sive propheticis confirmati verbis, ad instantiam orationis genua flectant. Sed et horis nocturnis, cum a laboribus cessatur operum, liberas auditui lectionum divinarum aures accommodantur.

CAPUT XXIX.

Oratio sive confessio Ezræ, qua deprecatur Dominum meminisse se pacti quod habuit cum patribus eorum.

Et dixit Ezras: Tu ipse, Domine, solus, etc. Quod supra dictum est, Quia confitebantur peccata sua et peccata patrum suorum; plenius Ezra deprecante qualiter sit factum ostenditur. Quod vero in conclusionem dicit, Super omnibus ergo his nos ipsi percussimus fœdus et scribimus; et signant principes do-

stri, Levitæ nostri, et sacerdotes nostri, et cætera; A manifestius ostenditur quanta gratia devotionis omnes eorum personæ novum post festa Scenopegia conventum fecerint, ut videlicet se tota intentione a scelerum contagiis expurgatos, divino fœderi conjungerent, ipsamque fœderis sancti conditionem et sermone confirmarent et scripto, ac si ab impiorum consortio separati, securiores implerent opus quod jãmdudum cœperant; id est, congruus factæ urbis cives de numero piorum instituerent.

CAPUT XXX.

Principes una cum populo percuntunt fœdus, et scribunt ut custodiant omnia mandata Domini, et adjuvent ceremonias domus ejus.

(II Esdr. x.) *Signatores autem fuerunt Nehemias Athersata, etc.* Alia translatio habet, *Nehemias, qui Athersatha*; erat enim idem Nehemias binomius. Unde et singulariter subinfertur, *filius Hachelai*; quod ipsum superius insinuat apertius, cum dicitur: *Dixit autem Nehemias, ipse est Athersatha, et Ezra scriba, et Levitæ interpretantes universo populo, Dies sanctificatus est Domino Deo nostro (Neh. viii).*

Populi quoque terræ, qui portant venalia, etc. Et nobis sabbatum est spirituale semper agendum, semper a servili opere, hoc est peccato feriandum, semper vacandum et videndum, quoniam Dominus ipse est Deus; ut post tale sabbatum liberati a peccatis conscientiæ, pervenire possimus ad sabbatum futuræ in cœlis gloriæ. Sed quærent populi terræ nostrum profanare sabbatum, venalia nobis quæque inferendo in die sanctificata; quia spiritus immundi satigunt nostri munditiam cordis commaculare, et accepto pretio consensus nostri vitiorum nobis illecebras ingerere, quo diem maximæ sanctificationis inquinant; id est, lucem piæ cogitationis sive actionis nostræ immisissis erroribus obnubilant. Sed hujusmodi mercatum nos clausi muris nostræ urbis, hoc est vitæ custodia perfectioris prorsus vitare debemus.

Et statuemus super nos præcepta, etc. Cuncta hæc quæ hoc capitulo continentur, ad curam domus Domini et ministrorum ac ministeriorum ejus pertinent. Optimusque ordo religiosæ conversationis, et nobis quoque spiritualiter nunc imitandus, ut primo semetipsos filii transmigrationis ab iniquationibus gentium castigaverint; deinde observatione sabbati, quæ inter prima legis mandata eminebat, sanctificati sint; ac sic de cætero omnem curam agendi, ad obsequium divini cultus converterint. Primo namque nos a malis emundari, et sic bonis necesse est acibus adornari. Longum autem satis est, singula hæc allegorice, quo ordine nobis spiritualiter erga cultum Domini sint agenda, disserere, et hoc magis in ipso legis volumine faciendum.

XXXI.

Principes de filiis Juda, Benjamin et Levi, habitant in Hierusalem, simul et decima pars reliquæ plebis.

(II Esdr. xi. *Habitaverunt autem principes populi in Hierusalem, etc.* Nunc completa est dispositio, quæ

mox facta civitate erat inchoata; sed usque ad hæc tempus nequibat terminari, priusquam recensito populi numero, et expletis solemnibus septimi mensis, qui videlicet in ipsa sancta civitate, qui et aliis in urbibus habitare deberent. Congruit autem figuris sacramentorum quod principes populi in Hierusalem habitasse referuntur. Decet namque præules sanctæ Ecclesiæ, quantum culmine potentiæ plebæ transcendunt, tantum eam et vitæ meritis transcendere. Civitates quippe Israel reliquæ devotam plebis Dei conversationem designant. Porro habitatio Hierosolymorum, eorum specialiter actus figurat, qui, superato jam certamine vitiorum, libera mente visioni supernæ pacis appropriant, juxta illud Psalmistæ: *Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob (Psal. xxxvi)*. Unde etiam consequenter decima pars plebis in Hierusalem habitationem sorte electa suscepit, reliquæ vero novem suis in urbibus resident; quia nimirum perfectiorum est, eorum videlicet qui præcepta Decalogi ad integrum in Dei et proximi dilectione custodiunt, arcanis cœlestibus mente proximare, atque (ut ita dixerim) summæ pacem beatitudinis inter turbines vitæ labentis imitari. Quamvis et illis qui generalia Dei mandata servant intrandi ad vitam æternam janua pateat, juxta quod Dominus in Evangelio interroganti se diviti declarat. Tales namque quasi in civitatibus sibi a Domino traditis commorantur, quia in custodia divinæ legis sese ab insidiis hostis antiqui munire solerit invigilant. Qui vero perfecti esse volentes, omnibus suis venditis, atque in elemosynas pauperum distributis, sic Dominum sequuntur, hi velut in arce Hierusalem et proximi templo Dei atque arcæ testamenti inhabitant, quia gratiæ Conditoris sui sublimius appropriant. Bene dicitur, quia non eis humanæ providentiæ electionis, sed proventu sortis contigerit habitatio sanctæ civitatis, sicut et cæterarum possessio civitatum temporibus Josæ sorte data est filiis Israel; quia nimirum et parva parvi et magna bona magni, non sui libertate, vel industria arbitrii, sed occulti judicis ac largitoris munere percipiunt.

Benedixit autem populus viris, etc. Et nos sublimem vitam electorum, quam sequi imitando non possumus, congaudendo ac venerando nostram facere debemus. Notandum autem, juxta fidem sacræ Historiæ, quia non alii erant qui in Hierusalem habitasse dicuntur, quam de tribu Juda et Benjamin, et Levitæ. Sequitur enim manifeste:

Habitavit autem unusquisque in possessione sua, etc. Quibus verbis aperte docetur quod universus Israel, id est decem tribus, suis in urbibus habitabant, in quibus etiam sacerdotes et Levitæ decretam tibi ex lege portionem tenebant. De tribu autem Juda et Benjamin quoscunque sors ellegebat, habitabant in Hierusalem; simul et de sacerdotali ac Levitica tribu. Tribus namque Benjamin ibi antiquitus manebat; quoniam hæc civitas illa sorte provenit. Tribus autem Juda ibidem intravit a temporibus David, cum

eam illo totius Israelitici regni metropolim fecit. Quibus et Levi tribus addita est, ex quo ibidem arca testamenti adducta, et altare ac templum Dei constructum est. Vide enim sequentia libri hujus et invenies quia de his solummodo tribus tribubus habitatores Hierusalem computat, quorum etiam summam subtiliter omnium annectit; expleto autem horum catalogo, curavit adhuc adungere Scriptura quibus in urbibus cætera pars earundem tribuum habitaverit. Nam sequitur :

De filiis Juda habitaverunt in Cariatharbe, etc. Bersabee etenim ad australem plagam erat terminus Juda, vallis autem filiorum Ennon ad aquilonem juxta Hierusalem ad orientem. Deinde et filiorum Benjamin civitates simili ordine replicantur. Quodque illis enumeratis adjungitur :

Et de Levitis portiones Juda et Benjamin, significat quod in possessionem filiorum Juda et Benjamin Levitæ sortem juxta decretum legis acceperint. Hæc de historia paucis dicta sint. De quibus omnibus si quid etiam allegoricum, et nostris actibus accommodum audire sensum delectat, Juda interpretatur constans, Benjamin filius dexteræ, Levi assumptus. Quorum omnium tribus partim in Hierusalem, partim in subjectis civitatibus a Deo sibi datis inhabitant, quia multi ac diversi sunt profectus fidelium, pro quibus et multæ mansiones in domo Patris in cælis, ut supra docuimus. Alii generalia Dei præcepta servare contenti sunt: non occidere, non adulterare, non facere furtum, non falsum testimonium contra proximum loqui; honorare patrem et matrem, et diligere proximos tanquam seipsos. Alii arctiorem vitæ perfectæ viam apprehendere conantur, qui tamen omnes pro sua quisque vocatione gratiam Conditoris sui laudat et constitetur, filiique sunt regni perennis, quod est in dextera ejus; atque ab illo assumuntur in vitam, cum venerit articulus discriminis illius, in quo duo erunt in agro, unus assumetur, duas molentes in mola, una assumetur, et una relinquetur (*Math. xxiv*)

(*II Esdr. xii.*) *Hi sunt autem sacerdotes et Levitæ, etc.*

Hic principes sacerdotum una cum fratribus suis, id est minoribus sacerdotibus, ac Levitæ describuntur, illi qui cum Zorobabel et Josue filio Josedec de Babylonia captivitate ascenderunt. Quibus explicatis adjunguntur et illi qui ex eo tempore in principatum sacerdotii sibi invicem usque ad initium regni Macedonum successerunt. Sequitur enim :

CAPUT XXXII.

Progenies Josue sacerdotis magni, et qui temporibus illis principes fuerunt sacerdotum et Levitarum, exponitur.

Josue autem genuit Joacim, etc. Denique Jeddum, qui ultime in his positus, scribit Josephus (*Antiq. ii, 8*), temporibus Alexandri Magni fuisse principem sacerdotum, occurrentemque ei cum fratribus suis, humiliter ab eo atque honorifice susceptum. Quem quidem ille Jaddum nominat, et esse dicit patrem Onie sacerdotis magni, de quo in Machabæorum

libro scribitur; non quod hujus conditor libri Nehemias ad illa usque tempora vivere in carne potuerit, sed quia infantiam ejus noverit, qui tamen post longo tempore mortis ejus ad gradum sacerdotii pervenire potuerit. Nam et in fine hujus libelli filiorum Joiada, filii Eliasih mentio est, quod unus ex eis gener fuerit Sanaballat Horonitis, cujus quidem generi nomen tacetur. Sed quia Joiada idem avus est Jeddæ, constat generum, de quo sermo est, aut verum patrem ejusdem Jeddæ, aut patruum fuisse, ideoque illum, superstite adhuc Nehemia, nasci potuisse.

In diebus autem Joacim erant sacerdotes, etc. Descripta autem successione principum sacerdotum, additur etiam catalogus minorum sacerdotum ac Levitarum qui illorum fuere temporibus; ut scire possimus, qui, aggregato in Hierusalem civium numero copioso, sacerdotem quoque ac Levitarum cœtus fuerit eximius ac nobilissimus, qui ad ministeria templi et altaris, ad custodiendam et laudandam Deum, ad custodiam ejusdem templi et civitatis, ad erudiendam plebem sufficerent. Neque absque mysterii sacratoris intelligentia factum est, quod reedificata civitas Hierusalem tantam civium copiam in omni gradu et ordine meruit, quantam insistente ac destruyente hoste nunquam perdidisse legitur. Sic etenim sæpe sancta Ecclesia ex detrimentis suis majora recepit incrementa, cum uno per incuriam lapsa in peccatum, plures exemplo ejus territi, ad persistendum in castitate fidei sunt cautiore. Sæpe idem ipsi qui peccaverunt, majores post actam penitentiam bonorum operum fructus ferre incipiunt, quam ante incursum peccati ferre consueverat. Sæpe ab hæreticis Ecclesia vastata, postquam instantia catholicorum doctorum lucem veritatis recepit, plures ad cognoscendam tuendamque rationem recuperantes, ejusdem veritatis filios procreavit. Neque enim unquam beati Patres Athanasius, Ambrosius, Basilus, Augustinus, et cæteri tales, tot et tam magnificis in sanctam Scripturam tractatus conderent, si non contra fidem rectam tam multifarius hæreticorum fuisset error ortus. Sed dum hæretici mendacium suum testimoniis Scripturarum astruere nitentur, coacti sunt partes e contrario earundem Scripturarum illos auctoritate refellere, et harum dicta quomodo sint recte intelligenda disserere. Quæ nos hodie eorum scripta legentes, quasi ad portas et vestibula sanctæ civitatis ac templi custodes vigilantiores, quasi ad officium altaris et hostiarum Domini copiosiores accipimus ministros; quia per illorum sermones ad custodiam fidei, et bonæ actionis ad serviendam intentius divinæ obtutibus majestatis erudimur. Potest hoc etiam de persecutione gentilium, qua Ecclesia sancta creberrime concussa est, mystice accipi; quæ occasione quidem martyrum videbatur funditus esse delenda, sed eis in occulto coronatis melius construebatur. Quorum etiam post mortem clarescentibus miraculis, major ad confessionem fidei populus confluebat, donec apex quoque ipse mundani imperii jugo Christi suavissimo collum

subdere consensit, ut status sanctæ civitatis, id est Ecclesiæ Christi, qui diutius a regibus fuerat impugnatus incredulis, denuo credentium regum et principum sæculi adjuvaretur et propagaretur instantia; quomodo civitatem Hierosolymam reges quidem Chaldeorum, qui interpretantur feroces, vel quasi dæmonia subverterunt, sed reges Persarum, qui interpretari dicuntur tentati, amica provisione restaurant, et honore debito exaltant.

CAPUT XXXIII.

Dedicatur civitas Hierusalem in lætitia solemnī, et recensentur custodes super gazophylacia thesauri ad oblationes sanctorum.

In dedicatione autem muri Hierusalem, etc. Jam dudum ædificata erat civitas, sed non decebat eam dedicari priusquam habitatoribus aggregatis, et ministri templo idonei, et portis ac vestibulis essent custodes deputati. Facta autem civitas sancta dedicatur, cum, completo in fine sæculi numero electorum, Ecclesia universaliter in cœlis ad visionem sui Conditoris introducit. Cujus vitæ desiderio, quoties in hac vita sustollimur, quasi de figura civitatis nostræ dedicatione lætamur. Unde et bifarie hæc eadem dedicatio potest per significationem accipi; interim videlicet in spe desiderantium ac mundantium oculos cordis, quibus Deum videre valeant; tunc vero in re ipsa fruendum divina visione beatorum hominum in corporibus spiritualibus inter angelicorum agmina spirituum.

Requisierunt Levitas de omnibus locis suis, etc. Requiritur et Levitæ spirituales, hoc est assumpti in sortem regni de omnibus locis suis, quando mittet Filius hominis angelos suos, et congregabit electos suos a quatuor ventis, a summo terræ usque ad summum cœli. Faciuntque illi dedicationem in lætitia, cantico, gratiarum actione; atque in organis musicorum variis, cum in perceptione æternæ vitæ invicem gaudebunt, gratias agentes eiusque dono illam intrare civitatem meruerunt. Cymbala autem, psalteria et citharæ, ipsa possunt corpora sanctorum jam tunc immortalia intelligi, in quibus suavissimos laudationis suæ sonos sunt Domino reddituri. Sed in præsentī vita Levitæ congregantur in Hierusalem, cum memoria supernæ pacis fideles accensi totam in ea suæ mentis delectationem collocant, ac de ea quam se percepturos sperant æterna in cœlis hæreditate; et si necdum queunt intuendo, saltem desiderando lætantur, juxta illud Psalmistæ: *Lætamini, justī, in Domino, et confitemini memoriæ sanctificationis ejus (Psal. xcvi)*. Faciunt enim dedicationem in cantico et gratiarum actione, cum lætante in Domino mente, quidquid in mundo sive adversi sive prosperi occurrit, excipiunt. Faciunt et in cymbalis, psalteriis et citharis, cum etiam gratos bonorum sonos operum ad aures faciunt sui Conditoris ascendere, cum his quoque corda proximorum ad amorem ejusdem Conditoris ac Salvatoris accendunt.

Congregati sunt ergo filii cantorum, etc. Filii cantorum sunt imitatores eorum qui devota atque hilari

mente Domino famulari, vel etiam verbum ejus aliis prædicando resonare studuerunt; qui sibi villas in circuitu Hierusalem faciunt, cum vicinia supernæ patriæ sublimi corde inhabitant, dicentes: *Nostræ autem conversatio in cœlis est (Philip. iu)*. Faciunt autem easdem villas in campestribus circa Hierusalem, cum tanto magis se dilatato in Deum corde humiliant, quanto suavius gloriam sublimitatis ejus gustando contingunt; qui videlicet omnes, et nunc profectibus honorum operum, virtutum cœlestem congregantur ad patriam, et ipso tempore dedicationis, hoc est perpetuæ remunerationis, ibidem pariter inveniuntur.

Et mundati sunt sacerdotes et Levitæ, etc. Justus omnimode ordo, ut qui populum mundare desiderant doctores ac præsules, prius ipsi mundentur; primo corpus suum castigant, et servituti subjiciant, ne forte aliis prædicantes, ipsi reprobī inveniantur (*I Cor. ix*). *Mundati sunt autem sacerdotes et Levitæ orationibus et oblationibus victimarum, simul et ab uxoribus continendo, mundaverunt populum, eandem continentiam prædicando. Mundaverunt et portas et murum cum tibiis et canticis psalmodum, comitante ipso populo circumeundo. Mundaverunt pariter una secum populum, portas, et murum, expleto circuito victimas magnas pro statu civium, simul et civitatis offerendo.* Sed et nunc hi qui sacro ducatu plebibus præsent, et assumpti sunt a Domino in ministerium spirituale, quo majorem nostræ dedicationis, quæ est in resurrectione futura, memoriam gerunt, constantius et seipsos et sibi commissos quosque mundare ac sanctificare contendunt; ne quis forte in sordido mentis habitu inventus, a communi sanctæ sollemnitate jucunditate foras ejiciatur, vincisque manibus ac pedibus in tenebras exteriores mittatur.

Ascendere autem feci principes Juda super murum, etc. Principes Juda, id est, confessionis sive laudis, protectiores sunt quique sanctæ Ecclesiæ doctores, qui in dedicatione civitatis super murum ascendunt; quia ubi tempus retributionis apparuerit, generalem sanctæ Ecclesiæ conversationem altius vivendo transcendisse probantur. Hi sunt namque de quibus eidem Ecclesiæ Dominus per prophetam pollicetur, dicens: *Super muros tuos constitui custodes (Esa. xxvi)*. Unde justam est, ut qui nunc muros sanctæ Ecclesiæ vices vigilarum prælati sunt; tunc quoque eidem gloria remunerationis præminent. Ubi duo magni laudantium chori statuunt, quia de utroque populo, Judæorum scilicet et gentium, qui superna in patria Beum collaudant, adveniunt. Quod etiam in hac vita quotidie geri doctus quisque cognoscit. Qui videlicet chori eunt ad dextram super murum, quia justī ad vitam æternam recte conversando, et semper in præsentī festinant, et in futuro perveniunt. Eunt ad portam sterquilini, in præsentī quidem ut spurcitiā peccatorum de Ecclesia correctius vivendo, et errantes corrigendo expurgent. In futuro autem, ut eos qui corrigi noluerunt, judiciaria potestate de civitate Domini, hoc est ab ingressu patriæ con-

lestis expellant. Vel certe chori laudantium ad dexteram eunt super murum ad portam sterquilini, dum eos laude dignos prædicant, qui omnem immunditiam de Ecclesia prædicando, arguendo, excommunicando, anathematizando, eliminare curabant.

Et de filiis sacerdotum in tubis, Zacharias, etc. In hac quidem vita filii sacerdotum, in dedicatione civitatis Dei tubis canunt, quoniam ad memoriam patriæ celestis corda auditorum prædicando succendunt, et hoc in vasis cautici David viri Dei, quando non sensu vel desideriis innitentes, sed patrum ac prophetarum per omnia vitam sequentes, doctrina, verbo prædicationis insistent. Quos Ezras scriba legis Dei antecedit ad portam fontis, dum in omnibus quæ agunt verba sacræ Scripturæ præ oculis habent, quibus perducentibus ad ingressum vitæ æternæ perveniant. De quo dicit Psalmista Domino: *Inebriantur ab uberitate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ (Psal. xxxv).*

Et contra eos ascenderunt in gradibus civitatis David, etc. Supra, cum civitas ædificaretur, dictum est: *Quia qui portam fontis ædificarent, ipsi mensuram sui operis usque ad gradus qui descendunt de civitate David, perduxerint (Neh. iii).* Ibi ergo descensio graduum, cum ædificaretur; hic vero cum dedicaretur civitas, ascensio nominatur; sicut etiam ibi labor et certamen cum hoste gerebatur, hic devicto hoste lætitia celebratur, quia nimirum sancti omnes, qui in præsentis humiliantur sub potenti manu Dei, in futuro exaltantur ab ipso. Qui nunc muros Ecclesiæ in terra de vivis lapidibus, videlicet sanctis animabus, in afflictione et periculis, in vigiliis multis ædificant, tunc completo eodem ædificio, et in regno celorum sublevato, ipsi gaudentes ad contemplandam ejus claritatem ascendunt. Domus autem David, id est, manus fortis et desiderabilis, omnes sunt justi, qui gratia sui Conditoris impleri, et inhabitari solet ab ipso. Ascenduntque filii sacerdotum super domum David, dum sancti prædicatores, sive martyres, sicut nunc generalem iustorum vitam, vel ministerio verbi, vel agone martyrii transeunt; ita tunc generalia eorum præmia sublimioris dona remunerationis antecedunt. Quibus apte convenit illa fidelium servorum parabola, quorum uni dicenti, *Domine, mna tua decem mnas acquisivit;* ait idem Dominus, *Euge, serve bone, quia in modico fidelis fuisti, eris potestatem habens super decem civitates.* Alteri idem dicenti, *Domine, mna tua fecit quinque mnas;* et, *Tu, inquit, esto super quinque civitates (Luc. xix).* Quantos enim nunc quisque verbo vel exemplo suo erudit ad vitam, pro tantis tunc in perceptione vitæ gloriosior apparet honorificabitur. Perveniunt quoque sacerdotes usque ad portam aquarum ad orientem, quando hi qui in hac vita, quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desideraverunt apparere ante faciem Dei, ad effectum ipsius desiderii pertingunt, ortumque Solis justitiæ sine occasu videre merentur. Quod

A autem dicitur, *Et contra eos ascenderunt;* non contrarietatem distantiae, sed occursum significat consonantiae, qua electi et in hac vita semel alterutrum ad amorem sui Auctoris accendunt, et in illa perfectius cum in sua invicem beatitudine congaudentes, semper absque fastidio laudant, juxta exemplum seraphim, qui propheta teste, alter ad alterutrum clamantes, socia sanctam Trinitatem exultatione cocelebrant (*Esa. vi*).

Et chorus secundus gratias referentiur; ibat ex adverso, etc. Longum est de singulis portis sive turribus specialiter disserere; tantum dixisse sufficiat quia qui portas, turres, et murum civitatis in magno labore, ærumna, fame, frigore, vigiliis diurnis, nocturnis quoque, repugnante indefesso hoste atque insidiante, perfecerunt, tunc repulso et confuso hoste per ejusdem civitatis portas, turres et ædificia desambulantes, in canticis et hymnis, in psalteriis, cymbalis, citharis, in tubis et gratiarum actione, una cum ipsis qui auctores operis et doctores legis Dei fuere, magistris collætantur. Quod eodem ordine etiam in spirituali ædificio fieri, nulli dubium est. Cum instante tempore ultimæ retributionis, quasi diu desiderata dedicatione civitatis Dei, fides æterna pro operibus suis præmia consequitur; quando velut Nehemias et Ezras, cæterique sacerdotes et Levites, suos singuli operarios producentes, cuncti fidelium populorum magistri, suos quique, quos Domino acquisierunt auditores, ad mœnia patriæ celestis introducunt. Tunc inter alia sanctæ mœnia civitatis, etiam super turrim furnorum, in cujus pridem structura desudabant, Nehemias cum choro laudantium incedit, cum magistri veritatis de sublimibus eorum, quos docuere, præmiis lætantur. Si enim panes fornacei, qui in abdito coquantur, internam mentis fidelium devotionem, quæ charitatis est igne confirmata, significant; unde et tales in sacrificium Domini per legem jubebantur offerri (*Levit. ii*), qui per furnos, in quibus iidem panes coquantur, aptius quam ipsa illorum corda, quæ flamma amoris intimi semper ardere, et virtutum facta sive verba solent procreare, figurantur. De quibus pulchre propheta dicit: *Dominus tuus est ignis in Sion, et caminus ejus in Hierusalem (Esa. xxxi).* Et Lucas ipse de se: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas (Luc. xxiv)?* Et contra, reproborum corda et ipsa ardent, sed igne scelerum. Unde alius propheta de illis: *Omnes, inquit, adulterantes velut clibanus corda eorum (Ose. vii).* Structores ergo sanctæ civitatis, inter alia tarrem furnorum ædificant, cum doctores auditorum suorum corda in fide et opere veritatis instituunt, quo digni fiant ad majora Spiritus dona percipienda, novaque quotidie virtutum dapes in gaudium populi Dei proferendas. Gaudentes vero, et Domino laudem canentes, super turrim furnorum in die dedicationis Hierosolymorum incedunt, cum in tempore futuræ retributionis de illorum quos vitæ magisteris instituerunt gloria, æterna beatitudine congaudent. Furni itaque

sunt corda electorum, in quibus charitas diffunditur per Spiritum sanctum, qui datus est illis. Turris autem furnorum, ipsa est solum custodia et custodia bonorum operum; quæ eadem corda, ne a malignis spiritibus possint lædi, ne flamma virtutum, vento elationis inflari vel turbari valeant, circumspicere semper necesse est cautela et sollicitudine muniri.

Et steterunt duo chori laudantium in domo Dei, etc. Præambulantibus mœnibus et hortis civitatis, in carmine lætitiæ, et organis musicorum, redeunt ad templum Domini; ut ibi quoque stantes, laudem Domino consonantibus tubis referant, ibi oblati victimis vota dedicationis implent. Ipsam autem unam eandemque futuræ vitæ patriam mysticè domus Domini, quæ et civitas Domini designat, sicut et præsens Ecclesia consuete in Scripturis et domus Christi appellatur, et civitas. Verum distat, quod ædificia civitatis in carminibus gratiarum et organis ascendisse laudantes; in domo autem Dei stantes laudasse, et elare cecinisse perhibentur. Ascendunt namque electi mœnia civitatis, quæ fecerunt cum gaudia supernæ patriæ, quæ ipsi instantia bonorum operum sua fecerunt, introeunt. Cernunt diversitatem portarum, et turrium et ædificiorum celsitudinem, cum introeuntes in domum Patris, multarum inibi mansionum differentiam pro diversis hominum meritis contemplantur. Stant autem in domo Dei, et clarius canunt, cum in suas singuli mansiones recepti, in perpetua sui Conditoris visione stabili habitatione perseverant, ejusque laudes in sæculum Dei voce indivisa concelebrant. Ubi duo erunt chori laudantium, vel de utroque videlicet populo, ut supra interpretati sumus, connexi, atque in unam divinæ laudis modulationem copulati; vel de angelis et hominibus facti, completa promissione dominica, qua dicitur, quod *erunt homines aequales angelis Dei (Marc. xii)*. Sed et in hac vita ascendunt in civitatem Domini iusti cum hymnis dedicationis, quando in memoriam futuræ remunerationis toto corde inbiantes, in bonis quotidie operibus magis magisque proficiunt, juxta illud Psalmistæ: *Ascensus in corde suo disposuit in valle lacrymarum (Psal. lxxxiii)*. Et iterum: *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini (Psal. cxviii)*. Ecce enim et immaculatos dicit in via ambulantes in lege Domini, quia sic nimirum acceptam cordis et operis innocentiam tenent, ut super ad altiora crescere virtutum merita contendant. Stant autem in domo Domini cum laudibus, quia in ipso bonorum operum profectu indefessi perseverant, juxta illud beati Eliæ: *Vivit Dominus, in cujus conspectu sto (III Reg. xvii)*, id est, in cujus complenda voluntate indefatigabili mente permaneo. Bene autem sequitur:

Et immolaverunt in die illa victimas magnas, etc. In die namque illa perpetuæ lucis (de qua dixit Zacharias: *Et erit dies una, quæ nota est Domino non dies, neque nox: hoc est a labentium temporum consuetudine remota*) magnas Domino victimas electi immolant, illas videlicet quas in spe futurorum de-

gustans Psalmista dicebat: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis (Psal. cxv)*. Qui bene etiam, ubi hanc se hostiam sacrificaturum speraret, ostendit, cum protinus adjungit: *Vota mea Domino reddam in atriis domus Domini, in conspectu omnis populi ejus in medio tui, Hierusalem. In medio quippe Hierusalem vota Deo in conspectu omnis populi ejus reddimus, cum in cœlesti patria omni sanctorum multitudine congregata, eas pro quibus in præsentem genimus, quasque gratiarum quotidiano desiderio sitimus, laudes ei offerimus.*

Deus enim lætificaverat eos lætitia magna, etc. Hæc ad ædificationem sanctæ civitatis illius quæ est in futuro, veraciter pertinent, in qua Deus est rex ille qui sua præsentia suos eives lætificat, magna utique lætitia; unde et eodem nato in carne Rege, pastoribus apparens angelus aiebat: *Ecce enim evangelio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo (Luc. ii)*. Ad distinctionem nimirum humani gaudii, quod et parvum et transitorium est: et ideo sapientibus nihil pendendum. Bene autem in illa quam Deus sancti civitati tribuit lætitia, uxores quoque civium, simul et liberi gavisi esse referuntur; quia tempore resurrectionis non solum illi qui vel evangelizando verbum, vel fortiter in operibus fidei persistendo Ecclesiam ædificaverant, fructum sui magni laboris accipiunt magnum; sed et infirmiores quique ejusdem fidei consortes, una eademque cum eis vitæ æternæ perceptione lætantur. *Benedixit enim omnibus timentibus se Dominus, pusillis cum majoribus (Psal. cxliii)*. Potest hæc dedicatio etiam in hac vita typicè, in quibusdam electis apte intelligi, qui, purificato cordis oculo, ea quæ in futuro cuncta perceptura est Ecclesia, nonnulla ex parte gaudia contemplari merentur, ut Esaias, Ezechiel, Daniel cæterique prophetæ; ut apostoli (*Matth. xvii*), qui clarificatum in monte sancto Dominum videre gaudebant; ut Paulus (*II Cor. xii*), qui in paradysum atque in tertium rapi cœlum meruit; ut in Apocalypsi sua Joannes, qui universo quo altius edita supernæ civitatis ingrediebantur, eclarius laudes Domini canere, ac victimas illi bonorum operum maximas semper immolare curabant.

Recensuerunt quoque in die illa viros super gazophylacia thesauri, etc. Gaudentibus universis de ædificatione ac dedicatione civitatis, procuratum est omni instantia, ut cultus in ea religionis, qui per cæremonias, maxime doctrinam et officia sacerdotum, Levitarum, cantorum et janitorum erat institutus, servaretur et cresceret. Ideoque statuti sunt viri strenui, qui collatam a populo pecuniam diligenter in ærarium templi colligerent et eustodirent, propter usum eorundem ministrorum templi et altaris; primitias quoque frugum, ac decimas, et vinum et libamina, quæ ad templum deferbantur, sedula cura conservarent; quatenus abundante copia eorum quæ vel Domino essent offerenda, vel ex quibus ipsi ministri Domini vivere possent, libentius eorundem ministrorum multitudo in Hierusalem sibi mansionem facere consentiret, a quibus conflua-

turba populi doceri, simul et sanctificari deberet. **A**

Quia lætatus est Juda in sacerdotibus et Levitis astantibus, etc. Illa erat causa ut populus sacerdotes et Levitas, cæterosque sanctorum ministros in Hierusalem habitare diligeret; quia lætatus est in bonis eorum operibus, quorum instantia Deo devota, et ipse populus correctus ab erroribus, et civitas erat exstructa, ac magna cum laude lætitiæ dedicata. Hæjus autem capituli nobis expositio allegorica in promptu est; quia Dominus statuit eos qui Evangelium

annuntiant de Evangelio vivere (1 Cor. ix). Sed vix illis sacerdotibus ac ministris sanctorum, qui sumptus quidem cum gaudio debitos sumere a populo delectantur, sed nil pro ejusdem populi student salute laborare, non aliquid sacri ducatus ei recte vivendo præbere, non de suavitate regni cœlestis ei quidpiam dulce prædicando canere, sed nec januam ei supernæ civitatis aperire, municipatum in cœlis habendo, verum potius ocludere perverse agendo probantur. In quorum operibus nequaquam confidens, sive laudans Dominum populus lætari, sed multo magis cogitur affligi. Notandum sane quod Judas, qui supra in ædificatione civitatis quasi desperans loquebatur: *Debitata est fortitudo portantis, et humus nimia est, et nos non poterimus ædificare murum* (Neh. iv), et cætera illius loci; jam nunc receperat fortitudinem et mentis et corporis ad exportandam humum, quæ impediabat ad ædificandum murum qui ceciderat, ad superandas hostium insidias quæ imminabant. Ideoque merito lætatur in sacerdotibus et Levitis, cantoribus et Janitoribus, quorum labore et exhortatione tantum periculum afflictionis evasit, tamque magnam recuperatæ gloriæ prosperitatis invenit. Et tu ergo si humo vitiorum cor tuum prægravari, ne in eo civitatem divina inhabitazione dignam ædificare valeas, si te ab expurgandis vitiorum rudibus, ab ædificandis virtutum mœnibus, hostem malignum retrahere velle perspexeris, audi consolationem et consilia sacerdotum; auscultandis et custodiendis divinis lectionibus assiduus esto; sicque stas, ut habitaculum prætorii tui, expulsis dæmonum insidiis, Deus victor, quasi suam civitatem sanctificaturus, et mansionem apud te facturus introeat.

D Et sanctificabant Levitas, etc. Populus sanctificabat Levitas, decimas eis dando, quasi sanctis Dei; et ipsi Levitæ sanctificabant sacerdotes, decimam eis partem, quasi sublimioribus de suis offerendo decimis.

(II Esdr. xiii.) In die autem illo lectum est in volumine Moysi, etc. Constat Moabitas et Ammonitas, quia de incesto nati sunt, hæreticorum figuram tenere, quorum auctores, dum doctrinam patrum, de qua ipsi eruditi sunt, male intelligendo corrumpunt, quasi filiiæ Loth semine paterno furim et in tenebris, et non legitime utuntur: ideoque talium proles, hoc est sectatores hæresum, nullam unquam in Ecclesia Domini partem habere queant. Nam quicumque ex his corriguntur, jam non erunt talium soboles genitricum. Occurrerunt autem filiis Israel,

egredientibus ex Ægypto, cum pane et aqua, si ipsi bene viventes, et catholica in pace versantes, solatium verbi Dei conferrent eis, qui nuper a servitio peccatorum per aquam baptismi et per fluctus maris erui, ad libertatem patriæ cœlestis anhelant; quomodo fecit Bercellai Galaadites (II Reg. xix), qui fugienti David et exercitui ejus a facie Absalon, cum alimentis occurrit, quo eos refocillando adjutos, adversus tyrannidem novam filii regis redderet fortiores; illos nimirum significans, qui dispersam ab hæreticis Ecclesiam subsidiis verbi cœlestis confortare, atque ad debellandam eorum insaniam curant animare. At dum iidem hæretici, neophytos et suis primatibus, et ostensis aliorum exemplis, sive verbis malignis perdere nituntur, quasi nati de incesto populi egressum ex Ægypto Israel, et suis armis, et Balaam arioli, qui interpretatur vanitas populi maledicti, atque consiliis impugnant infandis. Sed et Deus maledictionem Balaam convertit in benedictionem populi sui, et eum ab armis inimicarum gentium manavit; quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum (Rom. viii).

CAPUT XXXIV.

Separantur ab Israel omnes alienigenæ, et gazophylacio domus Domini partes Levitarum ac primitiæ sacerdotales reponuntur.

C Factum est autem cum audissent legem, etc. Audita lege de duabus inimicis gentibus anathematizandis, mox omnem alienigenam a se populus fidelis separavit; quia sic necesse est nos auditui veritatis intendere, ut cum ab uno quolibet vitio lectione divina prohibemur, continuo non illud solummodo, de quo sermo forte incurrerit, sed omne quidquid in nobis vitii sordidatis deprehendimus, ab actione simul et nostra conscientia repurgemus.

Fecit ergo sibi gazophylacium grande, etc. Hæc sententia, qua se in Hierusalem non fuisse scribit Nehemias, non ad ea qua supra lucusque narraverat, sed ad præsentem tantummodo locum pertinere videtur; superiora enim, tempore illo quo urbs ædificata ac dedicata est, gesta vel dicta videntur, quando adhuc Nehemias Hierosolymis morabatur; quibus strenue completis rediit ad regem, illoque absente fecit Eliasib grande gazophylacium, in quo reponerentur ea quæ vel in ministerium domus Domini, vel in usus ministrantium necessaria erant. Qui etiam quædam illicita in gazophylacio domus Domini ponere non timuit; quia reversus Hierosolymam Nehemias, mox ea turbare studuit. Nam sequitur:

CAPUT XXXV.

Nehemias reversus de Babylone in Hierusalem, denudat gazophylacia a vasis gentilitium, et refert ibi ea quæ domum Domini decebant.

Et veni in Hierusalem, et intellexi malum, etc. Legimus supra, Tobiam servum esse Ammonitem, inimicum populi Dei; unde multum malo egit Eliasib sacerdos; qui huic, tametsi sibi propinquitate conjuncto, In vestibulis domus Dei thesaurum fecit, in

quo vasa ejus poneret, ejectis inde vasis domus A Dei, cæterisque quæ ministerium ejus posebat; *quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? quæ conventio Christi ad Belial? qui consensus templo Dei cum idolis? quæ communicatio hæreticis et schismaticis cum orthodoxis et pacificis Dei filiis (II Cor. vi)?*

Et projecti vasa domus Tobæ foras, etc. Et tu quidquid inter fideles infidelitatis et immunditiæ reperis, continuo projice foras, ut immundatis credentium cordibus, quæ sunt gazophylacia Domini, cum virtutum fuerint plena divitiis, vasa Domini inferantur; hoc est, illa ipsa corda, quæ paulo ante vasa erroris fuerant per culpam, denuo vasa Domini siant per correctionem; ibique sacrificium bonæ operationis, et thus puræ orationis, ubi pridem spelunca erat latronum, inveniatur. Sed et illi vasa Tobæ Ammonitis de gazophylacio templi ejiciunt, ibique vasa domus Dei, et sacrificium et thus referunt, qui excommunicatis sive anathematizatis hæreticis aut falsis catholicis, ac de Ecclesia expulsis, catholicos in eorum gradum Christi famulos subrogant, qui fidelibus ei actibus atque orationibus deserviant. Comparandum sane hoc quoque Nehemiæ, zelo Domini Salvatoris, quando inveniens vendentes in templo et ementes, fecit flagellum de resticulis, et cunctos foras ejecit (Marc. xii, Luc. xix); atque Nehemias sicut in cæteris suis actibus, ita et in hoc typum veri consolatoris ac mundatoris Dei pertulit.

CAPUT XXXVI.

Nehemias ne requies sabbati mercatu gentilium violetur sedulus insistit.

In diebus illis vidi in Juda calcantes torcularia in sabbato, etc. Sex diebus per legem operari quæ necessaria sunt, septimo jubemur quiescere; cujus mandati claret generale mysterium, quod omnes electi in hoc sæculo, quod sex ætatibus agitur, pro æterna debent requie laborare; in die autem futura, quasi in die septima, ipsam requiem a Domino sperare perpetuam. Sed et juxta tropologiam, id est, sensum moralem, electi etiam in hac vita agunt sabbatum Domino sacratum, cum ab hujus mundi curis ad tempus separati, orationi vacant, et celestium rerum contemplationi purificatam mentem suspendunt. Nam cum ea quæ carnis cura jure flagitat, sincero corde, et non in desideriis contra præceptum Apostoli gerimus, quasi in sex diebus quæ necessaria sunt laboramus; quoniam erga illa quibus propter hoc sæculum opus habemus, occupamur. Porro sabbatismus orationum ac devotionis nostræ, in qua vacamus a temporalibus agendis, ut æternitatis gaudia dulcius gustare mereamur, recte diei septimo assignatur; quia futuræ quietem vitæ ac beatæ laudationis imitatur; sed diem sabbati alienigenæ quærent profanare, cum terrenæ cogitationes in tempore nostræ orationis importune nos conturbant, et memoria sive delectatione temporalium rerum, ab amore intimo nituntur extrahere. Imponunt asinis viam, uvæ et ficus, et omne opus, et inferunt

In Hierusalem, cum oblectamentis carnalibus stultos animi nostri motus onerantes, per hæc et hujusmodi tentamenta quietem nostri cordis Deo deditam violare conantur. Sed his improbarum cogitationum tumultibus, ne sabbatum nostrum inquietent, contradicit Nehemias, cum districta solertia, juvante Domino, inutiles de corde nostro atque ineptas phantasias tempore orationis excludimus. Contestatur eos, ut in die qua vendere liceat, hujusmodi commercia vendant, cum hunc suis cogitationibus devota Deo anima modum imponit, ut tempore quidem orationis a transeuntium rerum curis abstineant. Nec tamen aliis temporibus, ubi opportunitas dicitur, ab his quæ ad victum et indumentum pertinent, prorsus industriam avertant; sed hæc, ubi necessitas exigit, congruo moderamine dispensent.

Et Tyrii habitaverunt in ea inferentes pisces, etc. Sicut piscis bonus, pia est fides, quam qui petit a Domino, nequaquam serpentem infidelitatis accipit; ita et piscis nequam infima est cogitatio, quæ curis se hujus mundi ultra modum solet immergere; quam nobis Tyrii, qui interpretantur eoangustati, quærent in sabbato vendere, cum immundi spiritus quietem piæ nostræ conversationis importune profundis sæculi curis obruere tentant. Sed pro tali mercatu Nehemias optimates Juda objurgat et castigat, cum divina inspiratio eos qui professioni pietatis servire conantur, ab hujusmodi cogitationibus propitius purgat.

Factum est itaque, cum quievissent portæ Hierusalem die sabbati, etc. Si nostra conscientia, cum a vitiiis purgata, Deo inhabitatore gaudet, Hierusalem recte potest vocari. Quæ sunt hujus portæ Hierusalem, nisi sensus corporis nostri, videlicet visus, auditus, gustus, olfactus, et tactus? per quos illa quæ foris aguntur, ad notitiam nostræ mentis, quasi intrando pertingunt; quos in die sabbati claudere jubemur, ut cum Deo vacare psalmis sive orationibus nos occupando quærimus, omne quicquid exterius agitur, ab animo procul ejiciatur, solique in occulto nostrum judicem libera mente precemur atque laudemus. Et quia nemo repente fit summus, sed ex longo sanctæ conversationis profectu debet ad hanc, de qua loquimur, perfectionem ac pacem mentis juvante Christi gratia pervenire, merito de his subinfertur ac dicitur:

Dixit quoque Leritis, ut mundarentur, etc. Mundari namque eos a quotidiano boni operis exercitio necesse est, qui portas sensuum suorum ab omni irruptione turbulentæ cogitationis custodire desiderant. Quique diem sabbati sanctificare, hoc est otium orationum, psalmodiæ, lectionis sanctæ et lacrymarum utile sibi facere cupit, mundet necesse est multa conscientiam solertia, quo intentionem bonæ actionis bene consuntinare valeat. Quod etiam allegorico sensu de doctoribus fidelium recte potest accipi. Quicumque enim portas sanctæ Ecclesiæ, id est fidem et opera auditorum suorum, per quæ sola in Ecclesiam intratur, a contagione hæreticorum vi-

tiorumque pulsantium observare gestiunt, oportet primo ipsi cor suum et actus ab omni errorum labe purificent.

CAPUT XXXVII.

Nehemias ab uxoribus alienigenis mundat Judæos, et constituit ordines sacerdotum ac Levitarum, unumquemque in ministerio suo; et tandem memoriæ se Dei commendat in bonum.

Sed et in diebus illis vidi Judæos ducentes uxores Asotidas, etc. Et nunc in sancta Ecclesia uxores ducunt alienigenas, quicumque oblectationibus acclerum, quæ ad gentiles proprie pertinent, suam conscientiam attaminant. Filiique ex his nati nesciunt loqui Judaice, cum opera quæ ex mente vitiata prodierant, nil in se piæ professionis ostendunt; sed gentilem potius stultitiam, quam ecclesiasticam sonant castitatem. Azotus enim, quæ Hebraice dicitur Asdod, interpretatur ignis verbum. Ideoque juxta tropologicum sensum, Azotice loquuntur filii de alienigenis nati uxoribus, cum opera per lasciviam procreata ultionem expectant æternæ combustionis. Unde merito talium genitores a Nehemia non solum objurgati ac maledicti, sed et quidam sunt cæsi; quia necesse est errantes a doctoribus veritatis acrius coerceantur, quatenus a verbo ignis ultoris, ad verbum divinæ laudationis discant felici mutatione transferri. Sed et hæretici cum gentilis philosophiæ, dialecticæ ac rhetoricæ studiis amplius quam ecclesiasticæ simplicitati operam dant, non mirandum si auditores eorum juxta linguam populi, et populi loquantur, Scripturæ quidem

A sanctas ore volventes, sed has erratico et gentili sensu interpretantes.

Igitur mundavi eos ab omnibus alienigenis, etc.

Aptus per omnia finis et condignus ædificationi sanctæ civitatis ac templi Domini, ut emundatis civibus ab omni sorde externæ et alienæ a Deo pollutionis, ordines sacerdotum ac Levitarum ministerio suo rite custodiantur; quatenus institutum regaliter magistri Ecclesiæ, et castigatum ab omni peccato populum permanere in bono, in reliquum et crescere semper exhortentur; qui videlicet populus, inter alia, Domino ligna offert ad ignem altaris nutriendum, cum opera virtutum utique divinæ consecratione digna operatur. Nisi enim ligna aliquoties honi aliquid figurarent, non diceret propheta: *Tunc exsultabunt omnia ligna silvarum ante faciem Domini (Psal. xcvi).* Ardent autem ligna, et consumuntur in altari holocaustorum, cum in cordibus doctorum opera justitiæ flamma charitatis perficiuntur. Merito ergo talis conditor et dedicator civitatis, post multos devotionis suæ labores, memoriæ se sui Creatoris ac Largitoris omnium bonorum commendat. *Et tu, summe Pater luminum, a quo omne datum optimum et omne donum perfectum descendit; qui mihi humillimo servorum tuorum et amorem dedisti, et auxilium considerandi mirabilia de lege tua; quique in thesauro prophetici voluminis, non solum vetera amplectendi, verum et nova sublevatione veterum donaria inveniendi, atque in usus conservorum meorum proferendi, indigno mihi gratiam præstitit, memento mei, Deus meus, in bonum (Jac. i).*

IN LIBRUM B. PATRIS TOBIÆ ALLEGORICA INTERPRETATIO.

Liber sancti Patris Tobiae, et in superficie litteræ salubris patet legentibus, ut pote qui maximis vitæ moralis et exemplis abundat et monitis. Et si quis eundem etiam allegorice novit interpretari, quantum poma foliis, tantum interiorem ejus sensum videt simplicitati litteræ præstare. Maxima namque Christi et Ecclesiæ sacramenta, si spiritualiter intelligitur, in se continere probatur. Siquidem ipse Tobias populum Israel designat, qui, cunctis gentibus idololatriæ deditis, ipse serviebat Deo fide recta et operibus justis, sicut de Tobia legitur.

(Tob. i.) *Quia cum irent omnes ad vitulos aureos, etc.* Jeroboam quippe, qui ad deceptionem subditorum sibi vitulos fabricavit aureos, idololatriæ auctorem exprimit.

Et quidem captus erat Tobias... viam veritatis non deseruit. Hæc captivitas a rege Assyriorum facta illam generis humani captivitatem designat, qua per regem omnium pravorum, hoc est diabolum, de patriæ cœlestis est habitatione projectum, et in

hujus exsiliis peregrinationem transmigratum est.

Impertiebatur Tobias cuncta quæ habere poterat. quotidie cum captivis fratribus, etc. Et populus Israel in doctoribus suis, verbi Dei eleemosynam non solum rudibus suæ gentis auditoribus, sed et his qui ex nationibus in ritum conversationis eorum converti volebant, ministrabat. Quidquid enim naturalis boni habere poterat, quæ non ab hoste captivante tolleretur, totum hoc suis in exemplum virtutis ostendebat. Sed et portionem semper aliquam scientiæ salutaris etiam gentilibus dabat; quod est decimationem suæ substantiæ Tobiam adrenis ministrare.

Tobias postquam factus est vir, accepit uxorem Annam ex tribu sua, etc. Et populus idem, postquam adolevit et amplificatus in Ægypto, accepit synagogam cæremoniis legalibus institutam per Moysen.

Genuit ex ea filium, etc. Quia Christum ex suo genere nasciturum esse cognovit, dicente Moysse: *Prophetam suscitabit vobis Deus noster de fratribus*